

10/2010

Pahoinpitelyrikos läheissuhteissa ja työpaikalla

Lausuntokooste

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

JULKAISU 10/2010
MIETINTÖJÄ JA LAUSUNTOJA

Pahoinpitelyrikos läheissuhteissa ja työpaikalla

Lausuntokooste

OIKEUSMINISTERIÖ

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2010

4.2.2010

Julkaisun nimi Pahoinpitelyrikos läheissuhteissa ja työpaikalla
Lausuntokooste

Tekijä Matti Marttunen

Oikeusministeriön julkaisu Mietintöjä ja lausuntoja **Sarjanumero** 10/2010

OSKARI numero OM 18/41/2008 **HARE numero** OM041:00/2008
ISSN-L 1798-7091
ISSN (nid.) 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISBN (nid.) 978-952-466-972-6 **ISBN (PDF)** 978-952-466-973-3

**Asia- ja avain-
sanat** rikoslaki, pahoinpitely

Tiivistelmä Oikeusministeriö asetti 17.10.2008 työryhmän pohtimaan parisuhde- ja työpaikka-
väkivaltaan sovellettavia pahoinpitelysäännöksiä. Työryhmä luovutti 16.6.2009
mietintönsä oikeusministerille.

Työryhmän esityksessä ehdotettiin, että tietyt läheissuhteessa tapahtuneet lievät pahoinpitelyt säädetään perustunnusmerkistön mukaisiksi pahoinpitelyiksi rajoittamalla lievää pahoinpitelyä koskevan pykälän soveltamista. Lievänä pahoinpitelynä ei pidettäisi tekoa, joka kohdistuu alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka on tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa taikka henkilöön, joka on tai on ollut tekijään läheisessä suhteessa, ja jolla on tekijän aikaisemman toiminnan vuoksi rikoksen tapahtuessa perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta, ellei rikos tästä seikasta huolimatta ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Läheissuhteessa tapahtuva nykyisin lieväksi arvioitava pahoinpitely voitaisiin siten jatkossa arvioida säännöksessä mainittujen edellytysten täytyessä ankarammin perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi. Samalla nämä teot tulisivat virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi.

Esityksessä ehdotettiin myös, että lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta koskevaa säännöstä muutetaan niin, että asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi kohdistettu lievä pahoinpitely säädetäisiin virallisen syytteen alaiseksi teoksi.

Työryhmän mietintö lähetettiin 30.8.2009 lausuntokierrokselle (59 tahoja). Lausuntoja saapui yhteensä 49 kappaletta.

Lausunnot on virhetulkintojen välttämiseksi julkaistu poikkeuksellisesti lähes sellaisenaan. Ainoastaan työryhmän esityksen toistot on poistettu.

4.2.2010

Publikationens titel Misshandelsbrott i nära relationer och på arbetsplatsen

Författare Matti Marttunen

Justitieministeriets publikation Betänkanden och utlåtanden **Serienummer** 10/2010

OSKARI nummer	JM 18/41/2008	HARE nummer	JM 041:00/2008
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (häft.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (häft.)	978-952-466-972-6	ISBN (PDF)	978-952-466-973-3

Sak- och nyckelord strafflagen, misshandel

Referat Justitieministeriet tillsatte 17.10.2008 en arbetsgrupp för att dryfta de misshandelsbestämmelser som tillämpas på våld i nära relationer och på arbetsplatsen. Arbetsgruppen överlätt sitt betänkande till justitieministern 16.6.2009.

I arbetsgruppens proposition föreslogs det att viss misshandel som sker i nära relationer föreskrivs vara normal misshandel genom att begränsa tillämpningen av paragrafen om lindrig misshandel. Som lindrig misshandel ska inte betraktas en gärning som riktar sig mot en person under 18 år som står i ett särskilt beroendeförhållande till gärningsmannen eller mot en person som har eller har haft en nära relation med gärningsmannen och som på grund av gärningsmannens tidigare verksamhet har haft en motiverad orsak att känna hot eller otrygghet i fråga om sin personliga integritet, om inte brottet trots denna omständighet bedömt som en helhet är ringa. Misshandel som begås i nära relationer och som för närvarande bedöms som lindring kan alltså i fortsättningen, om förutsättningarna i bestämmelsen uppfylls, bedömas som misshandel enligt det strängare grundekvisitet. Samtidigt faller dessa brott under allmänt åtal.

I propositionen föreslogs det också att bestämmelsen om åtalsrätt för lindrig misshandel ändras så att misshandel som har riktat sig mot en person som har betjänat en kund eller har handlagt dennes ärende föreskrivs falla under allmänt åtal.

Arbetsgruppens betänkande sändes 30.8.2009 på remiss (59 remissinstanser). Sammanlagt gavs 49 utlåtanden.

För undvikande av feltolkningar har utlåtandena undantagsvis publicerats nästan som sådana. Endast upprepningarna av arbetsgruppens proposition har avlägsnats.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO: TYÖRYHMÄN EHDOTUS JA LAUSUNTOKIERROS.....	9
2. LAUSUNNOT	9
2.1 Sisäasiainministeriö (poliisiosaston lausunto)	9
2.2 Sosiaali- ja terveysministeriö	10
2.3 Työ- ja elinkeinoministeriö.....	13
2.4 Joensuun kärjäoikeus.....	13
2.5 Jyväskylän kärjäoikeus.....	15
2.6 Helsingin kärjäoikeus	16
2.7 Tampereen kärjäoikeus.....	18
2.8 Turun kärjäoikeus.....	20
2.9 Vaasan kärjäoikeus.....	21
2.10 Vantaan kärjäoikeus.....	21
2.11 Helsingin hovioikeus	22
2.12 Rovaniemen hovioikeus.....	23
2.13 Valtakunnansyyttäjänvirasto.....	24
2.14 Helsingin syyttäjänvirasto	25
2.15 Keski-Suomen syyttäjänvirasto	25
2.16 Jokilaaksojen kihlakunnan poliisilaitos	26
2.17 Helsingin kihlakunnan poliisilaitos.....	27
2.18 Länsi-Uudenmaan kihlakunnan poliisilaitos.....	28
2.19 Lapsiasiavaltuutettu	29
2.20 Tasa-arvovaltuutettu	32
2.21 Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry.	32
2.22 Suomen Asianajajaliitto r.y.....	36
2.23 Suomen lakimiesliitto.....	37
2.24 Ensi- ja turvakotien liitto r.y.	38
2.25 Lastensuojelun Keskusliitto ry.....	40
2.26 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.....	41
2.27 Nuorten Ystävät ry.....	42
2.28 Pelastakaa Lapset ry	42
2.29 Rikosuhripäivystys.....	44
2.30 Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry	44
2.31 Amnesty International Suomen osasto ry	45
2.32 Kriminaalihuollon tukisäätiö.....	52
2.33 Naisasialiitto Unioni ry.....	54
2.34 Naisjärjestöjen Keskusliitto - Kvinnoorganisationernas Centralförbund r.y	55
2.35 Naisten Linja Suomessa ry	58
2.36 NYTKIS ry Naisjärjestöt Yhteistyössä	60
2.37 Raiskauskriisikeskus Tukinainen	61
2.38 Seksuaalinen tasavertaisuus - Sexuellt likaberättigande - SETA ry	63
2.39 Suomen Miestutkimuksen Seura - Sällskapet för Mansforskning i Finland ry ..	63
2.40 Elinkeinoelämän keskusliitto ry	64
2.41 Kunnallinen työmarkkinalaitos.....	64

2.42 Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja Akava ry (yhteinen lausunto).....	66
2.43 Terveys- ja sosiaalialan koulutetun henkilöstön ammattijärjestö Tehy.....	69
2.44 Uudenmaan työsuojelupiiri	70
2.45 Valtion työmarkkinalaitos.....	71
2.46 Professori Jussi Tapani.....	72
2.47 Professori Pekka Koskinen.....	74
2.48 Miesten tasa-arvo ry ja Vihreä miesliike ry	75
2.49 Lausuntoa eivät antaneet seuraavat tahot.....	80

1. JOHDANTO: TYÖRYHMÄN EHDOTUS JA LAUSUNTOKIERROS

Oikeusministeriö asetti 17.10.2008 työryhmän pohtimaan parisuhde- ja työpaikkaväkivaltaan sovellettavia pahoinpitelysäännöksiä. Työryhmä luovutti 16.6.2009 mietintönsä oikeusministerille. Työryhmän esityksessä ehdotettiin, että *tietyt läheissuhteessa* tapahtuneet lievät pahoinpitelyt säädetään perustunnusmerkistön mukaisiksi pahoinpitelyiksi rajoittamalla lievää pahoinpitelyä koskevan pykälän soveltamista. Lievänä pahoinpitelynä ei pidettäisi tekoa, joka kohdistuu alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka on tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa taikka henkilöön, joka on tai on ollut tekijään läheisessä suhteessa, ja jolla on tekijän aikaisemman toiminnan vuoksi rikoksen tapahtuessa perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvatomuutta, ellei rikos tästä seikasta huolimatta ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Läheissuhteessa tapahtuva nykyisin lieväksi arvioitava pahoinpitely voitaisiin siten jatkossa arvioida säännöksessä mainittujen edellytysten täyttyessä ankarammin perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi. Samalla nämä teot tulisivat virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi.

Esityksessä ehdotettiin myös, että lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta koskevaa säännöstä muutetaan niin, että asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi kohdistettu lievä pahoinpitely säädettäisiin virallisen syytteen alaiseksi teoksi.

Työryhmän mietintö lähetettiin 30.8.2009 lausuntokierrokselle (59 tahoja).

Lausuntoja saapui yhteensä 49 kappaletta.

Esitys on jatkovalmistelussa.

2. LAUSUNNOT

2.1 Sisäasiainministeriö (poliisiosaston lausunto)

Sisäasiainministeriön poliisiosasto pitää ehdotettuja lainmuutoksia hyvinä ja tarkoituksenmukaisina. Erityisen kannattavana poliisiosasto pitää lievien pahoinpitelyiden, jotka kohdistuvat alle 18-vuotiaisiin, säätämistä virallisen syytteen alaisiksi. Lapset ovat erityistä suojelua vaativa ryhmä ja on erittäin perusteltua, että kaikissa muodoissa perheen taholta lapsiin kohdistuva väkivalta on virallisen syytteen alaista.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota niihin läheissuhteissa tapahtuneisiin pahoinpitelyepäilyihin, joiden dokumentointi syystä tai toisesta hälytystehtävällä on vaikeaa. Tämänkaltaisia tilanteita ovat esimerkiksi pahoinpitelyt, joista ei ole aiheutunut ulkoisia, näkyviä vammoja eikä tapahtumalle ole ulkopuolisia silminnäkijöitä. Ehdotetussa lakiesityksessä on perusteluissa (sivulla 36) nostettu esille näytön hankkimisen merkitys ja korostettu, että riittävän näytön saaminen riippuu usein poliisin toiminnasta heti tapahtumien jälkeen. Ehdotuksessa ei ole kuitenkaan riittävästi

pohdittu, millä tavalla ehdotuksen mukaisissa lievissä pahoinpitelyissä määritellään riittävä näyttö esimerkiksi silloin, kun asianomistajassa ei ole havaittavissa ulkoisia vammoja.

Vastaavalla tavalla ehdotuksessa on pohdittu asianomistajan myötävaikutuksen merkitystä niin esitutkinnassa kuin prosessin myöhemmissäkin vaiheissa. Tältäkin osin ehdotuksesta ei selviä, onko poliisin suoritettava esitutkinta asianomistajan myötävaikutamattomuuden vuoksi loppuun asti ja mikä merkitys asianomistajan kannalla on prosessin kannalta.

Näitä näytön hankkimisen vaikeuksiin liittyviä kysymyksiä tulisi sisäasiainministeriön poliisiosaston käsityksen mukaan pohtia perusteellisemmin perusteluissa. Perusteluissa voitaisiin esittää lainsoveltamistilanteita varten kannanottoja siitä, sovelletaanko ehdotettua lievää pahoinpitelyä koskevaa säännöstä silloin, kun poliisilla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia hankkia riittävää näyttöä hälytystehtävällä tai esitutkinnassa.

2.2 Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomessa puuttuu kriminalisointeja koskeva erityislainsäädäntö perheväkivallan osalta. Perhe- ja parisuhdeväkivallan erityispiirrettä ei ole tarpeeksi huomioitu nykyisessä rikoslainsäädännössä, vaikka lainsäädäntöä on pyritty kehittämään parisuhdeväkivallan uhrin aseman parantamiseksi. Myös kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea kehittämään perheväkivallan ja sukupuolittuneen väkivallan erityislainsäädäntöä. Tämän suuntaista kehitystä on tapahtunut paitsi Pohjoismaissa myös muissa Euroopan maissa.

Mietinnössä mainitaan Euroopan neuvostossa valmisteilla oleva naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen ihmisoikeussopimus. Suomen kantana on, että sopimuksen tulisi sisältää kokonaisvaltainen lähestymistapa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä. Tämä merkitsee seuraavien seikkojen ottamista huomioon yleissopimuksen tekstissä: a) kattava strategia väkivallan ehkäisyyn, (prevention) b) uhrien suojeluun, sekä (protection) c) rikosentekijän rankaisuun (prosecution). Nämä niin kutsutut kolme p:tä ovat johtavia periaatteita sekä Euroopan neuvoston että YK suosituksissa ja sopimuksissa. Mietinnön johdannossa (s. 15) todetaan, että lainsäädäntö ei ole riittävä keino puuttua läheisväkivaltaan ja muita toimenpiteitä tarvitaan. Työryhmän mietinnössä viitataan sekä väkivallan ehkäisyyn (prevention) ja uhrien suojeluun (protection) mutta kolmas p, rikosentekijän rankaiseminen (prosecution) jää mainitsematta. Sitä vastoin mainitaan tekijän hoidon tarve ja katkaisuojelmiin ohjaaminen. STM pitää perusteltuna, että työryhmän esityksen perusteluissa tulee mainita kaikki kolme p:tä. Lainsäädäntö muodostaa kuitenkin kehyksen, joka ohjaa toimintakulttuuria.

Mietinnössä käytetään erilaisia tilastoja kuvaamaan väkivallan nykytilaa. Tilastot ovat monella tapaa ongelmallisia, kun niiden avulla pyritään perustelemaan eri asioita eri tilanteissa. Tässä yhteydessä tilastojen käyttö nykytilan kuvaamisessa ei vaikuta kovin perustellulta tehtävään nähden. Henkirikosten määrää parisuhdeväkivallan seurauksena ei kuitenkaan mainita, vaikka voi olettaa, että lakiesityksellä on vaikutusta henkirikosten määrään. STM kiinnittää huomiota myös työryhmän kielellisiin valintoihin, jotka

välillä saattavat johtaa käsittämättömiin tulkintamahdollisuuksiin. Esimerkkinä sivulla 39 on lause: ”Läheisten ihmisten keskinäinen lievä väkivalta on yleensä osa pitkäkestoisesta ihmissuhdetta ja värittää sitä voimakkaasti”. Tutkimustiedolla ei voida perustella mainittua väitettä.

STM kiinnittää huomiota mietinnössä käytettyä käsitettä läheissuhdeväkivalta ja käsitteistön epäselvyyden tuottamaa problematiikkaa, joka heijastuu argumentoinnin ontuvuudessa ja jopa ristiriitaisuudessa. Läheissuhdeväkivalta ei ole vakiintunut käsite ja on jokseenkin uusi muoto käsitteestä lähisuhdeväkivalta, joka on yleisemmin käytössä oleva käsite. Käsitteistön epämääräisyys kuvaa Suomen tilannetta ja sitä tosiasiaa, että Suomessa ei ole yhteisesti hyväksytyjä käsitteitä tällä alalla. Kansainvälisesti on kuitenkin olemassa kansainvälisesti käytettyjä käsitteitä kuten esimerkiksi WHO käyttämät käsitteet ja määritelmät (perhe- ja parisuhdeväkivalta, joka jakautuu lapsiin, puolisoon/kumppaniin ja ikääntyviin kohdistuvaan väkivaltaan). Mietinnössä ei selkeästi määritellä mitä läheissuhdeväkivallalla tarkoitetaan (s.14) vaan sitä käytetään yleiskäsitteenä. Tämä tarkoittaa, että puhutaan hyvin moninaisesta ilmiöstä, jota mietinnössä sisällytetään yhden käsitteen alle. Ongelmalliseksi sen tekee myös se, että toimeksiannossa käytetään käsitettä parisuhdeväkivalta ja juuri siihen ilmiöön liittyvät erityispiirteet kuten väkivallan toistuvuus. Mietinnössä ei kuitenkaan perustella, miksi ilmiötä on haluttu laajentaa ja ottaa käyttöön uusi käsite. STM esittää, että pitäydyttäisiin nykyisin käytössä olevissa käsitteissä, eikä luotaisi uusia käsitteitä, jotka aiheuttavat epäselvyyttä.

Parisuhdeväkivalta ja lapsiin kohdistuva väkivalta on kaksi eri väkivallan ”lajia”. Mietinnössä ja esityksessä puhutaan lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, mutta ei selkeästi sanota, miksi lapsiin kohdistuva väkivalta on haluttu tässä yhteydessä ottaa käsittelyyn. Mietinnössä todetaan, että voimassaolevassa lainsäädännössä alle 15-vuotiaaseen kohdistunut lievä pahoinpitely on aina virallisen syytteen alainen. Lakimuutoksessa esitetään, että lievänä ei kuitenkaan pidetä pahoinpitelyä, joka kohdistuu 1) alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka on tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa. Tämän perusteella voi päätellä, että työryhmän esitys koskee yli 15-vuotiaita mutta alle 18-vuotiaita lapsia. STM pitää esitystä perusteltuna. Erityisuujoelun tulee ulottua myös 15–17 vuotiaiseen nuoreen koska niin kuin perusteluissa korostetaan 15–17 vuotiaan nuoren kehitysvaihetta ja hänen sidosta vanhempiinsa tai hänelle läheisiin muihin aikuisiin on huomioitava.

STM pitää perusteltuna myös esityksen 2) kohtaa. Perusteluissa nostetaan esille monta tärkeää nykyisen lainsäädännön ongelmakohtaa. Asianomistajarikoksissa esitutkintaa ei tehdä, jos uhri ei esitä rangaistusvaatimusta. Käytännössä vasta esitutkinnan suorittamisen aikana tai sen jälkeen voidaan erottaa toisistaan lievä ja tavallinen pahoinpitely. Esitetty muutos vaikuttaisi myös siihen, että perheväkivallaksi luokiteltuja kotihälytystehtäviä tutkittaisiin ja niihin myös puututtaisiin entistä tehokkaammin. Tällä hetkellä poliisin tilastojen mukaan yhä kasvava kotihälytysten määrä perheväkivaltasyystä (vuonna 2008 noin 19 000) on huolestuttava ja vaatii tehokkaampia toimenpiteitä. STM esittää viitaten lausunnossa aikaisemmin mainittuun käsitteiden epäselvyyteen ja toimeksiannossa käytettyyn parisuhdeväkivalta käsitteeseen, että lakiesityksessä lähtökohteisesti käytetään Norjan rikoslain jaottelua täsmentämään ketä tarkoitetaan henkilöllä, joka on tai on ollut tekijään läheisessä suhteessa. Norjan rikoslainsäädännön 219 § käytetään seuraavaa määrittelyä a) aikaisempaa tai nykyistä aviopuolisoa, b) omaa tai aiemman tai

nykyisen aviopuolisin sukulaista alenevassa polvessa, c) omaa vanhempansa tai isovanhempansa, d) samassa taloudessa asuvaa henkilöä tai e) henkilöä, joka on tekijän hoidossa. Kohtaan a ja b on tarkoituksenmukaista lisätä myös avopuolisot ja rekisteröidyt parisuhteet.

STM pitää ongelmallisena 2 momentin viimeistä lausetta: ”...ellei rikos tästä seikasta huolimatta ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.” Esitetyssä muodossa säännös saattaa vesittää uudistuksen tarkoituksen ja vastuu jää edelleen uhrille ja ei tue rangaistuskäytäntöjen muuttumista. STM ei pidä esityksen tätä lausetta perusteltuna.

Ongelmana on esimerkiksi kohta 1, eli alle 18-vuotias henkilö. Mietinnössä esitetty perustelu vaikuttaa olevan ristiriidassa 1 kohdan perustelujen kanssa (kaikki alle 18-vuotiaat lapset ovat erityissuojelun tarpeessa). Perusteluissa mainitaan (s. 54), että tuomioistuimella olisi mahdollisuus ottaa huomioon esimerkiksi se, kohdistuuko teko lapseen (tarkoitetaan siis yli 15-vuotiaaseen) tai jo fyysisesti aikuisen miehen mitoituksiin olevaan 17-vuotiaaseen nuoreen. STM ei näe perusteltuna arvioida tilannetta henkilön koon mukaan.

Lakiesityksen vaikutuksista tuodaan esille vahvimmin taloudelliset vaikutukset, eli kuinka paljon lakimuutoksen toteutuminen tulee maksamaan yhteiskunnalle. Vain pienelle huomiolle jää mitä taloudellisia vaikutuksia on sillä, että puututaan varhaisessa vaiheessa väkivaltaan ja parannetaan mahdollisuuksia puuttua tehokkaammalla tavalla väkivaltaan.

Esityksen rikosoikeudellisissa vaikutuksissa väitetään (s. 45), että rangaistusuhan ankaroitamisella ei ole merkittävää ennaltaehkäisevää vaikutusta, koska teot eivät ole harkittuja. Tutkimukset eivät tue väitettä. Väite on myös ristiriidassa mietinnössä aikaisemmin esitettyihin lähisuhdeväkivallan erityispiirteisiin, joita kuvastaa tietoinen, pitkäkestoinen väkivalta. Mietinnössä ei myöskään esitetä mihin väittämä perustuu. Esityksen rikosoikeudellisista vaikutuksista todetaan, että ehdotetuilla muutoksilla ei olisi käytännössä suuria vaikutuksia tuomittavien tekojen rangaistuslajien valintaan (s. 46). Oletuksena on, että esitetystä lakimuutoksesta seuraisi vain sakkoja, vaikka rikoslain 21 luvun 5 § mukaan pahoinpitelystä rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. STM:n käsityksen mukaan esityksellä voi olla vaikutusta rangaistuslajin valintaan.

Vaikutuksista viranomaisten toimintaa esitetään poliisille lisää koulutusta lähisuhdeväkivallan tutkimisessa. STM pitää myös tärkeänä, että syyttäjät ja tuomarit saavat lisää koulutusta lähisuhdeväkivallan ilmiöstä. STM kiinnittää huomiota myös lain täytäntöönpanoon ja sen yhteydessä tarvittaviin ohjeistuksiin. STM ehdottaa, että terveydenhuollon henkilöstö saisi valtakunnallisesti käyttöönsä pahoinpitely- ja keuhkartaalomakkeiston (PAKE-lomake erityisesti terveydenhuollon henkilöstölle). Lomakkeisto on kehitetty parantamaan terveydenhuollon kirjaamiskäytäntöjä ja uhrin oikeusturvaa.

STM:n käsityksen mukaan puutteena vaikutusten arvioinnissa on, että esityksen vaikutuksissa ei ole käsitelty rikossovittelua parisuhdeväkivallan osalta. Poliisin käytäntöjen mukaan sovitteluun ohjataan tapaukset, joiden oletettava rangaistus on sakko, koska poliisi ei kykene muuten arvioimaan soveltuvuutta sovitteluun. Esitetyn lainmuutoksen

tarkoituksena on parantaa lähisuhteissa väkivaltaa kokeneiden uhrien oikeuksia sekä saada aikaan, että rikosprosessi käynnistetään entistä useammin. Siksi rikossovittelun tulisi olla poikkeuksellista, eikä sitä tulisi käyttää perusteena syyttämättä jättämiselle. Esitetyn lain täytäntöönpanossa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukaisia tapauksia ei ohjattaisi sovitteluun nykyisen käytännön mukaan.

Lisäksi STM kiinnittää huomiota lakiehdotuksen 21 luvun 16 §:n 1 momenttiin. Työryhmässä jäsenenä ollut sosiaali- ja terveysministeriön edustaja hallitussihteeri Tuula Andersin on jättänyt eriävän mielipiteen sillä perusteella, että työryhmän ehdotus 16 §:n 1 momentiksi on soveltamisalaltaan liian suppea ja rajaa ulkopuolelle sellaisia toimialoja ja tehtäviä, joihin laajentaminen olisi perusteltua. STM:n käsityksen mukaan myös muu työpaikalla työskentelevä kuin asiakasta välittömästi palvellut työntekijä voi joutua lievän pahoinpitelyn uhriksi ja myös tällaisten tapausten tulisi kuulua pykälän soveltamisalaan. Siten vältettäisiin mahdolliset tulkintaongelmat, joita voi syntyä, kun pohditaan, onko uhri ollut asiakaspalvelusuhteessa tekijään.

2.3 Työ- ja elinkeinoministeriö

TEM:llä ei ole lausuttavaa esityksestä siltä osin kuin se koskee läheissuhdeväkivaltaa.

TEM pitää kannatettava työryhmämuistiossa esitettyä siitä, että lievä pahoinpitelyrikos työpaikkaväkivallan yhteydessä muutettaisiin virallisen syytteen alaiseksi teoksi siltä osin kuin kyse on asiakassuhteesta tai asiakkaan asian käsittelyssä ja lievä pahoinpitely kohdistuu henkilöön nimenomaan hänen työtehtäviensä vuoksi. Työssä kohdattua väkivaltaa tulee pyrkiä ehkäisemään kaikin toimin. Tekijän rikosoikeudelliseen vastuuseen saattaminen ei tulisi olla riippuvainen siitä, ilmoittaako työntekijä tai työnantaja teosta poliisille tai esitutkintaviranomaiselle ja vaatii rangaistusta tekijälle.

STM:n edustaja on jättänyt eriävän mielipiteen ehdotukseen. Eriävässä mielipiteessä esitetyt näkökohdat ovat relevantteja ottaen huomioon, että osa työpaikalla tapahtuvasta väkivallasta ei tapahdu asiakaspalvelutilanteessa tai johdu asiakkaan asian käsittelystä. TEM esittää harkittavaksi myös näiden muiden tilanteiden saattamista virallisen syytteen alaisiksi teoiksi. Eriävässä mielipiteessä esitetty kirjoitustapa johtaisi kuitenkin siihen, että myös työntekijöiden väliset teot tulisivat virallisen syytteen alaisiksi. Tältä osin TEM pitää perusteltuna sitä, että ehdotuksen ulkopuolelle on tarkoituksella jätetty työpaikan työntekijöiden väliset asiat kuten työpaikkakiusaamistilanteet.

2.4 Joensuun käräjäoikeus

Työryhmän esittämät tavoitteet ovat kannatettavia. Rikoksenteijän läheiseen henkilöön kohdistaman lievän väkivallan erityispiirteet tulee huomioida rikoslain pahoinpitelysäännöksissä. Myös henkilön työtehtäviin liittyvän lievän pahoinpitelyn saattaminen virallisen syytteen alaiseksi on sekä uhrin suojaamiseksi että yleisen edun kannalta perusteltua.

Työryhmän esittämä ratkaisuvaihtoehto, jossa tekijän ja uhrin läheinen suhde säädetään lievän ja perusmuotoisen pahoinpitelyn tunnusmerkistöjen soveltamista koskevaksi ankaroitamis- ja rajoitusperusteeksi, on lakiteknisesti uusi ratkaisu. Rikoslaisissa ei ole nykyisin ankaroitamisperusteita, jotka vaikuttaisivat rajanvetoon lievän ja perusmuotoisen teon välillä. Tällainen rajanveto ei kuitenkaan ole lainsoveltajalle vieras, sillä ankaroitamisperusteita sovelletaan rikoslaisissa tilanteissa, joissa on kyse rajanvedosta perusmuotoisen ja törkeän tekemuodon välillä. Esitettyä lakiteknistä ratkaisua voidaan siten pitää toimivana kuitenkin sillä edellytyksellä, että lainsäädäntöön kirjattavat erityiset ankaroitamisperusteet ovat riittävän yksiselitteisiä, ottaen huomioon erityisesti sen, että kysymys on rikosoikeudellisesta sanktioinnista.

Ehdotusta siitä, että rikoslain 21 luvun 7 §:n 2 momentin 1-kohdan nojalla lievänä pahoinpitelynä ei pääsääntöisesti pidetä pahoinpitelyä, joka kohdistuu alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka on tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa, voidaan pitää selkeänä. Uhrin ikä on yksiselitteisesti selvitettävissä, ja ilmaisu "erityisen riippuvainen asema" on rikoslain 20 luvun 7 §:n soveltamisen yhteydessä saanut jo varsin vakiintuneen merkityksen.

Sen sijaan rikoslain 21 luvun 7 §:n 2 momentin 2-kohdassa esitetty ankaroitamisperuste on lainsoveltajan kannalta ongelmallisempi. Ehdotettu ilmaisu ei määrittele oikeudellisesti riittävän yksiselitteisesti asianosaisten suhteen läheisyyttä. Lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaankin, että näyttökysymys suhteen luonteen osoittamisesta jäisi väistämättä oikeuskäytännön varaan. Vielä hankalammin määriteltävänä on pidettävä ehdotetun 2-kohdan jälkimmäistä perustetta, joka edellyttää uhrilta perusteltua syytä kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa ja turvattomuutta. Tämän syyn tulisi olla objektiivisesti todennettavissa, eikä subjektiivinen pelkokokemus olisi yksinään riittävä. Näin avoin ja laaja määritelmä johtaa tosiasiallisesti siihen, että kysymys 2 -kohdan soveltuvuudesta edellyttää pääsääntöisesti jo varsin kattavaa kokonaisuuskäsitelmää tekoon liittyvistä seikoista. 2 -kohdan erityisen ankaroitamisperusteen sisältö jää siten varsin epäselväksi, ottaen huomioon, että jo nykyisen rikoslain 21 luvun 7 §:n nojalla pahoinpitelyn vähäisyyttä kokonaisuudessaan arvioitaessa on huomioitava loukkauksen vähäisyyden lisäksi myös muut rikokseen liittyvät seikat.

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi ankaroitamisperusteen sääntelemistä yksityiskohtaisemmin. Johtosääntöä läheisen henkilön määrittelemiseksi olisi saatavissa esimerkiksi Ruotsin rikoslain (brottsbalk) törkeää rauhanloukkausta (grov fridskränking) koskevasta sääntelystä. Myös tekijän aikaisemman toiminnan luonne (uhkaus ja väkivalta) ja sen liittyminen nyt kysymyksessä olevaan tekoon (toistuvuus) olisi erityisenä ankaroitamisperusteena syytä säännellä yksiselitteisesti.

Työryhmän ehdotus lievän pahoinpitelyrikoksen saattamisesta virallisen syytteen alaiseksi asiakasta palvelleeseen tai asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi kohdistuvan teon osalta on tavoitteeltaan kannatettavaa. Lainsoveltajan kannalta ehdotettu rikoslain 21 luvun 16 §:n muutos voi kuitenkin johtaa rajauksensa vuoksi hankaliin tulkintaongelmiin siitä, onko kyseinen toimiala katsottava asiakaspalveluksi sekä onko uhri ollut asiakaspalvelusuhteessa tekijään. Kyseinen säännös koskee virallisen syyttäjän syyteoikeutta, jolloin ensisijaisena ratkaisuntekijänä näissä tulkintakysy-

myksissä tulee olemaan syyttäjä, eikä tuomioistuin. Tämä voi heikentää oikeuskäytännön yhtenäisyyttä.

Esityksen perustelujen mukaan asiakaspalvelu ja toisen henkilön käsittely on ymmärrettävä laajasti ja asiakaspalveluksi olisi katsottava varsin vähäinenkin kontakti asiakkaaseen. Samoin perusteluissa todetaan, että säännös soveltuisi myös niihin tilanteisiin, joissa tekijä ei olisi varsinaisesti asiakkaan tai käsittelyn kohteena olevan asianosaisen roolissa, mutta kuitenkin tällaisen henkilön seurassa. Perustelut viittaavat siihen, että lainsäädännöllä on rajauksesta huolimatta tosiasiallisesti haluttu saattaa virallisen syytteen alaisuuteen huomattava osa työtehtävää suorittavaa kohtaan tämän työtehtävän vuoksi tehdyistä pahoinpitelyrikoksista. Poliisin suorittama esitutkinta kaikissa rajanvetotilanteissa joudutaan joka tapauksessa toimittamaan, jotta syyttäjä pystyy tilannetta arvioimaan. Näillä perusteilla säännöksen soveltamisalan rajaamisen tarkoituksenmukaisuus ylipäänsä jää epäselväksi.

Käräjäoikeuden mielestä olisi harkittava, tulisiko virallisen syyttäjän syyteoikeutta laajentaa koskemaan kaikkia työntekijöitä häneen työtehtäviensä vuoksi kohdistetun lievän pahoinpitelyn osalta. Syyttäjillä olisi näissä tilanteissa tarpeen mukaan mahdollisuus harkintansa perusteella luopua toimenpiteistä yleisten toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten soveltamismahdollisuuksien kautta.

2.5 Jyväskylän käräjäoikeus

Jyväskylän käräjäoikeus pitää työryhmän tekemiä ehdotuksia kannatettavina.

Ehdotetut rikoslain 21 luvun 7 §:n 2 momentin säännökset ovat jossakin määrin hankalia sovellettavia ja vaativat näyttöä ja selvityksiä, erityisesti 2 momentin 2 kohta abstraktien tunnusmerkistöjensä vuoksi. Mietinnössä esitelty Ruotsin mallin mukainen rauhaneloukkaussäännös olisi läheissuhdepahoinpitelyissä käytännössä helpompi sovellettava ja vaatisi vähemmän panostamista näyttökysymyksiin. Jyväskylän käräjäoikeus yhtyy kuitenkin siihen mietinnössäkkin lausuttuun, että systematiikaltaan tällainen säännös on rikosoikeudellemme vieras. Sen vuoksi yhdyin myös toimikunnan harkinnan lopputulemaan, että parisuhdeväkivallan erityisen moitittavuuden sääntely tehdään ottamalla tämä huomioon lievän pahoinpitelyrikoksen rikostunnusmerkistössä.

Ilmaisu ”erityisen riippuvainen asema” on abstrakti ja sellaisenaan vaatii prosessissa ja esitutkinnassa selvitystä ja näyttöä. Kun se vastaa kuitenkin sanamuodoltaan rikoslain 20 luvun 7 §:ään aikaisemmin otettua ilmaisua, sitä voidaan pitää tähänkin sääntelyyn soveliaana.

Ilmaisu ”läheinen suhde” aiheuttaa saman kommentin kuin edellä 1 kohdan ”erityisen riippuvainen asema” ja vastaavaa ei taida rikoslainsäädännöstämme nyt löytyä. Samoin 2 kohdan tunnusmerkistötekijä tekijän aikaisemman toiminnan luonteesta ja sen liittymisestä uhrin aseman turvattomuuteen on näyttökysymyksenä hankala. Huolimatta edellä mainituista tunnusmerkistötekijöiden abstraktiuden aiheuttamista näyttöongelmista, käräjäoikeus yhtyy työryhmän kantaan, että esillä olleista sääntelyvaihtoehdoista nyt ehdotettu on paras ja hyväksyttävissä, kun otetaan vielä huomioon ehdotuksestakin

hyvin ilmi käyvä tällaisen läheissuhdeväkivallan ankaramman kriminalisoinnin tarpeellisuus ja yhteiskunnan tällaisiin pahoinpitelyihin puuttumisen mahdollistaminen.

Työpaikkaväkivallan osalta käräjäoikeus hyväksyy ehdotuksen ja sen perustelut.

2.6 Helsingin käräjäoikeus

Käräjäoikeus voi yhtyä esityksen tavoitteisiin huomioida nykyistä paremmin rikoslain pahoinpitelysäännöksissä rikosentekijän läheiseen ihmiseen kohdistaman lievän väkivallan erityispiirteet sekä sen, ettei vastuu asiakaskontaktiin tai -palveluun liittyvillä aloilla lisääntyneen työpaikkaväkivallan oikeudellisista jatkotoimista jää pelkästään yksittäisen työntekijän kannettavaksi.

Käräjäoikeus pitää myös parempana esityksen mukaista vaihtoehtoa toteuttaa uusi sääntely läheissuhteissa tapahtuneista lievistä pahoinpitelyistä nykyisessä lievää pahoinpitelyä koskevassa rikostunnusmerkistössä kuin säätämällä siitä täysin itsenäinen kriminalisointi. Se soveltuisi esityksessä todetuin perustein vaikeammin suomalaiseen rikosoikeusjärjestelmään. Valittu vaihtoehto saattaa myös uuden sääntelyn mukaan ankarammin arvioitavat pahoinpitelyteot suoraan virallisen syytteen alaisiksi ilman uusia säännöksiä syyteoikeusjärjestelyistä.

Huomioon ottaen edellä mainittu tavoite työpaikkaväkivallan saattamisesta tehokkaammin viranomaiskäsitteilyyn, on loogista säätää asiakaspalvelutehtävissä henkilöön työn vuoksi kohdistuvat lievät pahoinpitelyt esityksen mukaisesti suoraan virallisen syytteen alaisiksi.

Virallisen syyteoikeuden laajentaminen kaventaa asianomistajan itsemääräämisoikeutta. Ottaen huomioon läheissuhteiden ja myös asiakassuhteiden erityispiirteet, voidaan ehdotetusta lainmuutoksesta koitua hyöty arvioida tätä haittaa suuremmaksi. Asiassa on kuitenkin huomioitava ehdotuksen toteuttamisen edellyttämä merkittävä lisäresurssien tarve.

Kun ehdotetut muutokset korostavat niiden mukaisissa olosuhteissa tapahtuneiden lievien pahoinpitelyjen moitittavuutta, tulevat myös niistä tuomittavat rangaistukset ankaroitumaan. Koska teot kuitenkin muutoin ovat esimerkiksi fyysisiltä seuraamuksiltaan lievempiä, kyse tulee lähinnä olemaan enemmänkin tuomittavien sakkorangaistusten koventumisesta kuin rangaistuslajin muutoksesta sakoista vankeuteen.

Esityksen mukaisia läheissuhteissa tapahtuneita, aikaisemmin lievinä pidettyjä pahoinpitelyjä ei enää voitaisi käsitellä rangaistumääräysmenettelyssä. Virallisen syytteen alaisiksi tulevana läheissuhdepahoinpitelyjä ei enää jäisi etenemättä esitutkintaan ja siitä edelleen mahdolliseen tuomioistuinkäsittelyyn asianomistajan rangaistusvaatimuksen puuttumisen tai sen perumisen vuoksi. Työpaikkaväkivaltatapauksista on tätä ennen vain pienempi osa ilmoitettu poliisille.

Esityksen mukaan pelkästään läheissuhdepahoinpitelyt toisivat tuomioistuinkäsittelyyn vuosittain arviolta 6 500 lisäjuttua, joka johtaisi noin 4,8 miljoonan euron kustannusten

kasvuun syyttäjien ja tuomioistuinten osalta. Vaikka työpaikalla tapahtuvia lieviä pahoinpitelyjä voitaisiin edelleen käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, johtavat niistä virallisen syytteen alaisina tehdyt arviolta enintään 3 800 lisärikosilmoitusta joka tapauksessa myös juttumäärien kasvuun tuomioistuinissa. Jos puoletkin esitutkintaan tulevista jutuista etenee tuomioistuin käsittelyyn, siitä seuraa saman laskentamallin mukaan arviolta 1,4 miljoonan euron kustannukset.

Käräjäoikeus korostaa, että esityksen toteuttaminen edellyttää tätä vastaavien lisäresurssien varaamista jo nyt täystyöllistetyille tuomioistuimille.

Yksityiskohtaisia huomautuksia: Läheissuhteisiin liittyvien väkivaltatilanteiden kirjo on lähes mittaamaton. Tähän nähden on varsin paikallaan jättää tuomioistuimelle edelleen harkintavaltaa sen suhteen, onko teko uuden lainkohdan tarkoittamissa erityisolosuhteissakin kuitenkin kokonaisuutena arvostellen vähäinen eli vain lieväksi pahoinpitelyksi otsikoitava rikos.

1-kohta: Säännöksen erityistavoitteeseen nähden, suojata läheissuhteen heikompaa osapuolta, voidaan esitettyä 18 vuoden ikärajaa pitää oikeana. Tuomioistuimella on kuitenkin esimerkiksi juuri uhrin ikään ja kehitystasoon nähden mahdollisuus käyttää kokonaisuutena teon arvioinnissa. Myös kohdassa 2 esitetystä poikkeava lähtökohta siitä, että alaikäisen uhrin kyseessä ollen jo yksikin muutoin lievä pahoinpitely läheissuhteessa voidaan katsoa perusmuotoiseksi pahoinpitelyksi, on oikeaan osunut.

Ilmaisia ”erityisen riippuvaisessa asemassa” on jo käytetty rikoslain 20 luvun 7 §:n 3 kohdassa, jonka esitöihin esityksessäkin viitataan. Huomiota kiinnittää kodin ulkopuolisista henkilöistä esitetty siitä, että esimerkiksi uskonnollinen vakaumus tai harrastus voi perustaa erityisen riippuvaisen aseman, mutta oppilas-opettajasuhde lähtökohtaisesti ei. Kyseinen tunnusmerkistötekijä on tulkinnanvarainen ja edellyttää siten tapauskohtaista näyttöä. Sekin on huomioitava lisääntyneiden juttujen oikeuskäsittelyn resurssitarvetta arvioitaessa.

2-kohta: Kyse on siten aikaisemman, uhria ainakin uhanneen menettelyn uusimisesta. Teon uusiminen voidaan perinteisesti ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa, mutta ei yksittäisen rikoksen täyttymisen edellytyksenä. Perheväkivalta on kuitenkin leimallisesti sellaista, jossa oikeudenkäynnissä osoittautuu sen voineen jatkaa seuraamuksitta jo pidempään. Siihen nähden voidaan ehdotusta saattaa muutoin lievät pahoinpitelyt läheissuhteissa tätä kautta virallisen syytteen alaisiksi, pitää hyväksyttävänä.

Tässäkin kohdassa säännösteksti käsittää tulkinnanvaraisia ilmauksia. Se, mitä milloinkin pidetään läheisenä suhteenä tai uhrille uhkaa taikka turvattomuuden tunnetta aiheuttaneena tekijän aikaisempaan toimintana, jää esityksenkin mukaan näyttökysymykseksi. Varsinkin tekijän aikaisemman toiminnan osalta kyse tulee pitkälti olemaan henkilötoiminnasta ja, kuten tähänkin asti, riippumaan monessa tapauksessa siitä suostuuko lähiomainen vielä oikeuskäsittelyn aikaan todistamaan asiassa. Tähänkään nähden ei näiden muutoin yksittäisinä ehkä pienempien juttujen tuomaa lisätyötä voida väheksyä.

RL 21:16: Käräjäoikeus kannattaa sitä, että myös muita kuin julkista valtaa käyttäviä henkilöitä suojellaan paremmin työpaikalla. Se tukee jo nykyistä oikeuskäytäntöä siitä,

että teon kokonaisarvioinnissa pidetään raskauttavana seikkana väkivallan kohdistumista uhriin hänen työssään.

Myös säännöksen ehdotettu soveltamisala on paikallaan. Ei ole tarpeen laajentaa virallista syyteoikeutta koskemaan muita kuin asiakassuhteeseen liittyviä lieviä pahoinpitelyjä. Niin ollen esimerkiksi sellaisen kohteeksi työpaikkakiusaamisen muodossa joutunut henkilö saa edelleen itse päättää millä keinoin haluaa asian selvittää.

2.7 Tampereen käräjäoikeus

Työryhmän esityksessä on kysymys lievistä pahoinpitelystä ja rikoksen uudelleen arvioinnista tilanteissa, joissa pahoinpitely kohdistuu tietyssä asemassa olevaan henkilöön sekä virallisen syytteen alan laajentamisesta näiden osalta. Kysymys on siten sellaisista vähäisiksi luokiteltavista teoista, joita uudessa laissa arvosteltaisiin nykyistä ankarammin. Tällainen lievän pahoinpitelyn uudelleen sääntely ei ole kuitenkaan välttämätöntä, sillä oikeuskäytännössä jo nykyisen lain soveltamisessa päästään samaan lopputulokseen. Ensinnäkin nykyisen lain lievää pahoinpitelyä koskevaa säännöstä voidaan soveltaa vain, jos pahoinpitelyä on kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä. Tässä kokonaisarvioinnissa juuri työryhmän mietinnössä esitetyt seikat ovat niitä harkinnassa huomioon otettavia seikkoja. Jos pahoinpitely kohdistuu lapseen tai muuten riippuvaisessa asemassa olevaan henkilöön tai jos samanlaista väkivaltaa on ollut jo aikaisemmin ja se on toistunut, ei tekoa kokonaisuutena arvostellen yleensä voi pitää vähäisenä. Lisäksi samat seikat ovat rangaistuksen mittaamisessa erityisesti huomioon otettavia seikkoja samoin kuin se, että pahoinpitely kohdistuu johonkin työ- tai palvelutehtävää suorittavaan henkilöön.

Työryhmän mietinnön sivuilla 33–35 rikoksen uusiminen rikoslaissa -kappaleen alla on oikein kiinnitetty huomiota niihin ongelmiin, joita rikoksen uusiminen osana rikoksen tunnusmerkistöä toisi tullessaan. Tällainen sääntely on Suomen rikosoikeusjärjestelmälle vierasta. Rikoksen uusijoiden kohdalla on muistettava *ne bis in idem* -periaate.

Nykyisen lain mukaisessa lievässä pahoinpitelyssä on usein kysymys sellaisista teoista, joista ei jää mitään näkyvää vammaa. Sen vuoksi näyttö tällaisissa tapauksissa on myöhemmin vaikeasti hankittavissa ja esitettävissä ja rikos jää usein näyttämättä. Näin on erityisesti niissä tapauksissa, joissa asianomistaja ei halua myötävaikuttaa asiassa. Mietinnössä on oikein tähdennetty poliisin toiminnan merkitystä näytön hankkimiseksi heti tapahtumien jälkeen.

Mietinnön sivulla 15 on todettu, että läheissuhdeväkivallan uhri tarvitsee yhteiskunnan apua ja häntä tulisikin auttaa henkistä tukea ja käytännön neuvoja tarjoamalla. Tekijä puolestaan saattaa tarvita hoitoa ja hänet tulisi ohjata osallistumaan väkivallan katkaisun tähtääviin ohjelmiin, jotka voivat koskea sekä lievää ja toistuvaa väkivaltaa kuin myös vakavampaa väkivaltaa. Edellä olevan toteuttaminen kuitenkin vaatii varoja, joista työryhmän mietinnössä ei ole mitään esitystä. Toisaalta lakiesityksen aiheuttamat taloudelliset vaikutukset tältä osin olisivat sivulla 48 mainitun arvion mukaan noin 8,8 miljoonaa euroa. Lisäksi sivulla 49 arvioidaan kustannusten siittä, että asiakaspalvelussa toimivaan kohdistunut lievä pahoinpitely säädettäisiin virallisen syytteen alaiseksi, ole-

van noin 1,4 miljoonaa euroa vuosittain. Näissä luvuissa ei ole mukana oikeusavun aiheuttamia kustannuksia. Sivuilla 49 ja 50 on sivuttu oikeusapua. Siinä yhteydessä ei ole otettu huomioon, että käytännössä erityisesti hankalat näyttökysymykset aiheuttavat sen, että tekojen lievydestä ja vähäisyydestä huolimatta asioita ei voida pitää yksinkertaisina rikosasioina, vaan niihin tulee määrättäväksi oikeudenkäyntiavustaja huomattavasti nykyistä useammin. Sen vuoksi lakiesityksen taloudelliset vaikutukset olisivat reilusti yli 10 miljoonaa euroa.

Mietinnön sivulla 48 on lyhyesti viitattu perheväkivallan yhteiskunnalle aiheuttamiin kustannuksiin, joita ehdotettu lainsäädäntö mahdollisesti vähentäisi. Siinä kohdassa on harhaanjohtavasti todettu, että yksinomaan naisiin kohdistuva väkivalta aiheuttaa yhteiskunnalle vuosittain eri arvioiden mukaan noin 65–90 miljoonan euron kustannukset. Tosiasiassa nämä kustannukset eivät aiheudu lakiehdotuksen tarkoittamasta rikollisuudesta, vaan pääasiassa nykyisen lain pahoinpitelynä tai törkeänä pahoinpitelynä rangaittavasta menettelystä. Mietinnössä ei ole mitään arviota siitä, paljonko lievän pahoinpitelyn aiheuttamat kustannukset olisivat.

Käräjäoikeuden arvion mukaan edellä mainitulla yli 10 miljoonalla eurolla saataisiin yhteiskunnan kannalta parempia vaikutuksia ja muutoksia aikaan, mikäli varat kohdennettaisiin suoraan edellä mainittuihin läheissuhdeväkivallan uhrien tarvitsemaan yhteiskunnan apuun ja hoitoon sekä toisaalta väkivallan ehkäisyyn ja väkivallan katkaisuun tähtääviin ohjelmiin. Ehdotettu lainsäädäntö ohjaa varat lähinnä esitutkintaan, syyttäjille, tuomioistuimille ja oikeudenkäyntiavustajille.

Jos työryhmän mietinnön pohjalta kuitenkin ryhdytään lainvalmisteluun niin mietinnössä esitetyistä pykäläehdotuksista on aluksi todettava, että ne ovat hyvinkin tulkinnanvaraisia.

RL 21:7:n lievää pahoinpitelyä koskevaan pykälään on ehdotettu lisättäväksi 2. momentti. Pykälään on kirjoitettu kaksinkertainen kokonaisharkinta, jollaista ei liene missään muussa rikoslain pykälässä. Pykälän 1 momentin mukaan rikosentekijä on tuomittava lievästä pahoinpitelystä, jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Ehdotuksen 2. momentin alkuosan ja 1) ja 2) kohdissa selostettujen erityistilanteiden kohdalla pahoinpitely ei olisikaan edellä 1. momentissa tarkoitettua vähäistä väkivaltaa, mutta sitten taas 2. momentin viimeisen lauseen mukaan pahoinpitelyä on uudelleen arvioitava kokonaisuutena ja pahoinpitely olisi jälleen arvioitavissa myös vähäisenä.

Ehdotuksen 7 §:n 2. momentin 1) kohta, kun otetaan huomioon syyteoikeutta koskeva 16 §, johtaa lapseen kohdistuneen pahoinpitelyn kohdalla sekavaan tilanteeseen, kun alle 15-vuotias ja 15 - 17-vuotias lapsi ovat erilaisessa asemassa. Koko pykälän muutokset lähinnä syyteoikeuden laajentamisen perusteella ovat hyvin keinotekoiset. Selvempää olisi muuttaa syyteoikeutta koskevan pykälän yksityiskohtia ja saattaa kaikki lapsiin kohdistuneet pahoinpitelyt virallisen syyteen alaisiksi.

Vähäisen teon arvioiminen pahoinpitelynä edellyttäisi tekijän aiempaa toimintaa, josta aiheutuisi pahoinpitelyyn liittyen ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvaa uhkaa

tai turvattomuutta. Ehdotuksessa edellytetty aiempi toiminta, sen lisäksi mitä jo mietinnössä (s. 33–35) on epäkohtina rikoksen uusimisesta tunnusmerkistötekijänä lausuttu, on varsin ongelmallista esimerkiksi esitutinnan ja näytön kannalta. Sitä paitsi tekijään läheisessä suhteessa olevaan henkilöön kohdistuvan pahoinpitelyn pitäisi olla jo heti ensimmäisellä kerralla yhtä moitittavaa kuin se toistuessaankin on. On hyvin epäselvää, missä tilanteissa tämä edeltävä tilanne tai uhka voisi olla riittävä siihen, että tekijän katsottaisiin toimineen sillä tavalla, että uhatulla olisi perusteltu syy kokea tavallista suurempaa uhkaa tai turvattomuutta.

Syyteoikeutta koskevaan 16 §:ään on ehdotettu sanamuoto "taikka asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi". Sanamuoto on epäselvä ja hyvin tulkinnanvarainen. Mikäli joku tyytymätön asiakas ei ole saanut mitään palvelua ja tällaiseen kohteluun tyytymätön käy kiinni ensimmäiseen työpaikalla vastaan tulleeeseen työntekijään, ei ehdotettu lain sanamuoto sovellu tapaukseen. Eriävässä mielipiteessä on tämä sanamuoto kirjattu "henkilöön hänen työpaikallaan tai työtehtäviensä vuoksi". Eriävässä mielipiteessä esitetty sanamuoto olisi selkeämpi, mutta toisaalta se laajentaisi soveltamisalaa huomattavasti työryhmän tarkoittamaa henkilöryhmää laajemmalle. Selvitettäväksi jäisi tässä tapauksessa muun muassa työpaikan käsite.

Ehdotuksessa on puututtu pieniin yksityiskohtiin, joilla lievän pahoinpitelyn soveltamisalaa on tarkoitettu kaventaa ja lisätä yleisen syyttäjän syyteoikeutta. Ehdotetut muutokset tai lisäykset ovat varsin keinotekoisia ja tulkinnanvaraisia. Mikäli väkivaltarikollisuuteen todella haluttaisiin puuttua, olisi kaikki pahoinpitelyrikollisuus, siis myös lievä pahoinpitely, saatettava yleisen syytteen alaisiksi. Mietinnön oikeusvertailevassa katsauksessa (s. 24) on todettu, että Ruotsissa kaikki pahoinpitelyt ovat vuodesta 1981 olleet virallisen syytteen alaisia. Tällaisella sääntelyllä olisi tosin varsin mittavia taloudellisia vaikutuksia, mutta myös sitä voitaisiin perustella ehdotuksen sivulla 48 olevan mukaisesti, että kaiken väkivallan yhteiskunnalle aiheuttamia kustannuksia ehdotetulla lainsäädännöllä mahdollisesti vähennettäisiin.

2.8 Turun käräjäoikeus

Käräjäoikeus haluaisi perusteellisesti pohdittavan sitä, tulisiko myös laitton uhkaus tehdä virallisen syytteen alaiseksi sen kohdistuessa työpaikalla asiakasta palvelleeseen työntekijään tai laittoman uhkauksen motiivina on asiakassuhteesta johtuvat seikat.

Eriyisesti julkisen sektorin työpaikoilla asiakaspalvelussa oleviin työntekijöihin suhtaudutaan välinpitämättömästi ja heihin kohdistetaan törkeitäkin uhkauksia. Tuntematon tällainen ilmiö ei ole vierasta tuomioistuimissakaan. Näissä tilanteissa saattaisi olla työntekijän kannalta helpompaa ja koko järjestelmän uskottavuutta tukevaa, että tapauksiin puututtaisiin viran puolesta ja ne hoidettaisiin pelkän ilmoituksen perusteella. Ilmoittamiskynnys on alhaisempi kuin se, että työntekijä joutuu harkitsemaan, vaatiiko hän rangaistusta.

2.9 Vaasan käräjäoikeus

Vaasan käräjäoikeus ilmoitti, ettei sillä ole huomauttamista mietinnöstä.

2.10 Vantaan käräjäoikeus

Suurin osa läheissuhdeväkivallasta on seuraamuksiltaan suhteellisen lievää, mutta toisaalta piilorikollisuuden arvellaan olevan suuri ja mainittuihin suhteisiin liittyy usein tekijän ja asianomistajan välisiä alistussuhteita, jotka saattavat vaikuttaa asianomistajan harkintakykyyn. Läheissuhteen heikomman osapuolen suojaaminen ja läheissuhteissa tapahtuneiden pahoinpitelyiden moitittavuuden korostaminen on perusteltua ja tarpeellista.

Esityksen mukaan säännöksen soveltamisen edellytykset riippuvat siitä, onko teon kohde eli asianomistaja alle 18-vuotias vai jo täysi-ikäinen henkilö. Ensiksi mainitussa tilanteessa edellytetään, että alaikäinen henkilö on tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa (kohta 1). Säännöksen tarkoittamassa asemassa voisi lapsen / nuoren vanhempien lisäksi esityksen mukaan olla muut hänen kasvatuksestaan vastuussa olevat henkilöt siten, että myös kodin ulkopuolinen voisi saavuttaa tällaisen aseman. Erityisen riippuvainen asema voisi esityksen mukaan perustua lisäksi henkiseen sitoutumiseen, kuten uskonnolliseen tai muuhun vakaumukseen taikka esimerkiksi harrastustoimintaan. Sen sijaan perheen sisarusten tai oppilaan ja opettajan välillä ei lähtökohtaisesti olisi tällaista asemaa, ellei kysymyksessä olisi erityisoppilaan ja hänen opettajansa välinen suhde, jolloin tämä kriteeri voisi täytyä. Jos tekijän ja asianomistajan suhteen katsotaan olevan edellä kerrotun luontoinen tulee lisäksi arvioitavaksi se, onko teko kuitenkin kokonaisuutena arvioiden niin vähäinen, että sitä on pidettävä lievänä pahoinpitelyinä.

Läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan tilanteet voivat käytännössä vaihdella suuresti. Esityksessä onkin pyritty huomioimaan mahdollisimman monenlaiset tilanteet, mutta samalla säännöksen soveltaminen saattaa lapsen ja vanhemman välisiä perustilanteita lukuun ottamatta johtaa tulkinta- ja näyttöongelmiin siitä, milloin asianomistajan ja tekijän suhde on säännöksessä mainitun luontoinen. Näytön kerääminen suhteen laadusta saattaa joissa tapauksissa olla hankalaa ja näyttökysymykset suhteen luonteesta tulevat jäämään oikeuskäytännön varaan, kuten esityksessäkin on todettu.

Täysi-ikäiseen henkilöön kohdistuvan pahoinpitelyn arvioiminen teon vähäisistä seuraamuksista huolimatta perusmuotoiseksi pahoinpitelyksi edellyttäisi tekijän ja asianomistajan läheistä suhdetta. Läheinen suhde voisi esityksen mukaan perustua sukulaisuuteen, avio- tai avoliittoon tai seurustelusuhteeseen, jolloin se soveltuisi myös erillään asuviin kumppaneihin. Lisäksi se koskisi tilanteita, joissa tekijän ja uhrin välillä on aikaisemmin ollut läheinen suhde, vaikka se ei tekohetkellä enää olisi säännöksen tarkoittamalla tavalla läheinen. Ainakin viimeksi mainituissa tapauksissa suhteen luonteen arvioiminen saattaa aiheuttaa vastaavanlaisia näyttökysymyksiä, kun kohdassa 1 on mainittu. Lisäksi edellytetään tekijän asianomistajaan kohdistamaa aiempaa toimintaa, joka rangaistuksen mittaamisen sijasta vaikuttaisi teon oikeudelliseen arviointiin. Myös aikaisemman toiminnan luonne olisi näyttökysymys. Mainittujen edellytysten täytyessä tulisi tekoa kohdan 1 tavoin arvioitava vielä myös kokonaisuutena.

Uudistuksen yhtenä tavoitteena on saattaa edellä kerrotun mukainen perusmuotoiseksi pahoinpitelyksi katsottavat teko virallisen syytteen alaisiksi, jolloin poliisi olisi velvollinen selvittämään tapahtumia tarkemmin sekä suorittamaan esitutkinnan sille tehdyn ilmoituksen perusteella. Edellä kerrottujen edellytysten täyttymisen tutkiminen / selvittäminen esimerkiksi poliisin kotihälytystilanteissa saattaa kuitenkin osoittautua edellä kerrotuista syistä ongelmalliseksi. Tämä saattaa johtaa siihen, että samanlaisista teoista osa kirjataan poliisissa (poliisin arvion perusteella) lieväksi pahoinpitelyksi, joissa esitutkinta lopetetaan, ellei asianomistaja esitä rangaistusvaatimusta, eikä asia siten päädy koskaan tuomioistuimen harkittavaksi. Osassa tapauksia asiassa tehdään esitutkinta, joka mahdollisesti johtaa syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn. Asianomistajien yhdenvertainen kohtelu saattaa täten vaarantua. Tulkinta- ja näyttöongelmat ovat tietysti olemassa myös syyte- ja tuomioharkinnassa, mutta toisaalta mainitut toimet suorittaa juridisen koulutuksen saanut henkilö. Vaarana saattaa kuitenkin olla se, ettei säännös tunnusmerkistökäytännön monitulkintaisuuden vuoksi toimi tavoitteidensa mukaisesti ainakaan ennen vakiintuneen oikeuskäytännön muodostumista. Joka tapauksessa säännöksen soveltaminen lisäksi esityksessä esitetyn arvion mukaan syyttäjien ja tuomioistuinten kustannuksia noin 3,7 miljoonaa euroa. Uudistuksen vaatimien lisäresurssit turvaamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Uudistuksen tarkoituksena on myös parantaa uhriksi joutuneen työntekijän asemaa. Uudistus on sinänsä kannatettava. Työntekijän asema on kuitenkin vahvempi kuin läheissuhdeväkivallan uhrin asema. Työntekijällä on tukena hänen työnantajaorganisaationsa ja mahdollisesti vielä ammattiyhdistyksen tarjoama juridinen apu. Läheissuhdeväkivaltaa koskeva uudistus on siten kiireellisemmän uudistuksen tarpeessa.

2.11 Helsingin hovioikeus

Hovioikeus pitää kannatettavana ehdotusta virallisen syyttäjän syyteoikeuden laajentamisesta mietinnössä esitetyllä tavalla.

Myöskin pahoinpitelyn käyttöalan laajentaminen lievän pahoinpitelyn alan kustannuksella on hovioikeuden käsityksen mukaan varteenotettava ajatus. Hovioikeuden mielipiteissä on kuitenkin esiintynyt ristivetoa sen suhteen, onko ehdotetun uuden rikoslain 21 luvun 7 §:n 2 momentin lähtökohta eli (entisen lievän) pahoinpitelyn katsominen siinä tarkoitetuissa olosuhteissa ensisijaisesti pahoinpitelyksi, ellei kokonaisarvostelussa ilmeneviä vähäisyystekijöitä ole käsillä, oikea, vai tulisiko lähtökohdan päinvastoin olla edelleenkin lievä pahoinpitely, joka kokonaisarvostelun perusteella taas voitaisiin katsoa pahoinpitelyksi, erityisesti momentin 1 kohdassa tarkoitettujen asianomistajan kyseessä ollessa. Niin ikään sanotussa kohdassa asetettu 18 vuoden ikäraja saattaa olla turhan korkea, etenkin siihen nähden että 15–17-vuotiaan kyseessä ollen syytteen nostamista kuitenkin edellytetään asianosaistaholta.

Ehdotus 21 luvun 16 §:n mukaisen syyteoikeuden laajentamisesta saattaisi tosin osaksi vesittyä siinä tapauksessa, että lähtökohdana yllä käsitellyissä ehdotetun 7 §:n 2 momentin tarkoittamissa pahoinpitelytapauksissa edelleenkin pidettäisiin lievää pahoinpitelyä. Kysymykseen voisi kaikei kuitenkin tulla syyttäjän syyteoikeuden laajentaminen kos-

kemaan myös tuossa ehdotetussa momentissa tarkoitetuissa olosuhteissa tehtyä lievää pahoinpitelyä.

Mietinnön sivuilla 44 ja 45 esitetyt näkökohdat opetuslalla työskentelevien poissulkemisesta työtehtäviä suorittavien joukosta ehdotetun 21 luvun 16 §:n soveltamisalasta herättävät hovioikeudessa erilaisia mielipiteitä. Kun voinee kuitenkin olettaa alalla toimivien itse huolehtivan tarvittaessa mahdollisista syytteenpanoilmoituksista, muu-
tosta lakiin ei heidän osaltaan tarvittane.

Edellä toisessa kappaleessa esitetystä kysymyksenasettelusta esiintyy hovioikeudessa sanotuin tavoin siinä määrin ristikkäisiä mielipiteitä, että hovioikeus katsoo aiheelliseksi jättää lausuntonsa tältä kohdin avoimeksi.

Työryhmän erimielisen jäsenen mielipiteeseen hovioikeus ei katso aiheelliseksi yhtyä.

2.12 Rovaniemen hovioikeus

Rovaniemen hovioikeus esittää perheväkivallan luonteeseen liittyen kysymyksen, onko työryhmän esitys riittävä. Tulisiko läheissuhdeväkivallan säätämistä yhdeksi RL 6:5:n koventamisperusteeksi? Näin väkivalta läheissuhteissa kriminalisoitaisiin moitittavam-
maksi ja selkeästi myös rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavaksi seikaksi. Väkivalta perheessä ja läheissuhteissa, kohdistuipa se lapsiin tai aikuisiin, horjuttaa aina koko perheen, mutta erityisesti lasten kehitystä, persoonallisuutta ja psyykkistä terveyttä. Rangaistuksen mittaamisessa tuki otetaan huomioon muun muassa rikoksen vahingollisuus ja vaarallisuus sekä rikoksesta ilmenevä muu tekijän syyllisyys. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole pääteltävissä, että väkivalta läheissuhteissa olisi erityisesti otettu huomi-
oon mittaamisratkaisuisissa. Tästä syystä läheissuhdeväkivalta koventamisperusteena korostaisi perheen ja läheisten välisen väkivallan vahingollisuutta ja erityistä moitittavuutta. Työryhmän esittämä säännösluonnos voitaisiin lähes muuttumattomana säätää rangaistuksen koventamisperusteeksi.

Hovioikeus myös katsoo, että työryhmän esittämästä lievän pahoinpitelyn säännösluonnoksesta tulisi alle 18-vuotiaan osalta poistaa tunnusmerkistöä edellytys, että alle 18-vuotiaan tulisi olla tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa. Riittävänä olisi pidettävä pelkkää tekijästä riippuvaista asemaa. Erityisen riippuvaisen aseman edellyttäminen saattaa johtaa vaikeisiin rajanvetotilanteisiin ja tarpeettoman tiukkaan soveltamiseen ottaen huomioon, että sääntelyn kohteena ovat alaikäiset ja riippuvaisessa asemassa olevat lapset.

Työryhmän ehdotuksen 2 kohdan soveltaminen edellyttää, että uhrilla tulisi hänelle läheisen tekijän aikaisemman toiminnan vuoksi olla perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta. Aikaisempi toiminta on voinut sisältää erilaisia uhkailuja ja mahdollisesti myös suoranaista väkivaltaa. Tältä osin tulisi pohtia, voitaisiinko 2 kohtaa mahdollisesti soveltaa myös sellaisissa tilanteissa, joissa säännöksessä viitattu tekijän aikaisempi toiminta on ajoittunut lain voimaantuloa edeltävään aikaan. Korkein oikeus on muun muassa ratkaisussaan 2005:132 ajokiellosta katsonut taannehtivuuden osalta, että tekijä oli tehdessään teon uuden lain voimassa

ollessa voinut ottaa huomioon, että määrättäessä uuden teon perusteella ajokieltoa asiaan vaikuttaa hänen ennen uuden lain voimaantuloa tekemänsä teko. Kyse oli vain uuden teon perusteella määrättävästä ajokiellosta siten, että aikaisempi teko otettiin ajokieltoa ankaroitavana tekijänä huomioon, eikä siitä, että aikaisemmasta teosta määrättäisiin uusi seuraamus.

Työryhmä esittää, että lievä pahoinpitely saatetaan virallisen syytteen alaiseksi tilanteissa, joissa väkivalta on kohdistettu asiakasta palvelleeseen henkilöön työtehtävän vuoksi. Tältä osin hovioikeus yhtyy työryhmän näkemyksiin.

2.13 Valtakunnansyyttäjänvirasto

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää työryhmän tavoitteita ja keskeisiä ehdotuksia perusteltuina. Läheissuhdeväkivallan osalta työryhmän ehdotuksen tavoitteena on, että rikoslain pahoinpitelysäännöksissä huomioitaisiin nykyistä paremmin läheissuhteissa tapahtuvien lievän väkivallan paheksuttavat piirteet. Tällaisina erityispiirteinä tulevat kysymykseen uhrin haavoittuvuus ja tekijästä riippuva asema, joka sisältää vahvemman osapuolen harjoittamaa kontrollia ja alistamista, väkivallan toistuvuus ja sen muodostuminen jatkuvaksi perhe-elämää voimakkaasti värittäväksi uhaksi.

Eri toteuttamisvaihtoehdoista tavoitteen saavuttamiseksi työryhmä on päätenyt ehdottamaan, että läheissuhteissa tapahtuvan lievän pahoinpitelyn erityinen moitittavuus otettaisiin huomioon nykyisessä lievää pahoinpitelyä koskevassa rikostunnusmerkistössä. Valitun vaihtoehdon yhtenä etuna olisi se, että samalla voitaisiin vaikuttaa näiden tekojen syyteoikeusjärjestelyihin ilman, että asiasta olisi tarpeen erikseen säätää.

Ehdotetun 1-kohdan mukainen rajoitus on selkeä ja tarpeellinen. Sen sijaan rikoksentehtäjän aiemman toiminnan huomioiminen on tiettyssä suhteessa ongelmallista. Ne bis in idem -periaate edellyttää, ettei samasta teosta syytetä ja tuomita kahteen kertaan. Suomen rikosoikeudessa voimassa olevan periaatteen mukaan sama teko ei muutoinkaan saa tulla kahteen kertaan rikoksena arvioitavaksi. Tekijän aikaisemman mahdollisesti jo rikostuomioon johtaneen toiminnan huomioon ottaminen perusteena ankaramman tunnusmerkistön valinnalle olisi vähintäänkin vastoin viimeksi mainittua periaatetta. Sama pätee myös tilanteisiin, joissa tekijän aikaisempi toiminta tulisi ensin arvioitavaksi käsillä olevan pahoinpitelyrikoksen törkeysarvostelussa ja johtaisi sittemmin esitutkintaan, syytteen ja tuomioon. Työryhmän ehdottamassa muodossa lievä pahoinpitelysäännös merkitsisi siten poikkeamista edellä mainituista periaatteista. Väkivallan toistuvuus lisää kuitenkin siinä määrin pahoinpitelyn paheksuttavuutta, että poikkeamiselle on perusteet.

Valtakunnansyyttäjänvirasto ehdottaa kuitenkin vakavasti harkittavaksi, että pahoinpitelyrikoksen toteuttaminen läheissuhteessa olisi jo sinänsä peruste pitää tekoa perusmuotoisena pahoinpitelyrikoksena, jolloin ne bis in idem -periaatetta ei loukattaisi. Teon muut piirteet saattaisivat aiheuttaa sen, ettei tekoa tästä huolimatta olisi perusteltua pitää pahoinpitelynä. Nämä tulisivat kuitenkin riittävästi huomioiduksi teon kokonaisarvostelussa, jota säännös sanamuotonsa mukaisesti edellyttää.

Lievän pahoinpitelysäännöksen muutos lisäisi merkittäväällä tavalla syyttäjien ja myös tuomioistuinten käsiteltäviksi tulevien pahoinpitelyrikosten määrää. Esitutkintaviranomainen ei voi suorittaa näytön arviointia sen osalta, onko kyse lievästä vai perusmuutoisesta pahoinpitelystä. Näin ollen syyttäjien työmäärän huomattava lisääntyminen tulisi resursseista päätettäessä ottaa huomioon.

2.14 Helsingin syyttäjänvirasto

Helsingin syyttäjänvirasto pitää mietinnössä esitettyjä ehdotuksia perusteltuina.

Ehdotuksessa on muun muassa laskettu, että noin 10 000 aikaisempien vuosien rikokseksi kirjaamatta jääneestä läheisväkivaltaa käsittäneestä kotihälytyksestä johtaisi jatkossa rikosilmoituksen kirjaamiseen ja esitutkinnan käynnistymiseen. Edelleen on laskettu, että noin puolet näistä etenisi tuomioistuimeen. Ehdotettu säännöksen sisältö edellyttää tiivistä esitutkintayhteistyötä poliisien ja syyttäjien välillä kaikissa näissä 10 000 tapauksessa sen selvittämiseksi kannattaako esitutkinta aloittaa, keskeyttää, lopettaa tai saattaa syyttäjälle syyteharkintaan. Mainituissa 5000 syyttäjien tulee tehdä syyteharkinta ja ajaa nostetut syytteet tuomioistuimessa.

Ehdotuksessa on laskettu asiakaspalvelutehtävissä toimivaan kohdistuvien tapausten lisääntyvän noin 3800 vuosittain poliisin esitutkinnassa ja että tapaukset käsiteltäisiin rangaistusmääräysmenettelyssä. Osa voitaneen käsitellä, mutta osa edellyttäisi esitutkintayhteistyötä, osasta tehtäisiin syyttämättäjäättämispäätös ja melkoista osaa todennäköisesti käsiteltäisiin tuomioistuimissa.

Tuomioistuimessa käsitellyt ovat henkilötodistelun johdosta hitaita. Kirjallisia todisteita lievissä pahoinpitelyissä on hyvin vähän.

Peruspahoinpitelyrikos on jo nyt Helsingissä ns. massarikoksista suurin yksittäinen ryhmä.

Ehdotuksen tuomat kustannusvaikutukset syyttäjien osalta Helsingissä ovat arviolta ainakin kolme syyttäjähenkilötyövuotta.

2.15 Keski-Suomen syyttäjänvirasto

Läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan erityispiirteiden huomioon ottaminen rikoslainsäädännössä entistä paremmin on myönteistä. Esitys vähentää prosessin kaikissa vaiheissa asianomistajan rangaistusvaatimuksen vaikutusta tutkinnan käynnistämiseen tai syyteharkintaan lähettämiseen. Tämä on sikäli positiivista, ettei läheissuhdeväkivallan moitittavuus jää asianomistajan harteille eikä juttua saada esim. painostamalla päätettyä. Pykälän sanamuoto, joka viittaa tekijän aikaisempaan toimintaan edellyttää kuitenkin oikeudessa menestyäkseen tutkinnassa uudenlaista ajattelutapaa, jossa selvitetään myös aiempia tekoja, ellei näistä ole merkintöjä jo entuudestaan. Ylipäätään läheissuhdeväkivallan näyttämisen kannalta on oleellista, että esim. kotihälytystapauksissa partio kirjaa ja kuvaa entistäkin tarkemmin paikanpäällä tehdyt havainnot.

On myös hyvä, että pykälään on jätetty harkinnanmahdollisuus teon vähäiseksi katsomisen varalta. Tämä harkinta tulee pääsääntöisesti jäädä syyttäjän ja viime kädessä tuomioistuimen varaan.

Lainmuutos tulee lisäämään juttumääriä mahdollisesti oleellisesti myös syyttäjillä, mikä tulee ottaa resursoinnissa huomioon.

Muutos ei kuitenkaan poista toista oleellista painostamisen mahdollisuutta, joka läheis-suhdeväkivaltajutuissa esiintyy. Oikeudessa ollaan kovin usein siinä tilanteessa, että asianomistaja kieltäytyy kertomasta asiasta. Mikäli vastaaja kiistää teon, ei esim. pelkkä lääkärinlausunto yleensä riitä syytteen toteennäyttämiseen ja syyte kaatuu, vaikka asianomistaja olisikin esitutkinnassa kertonut asiasta. Tämän ongelman poistaminen on haaste sekä lainsäädännölle että rikostutkinnalle.

Asiakaspalvelusuhteessa tai sen johdosta tapahtuvan lievän väkivallan syyteoikeuden muuttaminen on kannatettavaa. Samaa linjaa tulisi kuitenkin soveltaa myös laittoman uhkauksen kohdalla. Myös virkamiehen väkivaltainen vastustaminen sisältää sekä väkivallankäytön että sillä uhkailun. Johdonmukaista olisi, että myös asiakaspalvelutehtävissä toimivien suojaa parannettaisiin kumpienkin rikostyyppien osalta.

2.16 Jokilaaksojen kihlakunnan poliisilaitos

Väkivaltarikollisuuden ennalta estäminen on ollut jo pitkään yksi poliisin keskeisistä toiminnallisista tavoitteista, ja se on korostetusti esillä mm. eri viranomaistahojen ja ministeriöiden yhteisesti valmistelemassa sisäisen turvallisuuden edistämisen ohjelmassa. Ehdotus on hyvä sekä läheissuhdeväkivaltajuttujen että työpaikoilla tehtyjen lievien pahoinpitelyjen osalla.

Poliisin käsityksen mukaan läheisväkivalta-asioissa läheiset eivät useinkaan uskalla tai halua ilmoittaa po. tapahtumista, joissa on voimakkaasti esillä riippuvuussuhde, lasten huolto ym. perheen elämään vaikuttavat asiat. Nyt näiden ihmisten ei – uudistuksen toteutuessa – tarvitsisi enemmälti syyllistää itseään sillä, että ovat tulleet ilmoittaneeksi asiasta viranomaiselle ja vaatineeksi rangaistusta. Tältä osin on todettava, että muutos olisi luonteva jatko aiemmille pahoinpitelyrikosten syyteoikeusjärjestelyissä tehdyille muutoksille (perheen sisäiset väkivallan teot virallisen syytteen alaiseksi, ns. vakaan tahdon säännöksen poistaminen).

Poliisin näkemys aiemmasta oikeustilasta olikin, että läheissuhteissa noudatettu ns. vakaan tahdon säännös ei toiminut tarkoitetulla tavalla. Jotta tulkintavaikeudet (akselilla pahoinpitely / lievä pahoinpitely) edelleen vähenisivät ja päästäisiin vielä nykyistä tehostetummin asetettuun tavoitteeseen (väkivaltaan puuttuminen ja sen asteittainen vähentäminen), nyt käsillä oleva uudistus puoltaa paikkaansa.

Tutkivan poliisin arviona on, että poliisille saattaa tulla lisää töitä (sisään tulevia, tutkittavia rikosasioita) ainakin aluksi, mutta kokonaisuuden kannalta muutos nähdään hyvänä.

Seuraavilla läheisväkivallan tutkinnan käytännön kokemuksilla / lisänäkökohdilla on vaikutusta po. asiassa: Uhrin tehdessä päätöksen ilmoittaa asiasta hätäkeskukseen / poliisille on lähisuhdeväkivalta saattanut kestää jo pitkän aikaa. Väkivalta ei välttämättä ole aluksi raakaa esim. lyöntejä / potkuja, vaan se on voinut olla aluksi henkistä, jota on vaikea näyttää toteen. Väkivalta voi olla aluksi pientä ”läpsimistä” / tönimistä, uhatuksi tulemisen tunnetta. Pelkkä uhatuksi tuleminen vaikuttaa esim. lapsen turvallisuuden tunteeseen. Lapset kokevat ahdistusta siitä, kun häntä tai hänen läheistään uhataan suusanallisesti.

Kun uhri on tehnyt päätöksen ilmoittaa asiasta poliisille, tämä tulee paikalle. Voi olla, että uhri jo katu ilmoittamistaan ja pelkää seurauksia. Ilmoitus on kuitenkin hätähuuto, johon pitää suhtautua vakavasti. Lakiuudistus edesauttaa tätä tilannetta. Ilmoituksen tekohetkellä uhri usein pelkää, mutta tilanne voi olla jo rauhoittunut poliisin saavuttua paikalle. Tällöin uhri voi vähätellä tapahtunutta ja syyllistää itseään. Erityisesti tämä voi tulla esiin tilanteissa, joissa henkinen väkivalta on jatkunut jo pidemmän aikaa.

Jos lakiesitys tulisi voimaan, asian jatkokäsittely olisi yksinkertaista. Paikalla käynyt poliisipartio tekee rikosilmoituksen, jonka jälkeen suoritetaan esitutkinta. Paikalla käyneen poliisipartion suhtautuminen asiaan on tärkeä. Heidän havaintonsa uhrista/ympäristöstä, mahdollinen ensipuhuttelun videointi/muu tarkka taltiointi on tehtävä huolellisesti ja kirjattava ne yksityiskohtaisesti ilmoitukseen.

Mietinnössä esiin tuotu työpaikoilla tapahtuva lievä väkivalta on myös sinänsä hyvä tuoda virallisen syytteen alaisuuteen, koska myös siellä esiintyy arkuutta ja arvelua sekä uhkailua, jos asianomistaja tekee ilmoituksen. Asiakaspalvelussa tapahtunut lievä pahoinpitely voi tuntua ulkopuolisesta henkilöstä mitättömältä, mutta uhri voi kokea asian todella pelottavana ja ahdistavana. Osassa asioista voidaan, osin ammatillisistakin syistä, virheellisesti ajatella, että lievä väkivalta / uhkailu "kuuluvat tehtävänkuvaan". Näitä juttuja on tähän asti tullut poliisin tietoon hyvin vähän, mutta kyseessä lienee varsin vakava ongelma esim. sosiaali- ja terveydenhuollon, työvoimaviranomaisten, Kelan jne. palveluissa sekä liiketoiminnassa, etenkin pienissä alkoholia myyvissä kauppaliikkeissä ja kioskeissa.

2.17 Helsingin kihlakunnan poliisilaitos

Lähtökohdiltaan työryhmän esitystä on pidettävä kannatettavana. Perheväkivaltaan liittyviä kotihälytystehtäviä oli pelkästään Helsingissä vuonna 2008 n. 3150. Poliisilaitos on pitänyt tärkeänä, että tämän tyyppiseen väkivaltaan ja sen taustalla oleviin ongelmiin puututaan käytettävissä olevin keinoin, esimerkiksi Helsingissä, on tehostettu poliisin ja sosiaaliviranomaisten välistä yhteistyötä, ja ongelmakäyttäytymiseen on pyritty puuttumaan moniviranomaisyhteistyönä viimeistään kolmannen kotihälytystehtävän jälkeen.

Läheissuhteissa tapahtuneiden lievien pahoinpitelyjen osalta työryhmän esittämän vaikuttamiskeinon, syyteoikeuden järjestelyihin tähtäävän lainsäädäntömuutoksen, etuja ja haittoja olisi vielä syytä tarkastella ennen lainmuutoksen mahdollista toteuttamista, koska muutoksen tavoitteet eivät välttämättä toteudu toivotulla tavalla. Uudistus herättää kysymyksiä etenkin säännöksen tunnusmerkistötekijöiden, ilmoituskynnyksen ja tutkin-

nan näkökulmasta. Edelleen uudistuksen toteuttaminen edellyttäisi voimavarojen kohdentamista poliisin toimintaan.

Tunnusmerkistötekijöiden puolesta ehdotettu rangaistussäännös on ongelmallinen. Käytännössä säännöksen soveltaminen edellyttäisi esitutinnan aloittamista monissa sellaisissa tapauksissa, joissa myöhemmin todetaan, ettei tunnusmerkistö täyty ja juttu joudutaan päättämään puuttuvan asianomistajan syytevaatimuksen vuoksi. Tutkinnassa jouduttaisiin siten puuttumaan monien sellaisten asianosaisten oikeuksiin, joiden juttu myöhemmin jää sillensä, jotta tunnusmerkistön täyttyvät teot nousisivat esiin.

Syyteoikeudessa tapahtunut muutos saattaisi käytännössä johtaa myös ilmoituskynnyksen nousemiseen rangaistusten välttelemisen pelossa ja sen myötä todellisen piilorikollisuuden kasvamiseen sekä mahdollisesti tilanteiden edelleen kärjistymiseen tapahtumapaikoilla avun jäädessä tulematta tai viivästyessä.

Tutkinnallisesti läheissuhteissa tapahtuneet lievät pahoinpitelyt ovat haasteellisia; tapahtumista saatava näyttö voi jäädä ainoastaan tapahtumapaikalla annettujen ristiriitaisten kertomusten varaan, koska dokumentoitavaa näyttöä ei juuri ole eikä ulkopuolisia todistajan lausuntoja ole saatavissa. Monissa tapauksissa uhrin halu selvittää tapausta myös heikkenee tilanteen lauettua, asiaa ryhdyttäessä selvittämään virallisessa, julkiseksi tulevassa esitutkinnassa. Poliisin kenttätehtävissä kohtaamissa tilanteissa uhri ei usein toivo poliisilta muuta kuin ongelman hetkellistä ratkaisemista esimerkiksi poistamalla väkivallan tekijä tai häiriköijä paikalta.

Poliisitoiminnallisesti ehdotettu muutos aiheuttaisi tarvetta lisätä resursseja tutkinnan lisäksi myös hälytyspartiotoiminnassa, koska partioiden tehtäväsidonnaisuusaika piteneisi ja koska hälytystehtävät ajoittuvat aikoihin, jolloin poliisipalveluiden tarve on muutoinkin suurimmillaan eli viikonloppuiltoihin ja -öihin. Myöhemmät todistelutehtävät sitoisivat myös huomattavan määrän kenttäpartioiden jäsenten työaika.

Muilta osin poliisilaitoksella ei ole lausuttavaa ehdotettuihin muutoksiin.

2.18 Länsi-Uudenmaan kihlakunnan poliisilaitos

Poliisilaitos suhtautuu myönteisesti kaikkiin työryhmämietinnössä ehdotettuihin lakiesityksiin. Erityisen hyvänä pidetään ehdotusta, jossa lievänä pahoinpitelynä ei pidettäisi alle 18-vuotiaaseen tietyissä olosuhteissa tai tietyin erityiskriteerien vallitessa tapahtunutta tekoa ja että tietyt lähisuhteissa tapahtuneet lievät pahoinpitelyt käsiteltäisiin perustunnusmerkistön mukaisina pahoinpitelyinä.

Hyvätkään lakimuutokset eivät yksin riitä parantamaan lähisuhteessa pahoinpideltyjen asemaa. Tarvitaan myös muita tukitoimia. Hyvien lainsäädännön uudistusten lisäksi olisi kiinnitettävä huomioita myös sellaisiin toimiin, joilla lähisuhteissa väkivaltaisesti käyttäytynyt, joko mies tai nainen, voitaisiin ohjata ja saada sitoutumaan sellaisen ohjelman piiriin, että heidän väkivaltainen käyttäytyminen muuttuisi (esim. Lyömätön Linja Espoossa). Käytännön rikostutkintatyössä selvitettyä perheväkivaltatapauksia on todettu, että on erittäin vaikea saada väkivallan tekijöitä vapaaehtoisesti kyseisen

ohjauksen piiriin. Jos halukkuutta kyseiseen ohjelmaan olisi, tietojen luovuttaminen auttaja taholle tapahtuu vain asianosaisten suostumuksella, koska kyse ei ole viranomaisten välisestä sidosryhmäyhteistyöstä.

Lainsäädäntöuudistus tulee lisäämään poliisille tehtävien rikosilmoitusten määrää. Tästä seurauksena on esitutkintaa vaativien tapausten määrän lisääntyminen. Koska tarkoituksena on entistä tehokkaammin puuttua tietyn tyyppisiin pahoinpitelyrikoksiin, ei pääsääntöisesti esitutkinnan aikana sovellettaisi käytettävissä olevia toimenpiteistä luopumissäännöksiä. Asiat tutkittaisiin laadukkaasti loppuun ja saatettaisiin syyteharkintaan. Kyseisiä rikostyyppisiä ei voida eikä saa pitää nk. päivittäis- tai massarikoksina. Lainmuutos tulisi lisäämään poliisin tutkintakustannuksia.

Poliisin kouluttaminen suorittamaan tehokkaampaa esitutkintaa jo kotihälytystehtävällä, vaikkakin kyse on työturvallisesti riskialttiista tehtävätyypistä, on peruskoulutukseen liitettynä kannatettava.

Esityksessä tarkoitettu pahoinpitelyrikos lapsiin kohdistuvana tai lähisuhteessa tapahtuvana on mitä suurimmassa määrin piilorikollisuutta, joka ei aina tule poliisin tietoon. Myös muiden viranomaisten koulutusta olisi tehostettava. Esim. terveyden huoltohenkilöstöä tulisi kouluttaa tunnistamaan lähisuhdeväkivaltaan entistä paremmin.

Syyteharkintaa ja mahdollista oikeudenkäyntiä varten terveydenhuollossa tulisi ottaa käyttöön nk. pahoinpitely ja kehokartta-lomake (pake), johon lääkäri merkitsee uhrin pahoinpitelyvammat. Myös poliisin lähisuhdeväkivaltatutkintaan liittyvät lääkärinlausunnot pahoinpitelyvammoista mukaan lukien kyseinen kehokartta tulisi voida saada nykyistä nopeammin.

Erityisen tärkeänä pidetään niiden keinojen kehittämistä, joilla voitaisiin ennaltaehkäistä lähisuhdeväkivallan uusiutumista, sen jälkeen kun se on tullut viranomaisten tietoon.

2.19 Lapsiasiavaltuutettu

Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvaa pahoinpitelyä ei enää lähtökohtaisesti pidettäisi lievänä pahoinpitelynä vaan teko saatettaisiin perusmuotoisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön piiriin, ellei tekoa ole pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Siten osaa lapseen kohdistuvasta väkivallasta voitaisiin edelleen tuomioistuimen harkinnan mukaan pitää lievänä pahoinpitelynä (esityksessä käytetty esimerkkinä lapsen tukistamista). Lievät pahoinpitelyt eivät edelleenkään tulisi virallisen syytteen alaisiksi tältäkään osin.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa rikoslain muutosehdotusta. Tämä on perusteltua lapsen haavoittuvan ja aikuisesta riippuvan aseman sekä lapseen kohdistuvan pahoinpitelyn haitallisuuden vuoksi.

On hyvä, että selvityksessä lähisuhdeväkivalta on käsitelty kattamaan myös lapseen kohdistuvan väkivallan. Selvityksen mukaan lapsiin perheissä kohdistettu väkivalta (sekä ns. kuritusväkivalta että muu fyysinen väkivalta) on pitkällä aikavälillä vähentynyt.

Kuten selvityksessä todetaan, suuri osa perheväkivallasta ei kuitenkaan tule poliisin tietoon.

Selvitys on läheissuhdeväkivallan osalta painottunut enemmän parisuhdeväkivaltaan. Lapsinäkökulmasta tämäkin on tärkeää, sillä perheväkivallan näkeminen ja kokeminen on jo sinällään lasta vahingoittava asia, vaikka se kohdistuu toiseen vanhempaan eikä lapseen. Väkivallan näkeminen ja väkivaltaisessa ilmapiirissä eläminen voi aiheuttaa vakavan trauman. Tutkimusten mukaan jo aivan pieni vauva aistii väkivallan ja pelon.

Kuritusväkivallan osalta lapsiasiavaltuutettu tuo esille, että sosiaali- ja terveysministeriön asettamana toimii lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemisen ja vähentämisen työryhmä (hankenumero STM022:00/2009). Työryhmän tehtävänä on laatia toimenpide-ehdotukset lapsiin kohdistuvan fyysisen ja henkisen kuritusväkivallan vähentämiseksi.

Muutos rikoslakiin edistää kuritusväkivallan vähentämistä ja sen mieltämistä rikoksena. Tällä on ennaltaehkäisevää merkitystä vanhemmille tiedottamisessa ja valistustyössä. Konkreettisten oikeustapausten kannalta tarvitaan myös poliisin tekemän esitutkinnan laadun yhtenäisyyden tukemista sekä poliisin ja syyttäjän yhteistyön lisäämistä jo esitutkintavaiheessa.

Läheissuhdeväkivallan ennaltaehkäisy, rikosten ilmoituskynnyksen alentaminen sekä uhrien ja tekijöiden auttaminen: Erityisesti lasten kannalta väkivallan ennaltaehkäisy ja erilaisten hoito- ja kuntoutusmuotojen tarjoaminen väkivaltaan syyllistyneelle perheenjäsenelle ja tuen tarjoaminen uhrille on ensiarvoisen tärkeää. Lapsille tulee edelleen jakaa tietoa lapsen oikeuksista, mm. oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen. Myös tiedottaminen vanhemmille on tärkeää; lapsen oikeus koskemattomuuteen tarkoittaa vanhemman velvollisuutta taata väkivallaton lapsuus.

Selvityksessä pohditaan näyttökysymystä ja todetaan, että poliisin kotihälytysten yhteydessä tekemät havainnot ovat tärkeitä. Lapsiin kohdistuneet pahoinpitelyt saattavat kuitenkin tulla ilmi perheen ulkopuolisille henkilöille lapsen oireilun, fyysisten merkkien tai lapsen omien kertomusten kautta. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä epätodennäköisempää on, että hän itse ottaa yhteyttä poliisiin. Vastaavasti lapsilla, varsinkin pienimmillä lapsilla, ei aina ole riittävästi tietoa oikeuksistaan tai oikeista ja vääristä kasvatusten menetelmistä. Siksi myös lapsille itselleen tarvitaan matalan kynnyksen palveluita, joiden kautta lapsi itse voi tehdä ilmoituksen häneen kohdistuneesta rikoksesta

Paikallista yhteistyötä lasten kanssa toimivien tahojen eli perhepalveluiden ja poliisin kesken tulee edelleen kehittää. Lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevillä tulee olla taitoa tunnistaa lapsiin kohdistuva pahoinpitely. Heillä tulee myös olla riittävät mahdollisuudet konsultaatioon poliisin kanssa epäillessään pahoinpitelyä. Lasten kanssa toimivilla tahoilla tulee olla tiedossaan selvät pelisäännöt siitä, miten asian kanssa edetään, ettei lapselle aiheudu enempää vahinkoa (esimerkiksi ns. *puheeksiottaminen* asiasta vanhempien ja lapsen kanssa). Epätietoisuus saattaa johtaa siihen, että vanhempien reaktioiden pelossa asia ohitetaan ja esimerkiksi rikosilmoitus jää tekemättä.

Lasten kanssa työskenteleville tulee olla selvä ohjeistus siitä, että lapsessa näkyvät pahoinpitelyn jäljet tulee dokumentoida. Dokumentoinnista vastuussa oleva taho on syytä ohjeissa määrittellä. Tietoa sekä lastensuojelu- että rikosilmoituksen tekemisestä tulee edelleen jakaa eri tahojen perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Tekijästä riippuvaisessa asemassa olevan henkilön määrittely: Rikoslain muutosehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 54) työryhmä määrittelee, mitä tarkoitetaan alle 18-vuotiaan erityisellä riippuvaisuudella pahoinpitelijästä. Lapsiasiavaltuutettu ei voi tältä osin täysin yhtyä työryhmän näkemykseen. Työryhmän perusteluiden mukaan ”*oppilaan ja opettajan välillä ei lähtökohtaisesti olisi säännöksessä tarkoitettua erityisen riippuvaista asemaa pelkästään muodollisen oppilas/opettaja -asetelman vuoksi. Kuitenkin joissain tilanteissa, esimerkiksi erityisoppilaan ja hänen opettajansa välisessä suhteessa, kriteeri erityisen riippuvaisesta asemasta voisi täytyä*”. Työryhmän näkemyksestä poiketen katson, että opettajan ja oppilaan välistä suhdetta ei voida pääsääntöisesti sulkea pois ns. erityisen riippuvaisen aseman määrittelystä. Opettajalla on lapseen nähden auktoriteettiasema sekä ohjaus- ja kasvatustehtävä.

Työryhmän esityksessä ei tuoda esille, että ns. lapsiuhritutkimuksessa 2008 selvitettiin myös erilaisissa instituutioissa lapsiin kohdistettua väkivaltaa. Henkistä väkivaltaa opettajan taholta oli kokenut noin 15 % 9.-luokkalaisista ja fyysistä väkivaltaa noin 3 %. Myös poliisiammattikorkeakoulun raportin 75/2008 mukaan opettajan oppilaaseen kohdistama fyysinen pahoinpitely on harvinaista. Vakavuudeltaan väkivalta on kuitenkin samaa luokkaa kuin muissakin lapsiin kohdistuneissa pahoinpitelyissä.

Muissakin instituutioissa kuin kouluissa lapsi voi joutua pahoinpidellyksi. Näitä ovat esimerkiksi päivähoito ja lastensuojelulaitos. Lapsilla on myös näiden palveluiden piirissä toimiviin ammattilaisiin ja kasvattajiin erityinen riippuvuusuhde. Lapsiasiavaltuutetun näkemys on, ettei mitään ammattiryhmää voida lähtökohtaisesti sulkea pois ankaramman arvostelun piiristä, koska lapsi on näihin ammattilaisiin nähden heikommassa ja riippuvaisessa asemassa.

Lapsiuhritutkimuksen mukaan lasten keskinäinen väkivalta on yleisempää kuin lähisuhdeväkivalta perheessä tai lapsiin kohdistuva väkivalta instituutioissa. Uhrien samanikäisyys ei kuitenkaan ole tekijä, joka poistaa uhrin riippuvuusuhde tekijästä vaan taustalla saattaa olla pitkään jatkunutta kiusaamista tai muuta henkistä ja fyysistä alistamista. Lapsiuhritutkimuksen johtopäätöksissä painotetaan sitä, että ikätoveriin kohdistettua fyysisen koskemattomuuden rikkomista usein vähätellään eivätkä nuoret itsekään tunnista sitä väkivallaksi. Sen vuoksi ikätoverien välisiin pahoinpitelyihin tulisi suhtautua vakavasti ja yhtä ankarasti kuin muihinkin väkivallan tekoihin.

Muita huomioita: Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää vielä huomiota oikeusprosessin sekä hoitoprosessin mahdollisiin eritahtisuuksiin parisuhdekriiseissä. Esimerkkinä mainitaan tilanne, jossa lähisuhdeväkivallasta epäilty vapautetaan syytteestä näytön puuttuessa. Vapauttava tuomio saattaa johtaa käytännössä siihen, että väkivallasta epäilty osapuoli katsoo, ettei hänen toiminnassaan ole korjaamisen tarvetta. Asiassa ovat toisilleen läheiset henkilöt kuitenkin edenneet tuomioistuimeen asti, joten väkivaltaepäily taustalla on joka tapauksessa ongelmallinen perhetilanne, esiintyi väkivaltaa tosiasiallisesti tai ei.

Tästä syystä lapsiasiavaltuutettu esittää pohdittavaksi, voitaisiinko myös vapauttavan tuomion sisältämään tuomiolauselmaan lisätä suositus hakeutua perhe- tai parisuhdeterapiaan tai muun vastaavan hoidon piiriin.

Ehdotuksessa käsitellään ruumiillista pahoinpitelyä, mutta lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan lasta on suojeltava ruumiillisen väkivallan lisäksi henkiseltä väkivallalta, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

2.20 Tasa-arvovaltuutettu

Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys on vakava yhteiskunnallinen ongelma Suomessa. Sen vähentäminen on yksi keskeisistä haasteista edistettäessä ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumista. Siihen on kiinnitetty huomiota myös ihmisoikeussopimusten valvonnan yhteydessä. Yhdistyneiden kansakuntien naisten syrjinnän vastainen komitea kehotti Suomea, arvioidessaan Suomen 5. ja 6. määräaikaisraporttia kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevasta yleissopimuksen soveltamisesta kesällä 2008, tehostamaan pyrkimyksiä kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan, mukaan lukien perheväkivallan, estämiseksi ja käsittelemiseksi. Väkipalta läheissuhteissa on vahingollista ja tuomittavaa sen kaikissa muodoissa.

Ehdotuksella tähdätään perheväkivallan vähentämiseen. Muutoksella korostettaisiin läheissuhteissa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen moitittavuutta ja ankaroitettaisiin rangaistusta. Konkreettisesti ehdotetuilla muutoksilla uskotaan olevan vaikutusta perheväkivallan esiintymiseen ennen kaikkea sitä kautta, että tekojen saattamisella virallisen syytteen alaiseksi uskotaan voitavan vähentää rikoksen uusimista. Näin voitaisiin parantaa rikoksen uhrin asemaa. Käytännössä esityksen vaikutukset kohdistuisivat pääosin naisiin rikoksen uhreina. Tasa-arvovaltuutettu pitää toimikunnan tekemää muutosehdotusta perusteltuna ja kannatettavana.

Työpaikkaväkivalta on yleistynyt ja kansallisten uhritutkimusten mukaan erityisesti naisten kokema, työtehtävien suorittamiseen liittyvä fyysinen väkivalta on lisääntynyt. Työpaikkaväkivallan osalta oleellista on kehittää keinoja työpaikkaväkivallan ennaltaehkäisyyn ja tätä koskevien, työturvallisuuslaissa säädettyjen velvoitteiden tehokkaaseen toimeenpanoon. Uhriksi joutuvan työntekijän asemaa on perusteltua pyrkiä parantamaan, mihin tähdätään työryhmän ehdotuksella asiakaspalvelutehtävissä tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen saattamisella virallisen syytteen alaisiksi. Tasa-arvovaltuutettu puoltaa myös tätä työryhmän ehdotusta.

2.21 Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry.

On myönteistä, että oikeusministeriössä on pidetty tarpeellisena pohtia, miten läheisissä suhteissa tapahtuneeseen väkivaltaan olisi mahdollista puuttua nykyistä tehokkaammin. Demla ry kiittää työryhmää siitä, että se tunnistanut useita parisuhdeväkivaltaan liittyviä erityispiirteitä. Työryhmä on myös onnistunut nostamaan esille eräitä nykyisessä lainsäädännössä ja sen soveltamiskäytännöissä ilmenneitä ongelmakohtia. Demla ry suhtau-

tuu kuitenkin epäillen siihen, ovatko työryhmän valitsemat keinot oikeita tai riittäviä läheissuhdeväkivallan kohteiksi joutuneiden aseman parantamiseksi.

Läheissuhdeväkivallan tunnistaminen ja sen käsitteleminen rikosprosessissa: Läheisissä suhteissa tapahtunut väkivalta, erityisesti parisuhdeväkivalta, on tyypillistä piiloon jäävää rikollisuutta. Väkivallan kohteiksi joutuneilla on varsin korkea kynnyks kääntyä poliisin puoleen. Poliisi kohtaa eniten parisuhdeväkivaltaa kotihälytystilanteissa, mutta suurimmassa osassa tapauksia se ei käynnistä rikostutkintaa. Jos esitutkinta on aloitettu, se lopetetaan hyvin monissa tapauksissa jo tutkinnan alkumetreillä. Demla ry:n mielestä kaikki mainitut seikat ovat selkeitä epäkohtia.

Esitutkinnan suorittaminen loppuun asti on hyvin tärkeää, jotta poliisi pystyisi sen aikana muodostamaan kokonaiskuvan väkivallasta. Parisuhdeväkivallalle on ominaista sen toistuvuus, ja poliisille ilmoitettu tapaus on harvoin ensimmäinen laatuaan. Poliisia on viime vuosina koulutettu parisuhdeväkivallan erityispiirteistä. Sisäasiainministeriö on uusilla ohjeillaan kiinnittänyt huomiota esitutkinnan laatuun. Tämä työ on kantanut hedelmää. Kun parisuhdeväkivallan uhria osataan kohdella riittävän hienotunteisesti, kuulusteluissa pystytään saamaan tietoa aikaisemmista tapahtumista. Tiedossa on lukuisia tapauksia, joissa poliisin tekemän perusteellisemmän esitutkinnan avulla on pystytty selvittämään useita aikaisemmin sattuneita pahoinpitelyjä. Kuva väkivallasta muuttuu, sillä ensivaikutelma yksittäisestä ”lievästä teosta” osoittautuu paikkansa pitämättömäksi. Kysymys ei ole enää lievästä väkivallan muodosta, eikä rikoslaissa säädetyn ”kokonaisarvostelun perusteella” tällaista tekosarjaa pitäisi koskaan myöskään oikeudellisesti arvioida lieväksi.

Pahoinpitelyistä on usein hankittavissa jälkikäteen oikeudellisesti pitävää näyttöä. Tästä huolimatta on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten poliisi toimii kotihälytystilanteissa. Poliisin pitäisi pyrkiä huolellisesti tallentamaan saatavissa oleva näyttö rikoksen tapahtumapaikalla. Valokuvaaminen ja poliisin itsensä tekemien havaintojen tarkka kirjaaminen on tärkeää. Poliisin pitäisi vastata myös rikoksen uhrin ohjaamisesta lääkärintarkastukseen, sillä tuomioistuimissa lääkärintodistuksia ja lääkärissä käymistä arvotetaan näyttönä.

Kattavaa tutkimustietoa ei ole saatavilla siitä, kuinka tehokkaasti läheissuhteissa tapahtuneet pahoinpitelyt etenevät rikosprosessissa. Demla ry:n käsityksen mukaan rikosprosessissa olisi tehostamisen varaa. Liian moni parisuhteessa tapahtunut väkivaltatapaus jätetään edelleen tutkimatta tai esitutkinta päätetään liian aikaisessa vaiheessa. Myös syyttäjät tekevät liian paljon syyttämättä jättämisiiä.

Työryhmä on kiinnittänyt huomiota siihen, että poliisia olisi koulutettava läheissuhdeväkivallasta. Demla ry:n mukaan lisäkoulutus olisi ulotettava poliisin ohella syyttäjiin ja tuomareihin. Tuomioistuimista löytyy tänäkin päivänä valitettavan paljon vanhakantaisia asennetta, jonka mukaan läheissuhteessa tapahtunut väkivalta on senlaatuinen yksityisasiä, jota ei pitäisi laisinkaan käsitellä käräjillä. Tuomareilla pitäisi olla tietoa parisuhdeväkivallastaan liittyvästä dynamiikasta, mikä tekee ymmärrettäväksi esimerkiksi sen, miksi väkivallan uhri saattaa salissakin pitää itseään vastuullisena väkivallasta tai miksi hän ei kovin monisanaisesti pysty puhumaan väkivallan aiheuttamista seurauksista. Käytännön työstä saadun kokemuksen mukaan parisuhdeväkivallan kohteeksi joutu-

neet naiset ovat sinänsä pystyneet kertomaan tapahtumista riittävän yksityiskohtaisesti. He ovat usein myös olleet varsin huojentuneita siitä, kun oikeuden puheenjohtaja on auktoriteetillaan todennut miehen harjoittavan väkivallan olevan väärin.

Rikosprosessin nykyistä tehottomuutta läheissuhdeväkivaltatapauksissa selittää osin se, että lievä pahoinpitely on asianomistajarikos. Tämä seikka on usein myös rikoksenteikijän tiedossa. Tästä syystä pahoinpitelyn kohde on altis rikoksenteikijän painostamiselle. Demla ry:n tiedossa on lukuisia tapauksia, joissa pahoinpitelyn kohde ei ole uskaltanut esittää rangaistusvaatimusta, eikä rikostutkintaa ole käynnistetty laisinkaan. Rikosilmoituksen tekemisalttiutta olisikin pyrittävä madaltamaan muuttamalla syyteoikeutta. Toisinaan esitutkinta on lopetettu asianomistajan peruuttaessa syytepyyntönsä. Tutkimusten perusteella tiedetään, että poliisi ei välttämättä ole motivoitunut tekemään perusteellista rikostutkintaa, jos se epäilee uhrin jossain vaiheessa haluavan vetäytyä rikosprosessista. Demla ry:n mielestä oikeusviranomaisten on kannettava vastuu rikostutkinnan käynnistämisestä, sen toteuttamisesta ja loppuunsaattamisesta. Tästä syystä syyteoikeuden järjestelyä on muutettava, sillä tätä tehtävää on kohtuutonta säilyttää väkivallan uhrin harjoille. Myös kansainvälisestä mittapuusta tarkasteltuna korostuu vastaava periaate. Keskeisenä uhrin oikeusasemaan vaikuttavana seikkana pidetään sitä, että hänen ei tarvitse päättää rangaistusvastuun toteuttamisesta. Useissa maissa kaikki väkivaltarikokset ovatkin virallisen syytteen alaisia. Työryhmä pyrkii samaan lopputulokseen saattamalla osan parisuhteesta tapahtuneista väkivallanteoista perustunnusmerkistön alaan kuuluviksi teoiksi.

Demla ry:n mielestä ehdotus on sinänsä kannatettava, sillä on tärkeää korostaa läheissuhteessa tapahtuneen väkivallan vakavuutta ja sen rikosoikeudellista moitittavuutta. Demla ry suhtautuu työryhmän tekemään ehdotukseen kuitenkin varauksellisesti, sillä lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistö muuttuisi turhan vaikeaselkoiseksi. Mutkikasta säännöstä olisi käytännössä varsin vaikea soveltaa. Lainsoveltajien pitäisi ensin arvioida yleisesti pahoinpitelysäännösten tunnusmerkistöjen täyttymistä. Jos käsillä näyttäisi olevan lievä pahoinpitely, pitäisi kuitenkin erikseen selvittää, onko kysymys läheisessä suhteessa tapahtuneesta väkivallasta ja onko rikoksen uhrilla ”tekijän aikaisemman toiminnan vuoksi rikoksen tapahtuessa ollut perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta”. Jos mainitut ehdot täytyisivät, pahoinpitely voisi kuitenkin jäädä lieväksi kokonaisarvostelun perusteella (”ellei rikos tästä seikasta huolimatta ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen”).

Poliisin toiminnalle on ominaista, että se joutuu tekemään ratkaisunsa nopeasti. Näin toimitaan esimerkiksi kotihälytystilanteissa. Poliisin tietoon on viime vuosina tullut yli 30 000 pahoinpitelyä vuosittain. Tämän lisäksi se on saanut lähes 20 000 kotihälytystä perheväkivallan takia. Demla ry:n mielestä lainsäädännössä täytyy olla lähtökohtana, että lainsoveltajat pystyisivät suhteellisen yksinkertaisella tavalla arvioimaan, onko käsillä asianomistajarikos vai virallisen syytteen alainen rikos. Työryhmä toteaa mietinnössään (s. 42), että tuomioistuimelle on perusteltua jättää harkinnanvaraa arvioida pahoinpitelyn tunnusmerkistön valintaan liittyviä kysymyksiä mm. kokonaisharkinnan perusteella. Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että valtaosa lievistä pahoinpitelyistä käsitellään tuomioistuimen ulkopuolella. Kun poliisille ilmoitetun pahoinpitelyn tutkiminen lopetetaan jo esitutkintavaiheessa, ei syyttäjä tai tuomari pääse ottaman kanta lainvalintakysymyksiin.

Demlalaiset ovat toimineet kouluttajina eri oikeusviranomaisille naisiin kohdistetusta väkivallasta järjestetyssä koulutuksessa. Koulutuksen yhteydessä aidoista rikosilmoituksista etsittiin tapauksia, joissa rikoksen tutkiminen oli lopetettu poliisin päätöksellä. Kysymys oli parisuhdeväkivaltatapauksista, joissa uhri oli esittänyt pyynnön tutkinnan aloittamatta jättämisestä tai sen lopettamisesta. Poliisin arvioidessa teon lieväksi pahoinpitelyksi näin myös toimittiin. Useissa tapauksissa oli kuitenkin kysymys varsin vakavista teoista, joita koulutukseen osallistuneiden kokeneiden syyttäjien mukaan ei olisi missään tapauksessa pitänyt arvioida lieviksi pahoinpitelyiksi.

Demla ry:n mielestä edellä esitetyn perusteella on tehtävissä kaksi johtopäätöstä. 1) Nykyisin läheissuhteissa tapahtuneita pahoinpitelyitä arvioidaan liian herkästi ”lieviksi”. Rikoslakia uudistettaessa lähtökohdaksi pitäisi ottaa, että läheissuhteessa tapahtunut väkivalta voi vain poikkeustapauksissa täyttää lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön. 2) Nykyinen syyteoikeuden järjestely on niin pulmallinen, että se herättää kysymään, onko enää perusteita säilyttää lievää pahoinpitelyä asianomistajarikoksena.

Kattavampia muutoksia rikoslakiin: Demla ry:n mielestä työryhmän olisi pitänyt toimeksiantonsa mukaisesti rohkeammin lähteä pohtimaan, minkälaisia muutoksia rikoslakiin olisi tehtävä, jotta läheissuhdeväkivallan kohteiksi joutuneiden asema kohenisi. Rikoslakiin olisi mahdollista ottaa täysin uusia säännöksiä esimerkiksi Ruotsin mallin mukaisesti (ns. naisrauhapykälä). Työryhmä on sivuuttanut tämän kysymyksen vain lakonisesti toteamalla (s. 41), että ”mallia olisi varsin vaikea sovittaa suomalaisen rikosoikeudelliseen järjestelmään ja rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuihin periaatteisiin”. Demla ry mukaan työryhmän olisi pitänyt hieman analyttisemmalla otteella perustella väitteensä.

Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että myös perustunnusmerkistön mukaista pahoinpitelyä ja törkeää pahoinpitelyä koskevia tunnusmerkistöjä olisi mahdollista muuttaa. Esimerkiksi rikosentekijän ja uhrin välinen läheissuhde pitäisi mainita yhtenä törkeän rikoksen kvalifointiperusteena. Vastaavalla tavalla esimerkiksi päähän potkiminen tai kuristaminen pitäisi rinnastaa törkeässä pahoinpitelyssä tarkoitettulla tavalla teräaseen käyttämiseen.

Demla ry:n mielestä parisuhdeväkivallan toistuvuus olisi syytä ottaa huomioon rikoslaissa. Rangaistusta mitattaessa koventamisperusteena käytettävissä olevaa uusimisperustetta ei välttämättä päästä soveltamaan, koska tuomioistuimessa käsitellään vasta ensimmäistä kertaa useita vuosia kestänyttä pahoinpitelyä. Rikoksen toistuvuuden pitäisi kuitenkin näkyä selkeästi rangaistustasoa korottavana tekijänä. Rikosten lukumäärä olisi mahdollista mainita yhtenä törkeän rikoksen kvalifointiperusteena. Tällainen periaate ei ole myöskään ristiriidassa nykyisen rikosoikeudellisen järjestelmän kanssa, sillä se tunnetaan oikeuskäytännössä varsin hyvin omaisuusrikosten puolella.

Syyteoikeuden muuttaminen asiakaspalvelussa tapahtuneista lievistä pahoinpitelyistä: Työryhmän tekemän ehdotuksen mukaan virallisen syyttäjän syyteoikeutta laajennettaisiin kattamaan sellaiset lievät pahoinpitelyt, jotka ovat kohdistuneet ”asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi”. Demla ry pitää työryhmän tekemää ehdotusta arveluttavana. Miksi asiakaspalvelua tekeviä työntekijöitä olisi suojattava tehokkaammin kuin asiakkaita? Demla ry:n mielestä

lainsäätäjät antaisi tällöin melko merkittävän viestin sen puolesta, että yhteiskunnallisten instituutioiden suojeleminen on huomattavasti tärkeämpää kuin pyrkiä suojelemaan valvontajärjestelmän kohteeksi joutuvia kansalaisia.

Kaikki pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi: Kansainvälisessä vertailussa Suomi erottuu muista länsimaista väkivaltaisena maana. Tästä syystä on tarpeellista pohtia, millä tavalla yhteiskunta voisi tehostaa kielteistä suhtautumistaan väkivaltaan. Demla ry on edellä tuonut esille useita epäkohtia, jotka liittyvät siihen, että lievä pahoinpitely on asianomistajarikos. Tästä syystä on tarpeellista muuttaa lievää pahoinpitelyä koskevaa syyteoikeutta niin, että ne muutettaisiin virallisen syytteen alaisiksi teoiksi. Samalla olisi syytä arvioida eräiden muiden rikosten syyteoikeuksia, kuten pitäisikö vastaavalla tavalla muuttaa esimerkiksi sukupuoliyhteyden pakottamisen ja laittoman uhkauksen syyteoikeutta.

2.22 Suomen Asianajajaliitto r.y.

Asianajajaliitto yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että esitykseen esiin nostetut seikat puoltavat sitä, että läheisessä suhteessa tapahtuva lieväkin väkivalta tulisi toistuessaan arvioida rikosoikeudellisesti nykyistä moitittavammaksi. Viranomaisen väliintulo voi myös olla tärkeä edistysaskel pitkään väkivallasta kärsineen henkilön tilanteen helpottamiseksi tai ratkaisemiseksi. Tilanteet, joissa väkivalta kohdistetaan alle 18-vuotiaaseen, tekijästä erityisen riippuvaisessa asemassa olevaan, on syytä saattaa virallisen syytteen alaiseksi, jolloin tutkinnan käynnistäminen ja rikosvastuun toteuttaminen eivät ole enää riippuvaisia uhrin tahdosta. Ikärajan korottaminen entisestä 15 vuodesta täysi-ikäisyyden rajaan on perusteltua mietinnössä esitetyllä tavalla.

Työryhmä piti tarpeellisena sisällyttää säännökseen teon kokonaisarviota koskevan kohdan. Teon vähäisyyden kokonaisarviointi mahdollistaisi sen, että säännöksessä mainittuihin henkilöryhmiin kohdistuvat pahoinpitelyt voitaisiin arvioida lievinä, jos siihen kokonaisarvion perusteella on perusteita. Asianajajaliitto kiinnittää huomiota erityisen kokonaisarviointia koskevan kohdan tarkoituksenmukaisuuteen, ottaen huomioon säännösmuutoksen taustalla olevat seikat. Tältä osin normaalit toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset olisivat riittäviä.

Rikoksen uusimiseen tunnusmerkistökäsitteinä liittyy työryhmän mietinnössä esille otettu vaara, että mainittu seikka otettaisiin huomioon useaan kertaan rangaistusta määrättäessä. Tällainen niin sanottu kaksinkertainen kvalifiointi johtaisi siihen, että rikoksen uusiminen johtaisi ensin ankaramman rikostunnusmerkistön valintaan ja sen lisäksi ankarampaan rangaistukseen koventamisperusteena rangaistuksen mittaamisessa. Säännöstä sovellettaessa asiaan tulisikin kiinnittää erityistä huomiota.

Lakimuutos lisäisi painetta esitutkinnan asianmukaiseen suorittamiseen erityisesti tutkinnan alkuvaiheessa. Näyttökysymykset säännöstä sovellettaessa saattavat aiheuttaa huomattavia ongelmia. Läpösimisestä, tönimisestä, kiinnipitamisestä ym. lievistä väkivallasta ei useinkaan jää mitään ulkoisesti todettavia merkkejä, joten asianomistajan tai mahdollisesti todistajien kertomuksilla ja näiden asianmukaisella taltioimisella olisi tutkinnassa keskeinen merkitys. Vaikka asianomistajan kertomus esitutkinnassa taltioi-

taisiinkin, hän voisi myöhemmin muuttaa kertomustaan tai kieltäytyä lausumasta asiassa enää mitään. Lähisuhteissa tapahtuneiden väkivallanteekojen osalta tämä ainakin kokemusperäisen tiedon valossa on suhteellisen tuttu tilanne. Asianomistajan myötävaikutus on siis asian käsittelyssä syytteen läpimenon kannalta edelleen olennaisessa asemassa, vaikka syyteoikeus viralliselle syyttäjälle siirtyykin.

Näyttökysymykset myös rikoksesta epäillyn aikaisempaan toimintaan liittyen tulevat todennäköisesti olemaan ongelmallisia. Mikäli aikaisemmista teoista ei ole kuin sana sanaa -vastaan näyttö, säännöksen perusteella syyksilukeminen tuskin tulee kysymykseen.

Perheväkivaltatapauksissa oikeudenkäynnin aikana usein esiin tulleet aikaisemmat väkivallanteot jäävät nyky säännösten mukaan käsittelemättä, jos ne eivät suoranaisesti liity asiaan. Säännösmuutos mahdollistaisi myös perheessä aikaisemmin tapahtuneen väkivallan esille ottamisen oikeudenkäynnissä. Rikoksen uhrin kannalta tällä saattaisi olla ainakin tärkeä psykologinen merkitys.

Työssä esiintyvä väkivalta ja sen uhka painottuvat tiettyihin asiakaspalvelutyötä tekeviin ammattiryhmiin. Asiakaspalvelutyötä tekevään kohdistuvan lievän pahoinpitelyn erityispiirre on se, ettei uhri pääse helposti pois tilanteesta. Työryhmä toteaa, että työyhteisössä yhteen työntekijään kohdistunut oikeudenloukkaus voi heijastua koko työyhteisön hyvinvointiin. Työntekijä saattaisi myös kokea joutuvansa ristiriitatilanteeseen tai pelätä kosta tilanteesta, jossa päätös syytteen nostamisesta olisi asianomistajan käsissä.

Asianajajaliitto yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että kohonneen väkivaltariskin asiakaspalvelutyössä päätöstä oikeudellisista jatkotoimista ei tule jättää asianomistajan päätettäväksi. Vaikka säännös kirjoitusmuodossaan saattaa periaatteessa aiheuttaa tulkintaongelmia liittyen siihen, onko rikoksen uhri ollut tekijään asiakaspalvelusuhteessa, ei kysymys ole niin merkittävästä tulkinnanvaraisuudesta, että sanamuotoon tulisi tehdä muutoksia. Tulkintaongelma ei myöskään poistu säännöksen henkilöpiiriä laajentamalla eriävissä mielipiteessä esitetyllä tavalla.

2.23 Suomen lakimiesliitto

Lakimiesliitto pitää sinänsä kannatettavana, että rikosoikeudessa pyritään ottamaan huomioon rikosentekijän läheiseen ihmiseen, kuten lapseensa, vanhempiinsa tai avio- tai avopuolisoonsa kohdistaman lievän väkivallan erityispiirteet. Tarkoituksena on läheisyydessä tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen moitittavuuden lisääminen esimerkiksi tilanteissa, joissa lievä läheissuhdeväkivalta on ollut toistuvaa. Käytännön tavoitteena voidaan pitää sitä, että kyseiset rikokset tulisivat ehdotetun uudistuksen myötä pahoinpitelyrikoksina virallisen syytteen alaisiksi. Näin ollen niistä tehtäisiin esitutkinta ja tapaukset etenisivät mahdollisesti tuomioistuinkäsittelyyn pahoinpitelyinä, vaikka asianomistaja ei olisi esittänyt rangaistusvaatimusta tai olisi perunut sen.

Lakimiesliitto pitää hieman monimutkaisena tapaa, jolla ehdotetaan toteutettavaksi lievän läheissuhdeväkivallan tuominen virallisen syytteen alaiseksi. Asiaa on lähestytty siten, että tietyt edellytykset täyttävä lievä pahoinpitely käsiteltäisiin rikosoikeudellisesti

pahoinpitelynä. Mietinnössä todetaan, että rangaistusuhan ankaroittamisen ennaltaehkäisevä vaikutus läheissuhteissa on varsin rajallinen, koska nämä teot tehdään yleensä olosuhteissa, joissa tekoa ei harkita. Mietinnön mukaan toivottavaa kuitenkin on, että näin tapahtuva virallisen syytteen alaiseksi saattaminen voisi auttaa katkaisemaan rikoksen uusimiskiirteen.

Rangaistusuhan ankaroittamisen ennaltaehkäisevän vaikutuksen puuttuessa herääkin kysymys, miksi ehdotettua uudistusta ei voisi käytännön näkökulmasta toteuttaa lakiteknisesti yksinkertaisemmalla tavalla vain syyteoikeutta muuttamalla eli siten, että mainitut läheissuhde-edellytykset täyttävä lievä pahoinpitely säädettäisiin virallisen syytteen alaiseksi.

Ehdotetun uudistuksen seurauksena rangaistusjärjestelmään kirjatut, mutta esitutkinnassa tutkimatta jätetyt nykyiset lievät pahoinpitelyt muuttuisivat lakiehdotuksen edellytysten täytyessä virallisen syytteen alaisiksi pahoinpitelyiksi. Työryhmä arvioi tämän aiheuttavan syyttäjille ja tuomioistuimille arviolta runsaan miljoonan euron lisäkustannukset, kun yhden säännöksen soveltamisalaan kuuluvan rikosjutun arvioitu laskennallinen hinta on 750 euroa. Aikaisemmin kokonaan kirjaamatta jääneitä ja rangaistusjärjestelmän ulkopuolelle jääneitä läheisessä suhteessa tapahtuneita lieviä pahoinpitelyitä tulisi jatkossa entistä useammin rangaistusjärjestelmän piiriin, kun teot olisivat virallisen syytteen alaisia. Työryhmä arvioi tämän aiheuttavan syyttäjälle ja tuomioistuimille noin 3,7 miljoonan euron lisäkustannukset. Poliisille työryhmä arvioi edellä mainituista muutoksista koituvan yhteensä 2,3 miljoonan euron lisäkustannukset. Epäselväksi jää, onko taloudellisiin vaikutuksiin otettu mukaan lisääntyvistä tuomioistuinasioista johtuvat asiamieskustannukset.

On täysin selvää, että jos työryhmän ehdottamat muutokset toteutetaan, tulee syyttäjille ja tuomioistuimille varata riittävät resurssit pahoinpitelyrikoksina käsiteltävien asioiden määrän kasvuun vastaamiseen. Kuten työryhmänkin sinänsä varovaisen tuntuisista arvioista selviää, tätä uudistusta ei voi toteuttaa kustannusneutraalisti. Tätä lainsäädäntöhanketta ei siis voida oikeusministeriön hallinnonalalla käsitellä sellaisena, että se voitaisiin ilman ministeriön kehysten ulkopuolista rahoitusta toteuttaa.

Syyttäjät ja tuomioistuimet toimivat jo tällä hetkellä liian pienillä resursseilla. Tämän lakiuudistuksen toteuttaminen vaatii vähintään 4,7 miljoonan euron panostuksen syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen toimintaan, toisin sanoen kyseiset panostukset on käytettävä syyttäjä-, tuomari- ja tuomioistuinharjoittelijavirkkojen lisäämiseen.

2.24 Ensi- ja turvakotien liitto r.y.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä perhe- ja läheisyydessä tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen erityispiirteiden, kuten teon toistamisen, huomioimista nykyistä paremmin rikoslain pahoinpitelysäännöksissä. Mietintö sisältää useita kannatettavia ehdotuksia.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva lievä pahoinpitely perhe- ja läheisyydessä: Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa esitystä. Esitys parantaa lapsen rikosoikeudellista suojaa läheisyydessä tapahtuvaa väkivaltaa vastaan. Liitto pitää hyvänä esitystä, että lapsiin

kohdistuvissa teoissa huomioidaan myös perheen ulkopuoliset luottamusasemassa olevat kasvattajat. Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa esitystä alaikäiseen kohdistuvan teon arvioimiseksi osin ankarammin kuin vastaavaa aikuiseen kohdistuvaa tekoa. Teon arvioimiseen pahoinpitelyksi riittää esityksen mukaan yksikin lievä pahoinpitely, jos se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen ja on lähisuhteessa tapahtuvaa.

Mietinnössä kiinnitetään aiheellisesti huomiota väkivallan kokijoina mutta myös läheissuhteessa tapahtuvan väkivallan todistajina oleviin lapsiin. Ensi- ja turvakotien liitto pitää tätä erittäin tärkeänä asiana, koska uhan, turvattomuuden ja pelon ilmapiiri vaikuttaa koko perheeseen. Mietinnössä nostetaan esiin lastensuojeluilmoituksen tekemisen tärkeys myös silloin kun väkivalta ei kohdistu suoraan lapsiin.

Ensi- ja turvakotien liitto korostaa varhaisen puuttumisen merkitystä väkivallan ehkäisemisessä ja väkivallan kierteen katkaisemisessa. Esimerkiksi perusterveydenhuolto, neuvolat, lasten päivähoito, koulut ja harrastuspaikat ovat avainasemassa havaitsemaan lapsiin kohdistunutta ja perheenjäsenten välistä väkivaltaa ja kaltoinkohtelua.

Puolisoon kohdistuva lievä pahoinpitely: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta tapahtuu pitkäkestoisessa ihmissuhteessa, jossa väkivallan kokija on usein tekijästä riippuvainen ja näin ollen erityisen haavoittuvainen. Perhe- ja lähisuhdeväkivallalle on ominaista toistuvuus ja uusiminen. Esityksessä nostetaan teon kohderyhmän ohella huomioon tilanteiden erityispiirteet, joiden vuoksi lieväkin pahoinpitely läheissuhteessa on erityisen moitittavaa verrattuna vastaavaan tekoon muussa tilanteessa. Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa tätä tavoitetta.

Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa esitystä, joka tuo nykyisin lieväksi pahoinpitelyksi arvioitavat läheissuhteissa tapahtuneet teot aiempaa paremmin syyteoikeuden piiriin. Muutos edellyttää samalla tapahtumien laajempaa selvittämistä mm. kotihälytysten yhteydessä sekä esitutkinnan tekemistä vaikka asianomistaja ei esittäisi rangaistusvaatimuksia.

Valtaosa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta ei tule viranomaisten tietoon. Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa muutoksia, jotka voivat tuoda jatkossa perhe- ja lähisuhdeväkivallan jo varhaisessa vaiheessa näkyväksi ja viranomaisten tietoon. Väkivaltaan tulee puuttua aktiivisesti kaikkia väkivallan osapuolia avun saantiin ohjaten. Liitto haluaa korostaa kansalaisjärjestöjen kokemusta ja ammattitaitoa väkivaltakierteen katkaisemiseksi. Ensi- ja turvakotien liitolla ja sen jäsenyhdistyksillä on kokemusta väkivaltailmiöstä ja väkivallan eri osapuolien kanssa työskentelystä 30 vuosikymmenen ajalta.

Ensi- ja turvakotien liitto tekee työtä väkivallan ylisukupolvisuuden katkaisemiseksi. Ehdotetut muutokset korostavat läheissuhteissa tapahtuneiden lievien pahoinpitelyjen moitittavuutta. Tämä voi osaltaan auttaa rikoskierteen katkaisemisessa. Liitto pitää hyvänä, että rikoksen uhrien asema paranee virallisen syytteen alaiseksi saattamisen kautta.

Lievä pahoinpitely työpaikalla: Ensi- ja turvakotien liitto pitää erittäin tärkeänä asiasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi kohdistetun lievän pahoinpitelyn säätämistä virallisen syytteen alaiseksi teoksi. Liitto

kannattaa esitystä, jonka mukaan työnantajalla on oikeus ja velvollisuus tehdä rikosilmoitus, jos väkivalta kohdistuu työntekijään.

Ensi- ja turvakotien liitto haluaa kiinnittää huomiota esityksestä tehdyn eriävän mielipiteen esiin nostamia vaikutuksiin. Liiton mielestä on tärkeä, että syyte voidaan nostaa myös silloin, kun rikos kohdistuu työntekijään, joka ei ole välittömässä kontaktissa asiakkaaseen.

Huomiona Ensi- ja turvakotien liitto haluaa mainita, että esityksessä käytetään termiä läheissuhdeväkivalta. Liitto on käyttänyt usean vuoden ajan käsitettä perhe- ja läheissuhdeväkivalta kuvaamaan samaa asiaa.

2.25 Lastensuojelun Keskusliitto ry

Lausunnossa tarkastellaan muutosta alaikäisten lasten kannalta. Työryhmämietinnössään mainitaan se väkivaltaa koskevien tutkimusten tulos, että yleisin perheväkivallan muoto on vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta. Tekijänä on hieman useammin äiti kuin isä (s. 22).

Ehdotetun lisäyksen 1) kohdan mukaan muutos koskisi ilmeisesti ainakin tilanteita, joissa lapsi joutuisi omien vanhempiensa, adoptio- tai kasvattivanhempiensa, perhekohtien tai laitosten työntekijöiden (nykyisellään) lievän pahoinpitelyn kohteeksi. Samoin se koskisi puolivanhempia ja oman vanhemman avopuolisoita tai seuralaisia, joista lapsi voi olla riippuvainen. Lievästä pahoinpitelystä voidaan tuomita vain sakkorangaistus. Pahoinpitelyn rangaistusasteikko vaihtelee sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta. Esitys merkitsisi siis lain selvää kiristymistä.

Suomessa on pitkään vaikuttanut ns. sukupuolittuneen väkivallan teoria, joka on keskittynyt naisiin kohdistuvan väkivallan vastustamiseen jättäen muut väkivallan alueet huomiotta. Mietinnössä on katsottu aiheelliseksi perustella rikoslain sukupuolineutraalisuutta.

Isän ja äidin asemaa on traditionaalisesti arvioitu Suomessa eri tavoin. Äidin suhde lapseen on tulkittu erilaiseksi kuin isän suhde lapseen. Julkisessa keskustelussa on toistuvasti vaadittu muun muassa puolisoonsa väkivaltaa kohdistaneen isän oikeutta tavata lapsiaan rajoitettavaksi. Toisaalta Suomessa on vireillä hanke, jonka tavoitteena on sijoittaa vankeuteen tuomitun äidin lapsetkin vankilaan hänen kanssaan. Hanke on muodollisesti sukupuolineutraali, mutta käytännössä kyse on äideistä ja lapsista.

Lakiesitys on niin väljästi muotoiltu, että se jättää tuomioistuimelle hyvin suuren harkintavallan. Nykyisessä ilmapiirissä on vaara, että epäselvästi muotoiltu säädös johtaa siihen, että vaikka isien väkivaltaan puututtaisiin entistä tehokkaammin, äitien väkivalta lapsia kohtaan jäisi entiselleen eikä siihen puututtaisi yhtä tehokkaasti. Esitettyä muotoilua olisi pyrittävä selkeyttämään. Nykyisellään sekä 7 §:n ensimmäisessä momentissa että siihen asetetussa rajauksessa on sama muotoilu. Tästä syystä lakiesityksen perusteissa tulisi hyvin tarkkaan esittää milloin riippuvainen asema muuttaa pahoinpitelyn lievistä perusmuotoiseksi ja milloin se ei sitä tee.

Mietinnössä todetaan: ”Läheisessä suhteessa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen erityispiirteet liittyvät tekojen uhrissa aiheuttamaan ahdistukseen ja turvattomuuteen sekä tekojen uusimiseen.” (s. 33). Aikuinen on sukupuolesta riippumatta lapselle ylivoimainen vastustaja sekä fyysisesti että psyykkisesti. Lapsi on aina riippuvainen vanhemmistaan. Aikuisen väkivaltaisen käyttäytyminen tai sen uhka yhdistyneenä lapsen riippuvaiseen asemaan tulisi aina, vanhemman sukupuolesta riippumatta, nähdä vakavana lapsen hyvinvointia vaarantavana tekijänä. Tämä tulisi tuoda lain perusteluissa selkeästi esille.

2.26 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

MML pitää työryhmän esittämiä lainsäädäntömuutoksia kannatettavina. MML toteaa kuitenkin, että ehdotettu läheissuhteissa tapahtuvan pahoinpitelyn tunnusmerkistöä koskeva säännös on tulkinnanvarainen. Näin ollen sen soveltaminen voi olla varsin hankalaa. Säännös jättää rajatapauksen arvioinnin edelleen oikeuskäytännön varaan. Lakimuutoksen käytännön vaikutus saattaakin jäädä vähäiseksi.

Läheissuhteissa tapahtuva pahoinpitely aiheuttaa uhrissa erityistä ahdistusta ja turvattomuutta ja vaikuttaa voimakkaasti myös perheen muihin jäseniin. MML pitää tärkeänä, että läheissuhdeväkivallan torjunnassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että väkivalta läheissuhteissa vaikuttaa erittäin kielteisesti lasten kehitykseen ja hyvinvointiin.

Läheissuhdeväkivallasta ilmoittaminen on usein vaikeaa monestakin syystä. Tekijän ja uhrin suhde voi esimerkiksi olla kontrolloiva ja alistava sekä fyysisesti että psyykkisesti. MML pitää yhtenä tärkeänä läheissuhdeväkivallan torjuntakeinona sitä, että nämä pahoinpitelyt ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia.

MML pitää tärkeänä, että virallinen syyttäjä voisi nostaa syytteen kaikissa alle 18-vuotiaisiin kohdistuvissa pahoinpitelyissä. MML korostaa myös lastensuojelun merkitystä niissä läheissuhdeväkivaltaan liittyvissä teoissa, joissa uhrina tai väkivaltaa lähellä on lapsi.

MML pitää erittäin tärkeänä, että läheissuhdeväkivaltaa ehkäistään ja siihen puututaan sekä lainsäädännöllisin toimin että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. MML korostaa, että läheissuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi tarvitaan rikosoikeudellisten seuraamusten lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden palveluita ja toimenpiteitä sekä hallintorajat ylittävää moniammatillista yhteistyötä.

Lapsi- ja perhepalveluiden ja vanhemmuuden tuen vahvistaminen ehkäisee myös lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja muuta kaltoinkohtelua. Palveluissa ja niiden saatavuudessa on tapahtunut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana heikentymistä. Esimerkiksi koulu-kuraattori- ja koulupsykologipalveluiden sekä koululääkärien saatavuudessa on suuria alueellisia eroja. Myös neuvolapalveluissa on merkittäviä kuntakohtaisia eroja. Lapsiperheiden kunnallisten kotipalveluiden saatavuus on romahtanut. Perhe- ja kasvatusneuvoloihin on monissa kunnissa pitkät jonot. Kouluterveydenhuoltopalvelut ovat heikentyneet selvästi viimeisen 20 vuoden aikana. Peruspalveluiden rapautuminen on johtanut siihen, että lasten kasvuympäristössä olevia ongelmia, kuten vanhempien mielen-

terveysongelmia tai uupumusta, ei ole kyetty havaitsemaan ajoissa eikä niihin ole tarjottu apua ajoissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä (Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset – Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:7) ehdotetaan, että lapsen ja vanhemman välisissä tapaamisissa tarvittavan tuen ja valvonnan järjestäminen säädetään sosiaalihuoltolaissa kunnan velvollisuudeksi. Näin voitaisiin turvata tapaamisten tukipalveluiden yhdenvertainen saatavuus koko maassa ja toteuttaa lapsen oikeus pitää yhteyttä vanhempaansa tilanteissa, joissa tapaamisten järjestäminen tuettuna tai valvottuna on tarpeen. Esitys ei kuitenkaan ole valitettavasti vielä toteutunut.

MLL pitää hyvänä, että STM:n asettama työryhmä on parhaillaan valmistelemaan toimintaohjelmaa lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi.

2.27 Nuorten Ystävät ry

Nuorten Ystävät yhtyy kaikilta osin työryhmän mietintöön, ja painottaa lisäksi seuraavia seikkoja:

Alle 18-vuotias ja erityisesti lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi on usein alisteisessa asemassa ja riippuvainen vanhemmistaan ja muista aikuisista henkilöistä. Lakimuutos lisää alaikäisten lasten oikeusturvaa ja parhaimmillaan lopettaa pitkään kestäneet lievät pahoinpitelyt. Alle 15-vuotias ja erityisesti lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi voi joutua usein toistuvien lievien pahoinpitelyjen kohteeksi.

Työturvallisuuden ja työtehtävien hoitamisen kannalta on erittäin tärkeää, että työtehtäviä voidaan hoitaa turvallisesti ja että lievät pahoinpitelyt otetaan virallisen syytteen alaisiksi. Tämä jo itsessään voi ehkäistä lieviä pahoinpitelyitä.

2.28 Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset ry pitää työryhmän mietinnössä esitettyjä keskeisiä ehdotuksia myönteisinä ottaen erityisesti huomioon läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan vahingollisuus lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta riippumatta siitä, onko lapsi itse uhrin asemassa vai joutuuko hän todistamaan perheen aikuisten välistä väkivaltaa. Lapsen kannalta asiaa tarkasteltaessa myös parisuhteessa tapahtuvien tällä hetkellä lieväksi pahoinpitelyksi arvioitavien toistuvien tekojen erityisen moitittavuuden korostaminen on myönteistä erityisesti, kun kysymyksessä on vanhempien keskinäinen tai toiseen vanhempaan kohdistunut teko.

Tietoisena siitä, että työryhmän tehtävänä oli pohtia nimenomaan läheissuhteissa tapahtuneita nykyisellään lieväksi pahoinpitelyksi arvioitavia tilanteita, pitää Pelastakaa Lapset kuitenkin toivottavana, että uuteen 2 momenttiin otettaisiin myös tilanteet, joissa täysi-ikäinen kohdistaa teon alle 15-vuotiaaseen riippumatta siitä tunteeko lapsi tekijän. Työryhmän mietinnössä on todettu, että ehdotetussa säännöksessä nostettaisiin esiin tiettyjä erityistilanteita, joissa teon moitittavuus on tavanomaista suurempi ja, että ehdo-

tettu säännös määritteli säännöksessä mainitut moitittavuutta lisäävät seikat erityisasemaan. Järjestön näkemyksen mukaan se, että lievä pahoinpitely on virallisen syyteen alainen teko silloin, kun se kohdistuu alla 15-vuotiaaseen, ei riittävällä tavalla tuo esiin teon tavanomaista suurempaa moitittavuutta ottaen huomioon edellä mainittu.

Satunnaisen lievänkin pahoinpitelyn kohteeksi joutuminen kenen tahansa aikuisen toimesta on lapselle aina vahingollista ja saattaa aiheuttaa lapselle pysyvän trauman, pelkotiloja ja muuta turvattomuuden tunnetta. Lisäksi alle 15-vuotias lapsi on vain harvoin fyysisesti tasavertainen aikuisen kanssa, mikä entisestään lisää tilanteen uhkaavuutta, vaikka käytetyn väkivallan määrä olisi aikuisen näkökulmasta tarkasteltuna vähäistä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja lasta on suojattava fyysiseltä väkivallalta myös lainsäädännön tasolla. Kenen tahansa täysi-ikäisen alle 15-vuotiaaseen lapseen kohdistama lieväkin pahoinpitely on aina erityisen moitittavaa lapsen iästä ja kehitystasosta johtuva erityisyys huomioiden. Tästä syystä teon moitittavuus on tavanomaista suurempaa, eikä lievänä pahoinpitelynä näin ollen tulisi pitää tekoa, jonka aikuinen kohdistaa alle 15-vuotiaaseen. Osoituksena tästä tilanteet, joissa täysi-ikäinen kohdistaa teon alle 15-vuotiaaseen riippumatta siitä tunteeo lapsi tekijän, tulee ottaa ehdotettuun 2 momenttiin.

Pelastakaa Lapset ry pitää myönteisenä sitä, että alle 18-vuotiaan lapsen kohdalla teon arvioimiseksi perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi riittäisi yksikin lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävä teko, kun alaikäinen on tekijästä riippuvaisessa asemassa, ellei rikos erityisolosuhteesta huolimatta ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Pelastakaa Lapset ry pyytää kuitenkin oikeusministeriötä kiinnittämään huomiota työryhmämietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, ettei kuritustarkoitusta yksinään voida pitää seikkana, joka oikeuttaisi kokonaisarvostelun nojalla soveltamaan lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä. Edellä mainittu lain esitöissä esiintuotu kannanotto edistää järjestön näkemyksen mukaan ehdotetun säännöksen käytännön soveltamista siten, että kuritustarkoituksen olemassaolo olisi tekijä, joka ohjaa lain tulkitsijaa arvioimaan teon säännönmukaisesti lieväksi pahoinpitelyksi, jos teko muutoinkin voidaan arvioida vähäiseksi. Tällaista merkitystä kuritustarkoitukselle ei järjestön näkemyksen mukaan kuitenkaan saa antaa, kun otetaan huomioon lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 luvun 1 §:n 3 momentti, joka kieltää lapsen alistamisen, ruumiillisen kurittamisen ja muun loukkaavan kohtelun vaan päinvastoin kuritustarkoituksen olemassaolo tulee aina olla erityinen peruste, jonka perusteella teko arvioidaan perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi ehdotetussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla, vaikka tekoa muutoin voitaisiin pitää lievänä.

Kuten työryhmän mietinnöstä ilmenee, ehdotetun säännöksen tarkoituksena on nostaa esiin tiettyjä erityistilanteita, joissa teon moitittavuus on tavanomaista suurempi ja määrittellä säännöksessä mainitut moitittavuutta lisäävät seikat tällä tavoin erityisasemaan. Tästä syystä ehdotetun 2 momentin toiseen kohtaan on lisättävä tilanteet, jolloin teko kohdistuu lapsen vanhempaan alle 15-vuotiaan lapsen läsnä ollessa. Tutkimusten mukaan vanhempaan kohdistuneen väkivallan todistaminen on lapselle yhtä lailla traumatisoivaa ja vahingollista kuin joutuminen itse väkivallan kohteeksi etenkin, jos tekijänä on toinen vanhempi tai muu lapselle ja vanhemmalle läheinen henkilö. Tästä syystä lapsen läsnä ollessa vanhempaan kohdistunut lieväkin pahoinpitely on erityisen moitittavaa. Näin ollen tekoa, joka kohdistuu vanhempaan alle 15-vuotiaan lapsen läsnä olles-

sa, ei tule pitää lievänä pahoinpitelynä vaan se on arvioitava perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi. Järjestön näkemyksen mukaan lievänkin pahoinpitelyn kohdistaminen vanhempaan lapsen läsnä ollessa osoittaa tekijässä myös erityistä valmiutta väkivaltaan, mikä myös puoltaa tilanteiden sisällyttämistä ehdotettuun säännökseen.

2.29 Rikosuhripäivystys

RIKUn asiakkuuksissa on nähty ja koettu lievän pahoinpitelyrikoksen asianomistajuuden ongelmallisuus. Erityisesti sen ongelmallisuus esiintyy lähisuhteissa tapahtuvissa väkivallanteoissa, joissa asianomistajuuden mahdollistamalla oikeudella rikosilmoituksia perutaan. On hyvinkin mahdollista, että uhri peruu rikosilmoituksen painostettuna. Kerran peruttu ilmoitus ei ole enää uudelleen nostettavissa käsittelyyn. Perutun rikosilmoituksen jälkeen seuraavissakaan väkivaltatapauksissa samojen henkilöiden välillä ei voida rikosoikeudellisessa mielessä ottaa huomioon aikaisempaa väkivaltaa, edes sellaista josta rikosilmoitus on peruttu.

Työryhmämietinnön ehdotus parantaa tilannetta ja väkivallan moitittavuutta merkittävästi, kun yllä mainitun kaltaisissa tapauksissa on mahdollista määritellä rikos virallisen syytteen alaiseksi, jolloin perumalla ilmoitus, ei enää voi keskeyttää tutkintaa. Myös asiakaspalvelutehtävissä ja alle 18 vuotiaisiin kohdistuneet lievät väkivallanteot katsotaan RIKUssa olevan perusteltua määritellä virallisen syytteen alaisiksi myös erityisen moitittavina.

Yleensä työpaikalla tapahtuva lievä väkivalta voisi myös kuulua virallisen syytteen alaiseksi määriteltyjen rikosten ryhmään. Työntekijä on yleensä varsin riippuvainen työpaikastaan ja voi työpaikkakiusaamisen tuloksena joutua kokemaan toistuvaa lievää väkivaltaa työtoverin, esimiehen tai alaisen taholta. Rikoksen erityisellä moitittavuudella voitaisiin nostaa väkivaltaan / työpaikkakiusaamiseen ryhtymisen kynnyistä työpaikalla.

Ehdotettu muutos tuottaa rikosnimikkeisiin tavallaan yhden väkivallan moitittavuutta määrittelevän porrastuksen lisää, vaikka sitä ei niin suoraan ilmaistakaan = törkeä pahoinpitely, perusmuotoinen pahoinpitely, erityisen moitittava lievä pahoinpitely ja lievä pahoinpitely, joista vain viimeinen on asianomistajarikos.

2.30 Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

Allianssi kannattaa työryhmän esitystä viittaamalla melko laajasti työryhmän mietinnössä esittämiin perusteluihin. Tarkennuksena Allianssi esittää, että nuorisotyö olisi katsottava asiakaspalveluksi. Perusteena on se, että nuorisolain mukaan nuorisotyön kohteena on kaikki alle 29-vuotiaat.

2.31 Amnesty International Suomen osasto ry

Taustaa. Amnesty International aloitti maailmanlaajuisen kampanjan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan maaliskuussa 2004. Kansainvälinen Stop Violence Against Women –kampanja sai Suomessa nimen Joku raja!.

Joku raja! –kampanjan keskeinen viesti on, että naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus. Työryhmän mietinnössä keskitytään syyteoikeuden muutoksen tarkasteluun lähisuhteissa tapahtuvan, toistuvan lievän pahoinpitelyn osalta ja työpaikalla kohdatun lievän väkivallan osalta. Lausunnossa esitetään sekä kritiikkiä että kiitosta työryhmän ehdotukseen. Työryhmän mietinnön tarkastelun ohella järjestö esittelee näkemyksensä siitä, mitkä oikeudelliset kehittämistarpeet jäivät työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle. Lopuksi lausunnossa käsitellään kansainvälistä ja eurooppalaista kehitystä sukupuolittuneen väkivallan torjunnan tehostamiseen liittyen.

Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Usein ihmisoikeusnäkökulmaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan perustellaan arvioilla, joissa ilmiöön sisältyvien väkivallan muotojen todetaan koskettavat erityisesti naisia, mutta tämä ei yksin tee naisiin kohdistuvasta väkivallasta ihmisoikeusloukkausta. Sukupuolittunut, naisiin kohdistuva väkivalta¹ on kulttuurirajat ylittävää, yhteen ihmisryhmään kohdistuvaa syrjintää jonka mahdollistavat syrjivät rakenteet, kuten esimerkiksi lainsäädännön puutteet. Näin ollen kyseessä on ihmisoikeusloukkaus.

Lukuisissa ihmisoikeusinstrumenteissa, joilla naisten oikeuksia on haluttu kunnioittaa, suojella ja edistää allekirjoittajavaltio sitoutuu sopimusosapuolena toteuttamaan seuraavat toimenpiteet:

- valtioiden tulee varmistaa, että lainsäädäntö antaa asianmukaista suojelua parisuhde – ja lähisuhdeväkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa ja muita naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja vastaan
- valtioiden tulee luoda olosuhteet, joissa naisiin kohdistuvan väkivaltarikoksen ilmoittamisen kynnyks on matala
- valtioiden on varattava riittävästi resursseja väkivallan vastustamiseen, uhrien hoitoon, neuvontaan ja oikeudelliseen avustamiseen
- valtioiden on laadittava kansallinen ohjelma naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi

Toisin sanoen: Kansainvälisen oikeuden peruseriaatteiden mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja valtioilla on ihmisoikeussopimusten osapuolena velvollisuus omalla toiminnallaan huolehtia siitä, että se ei itse omilla teoillaan tai tekemättä jättämisillään syyllisty ihmisoikeusloukkauksiin. Lisäksi valtion on taattava oikeuksien toteutuminen ihmisille varmistamalla, että ei-valtiolliset toimijat eivät syyll-

¹ Naisiin kohdistuva väkivalta on kattokäsite, joka pitää sisällään laajan kirjon erilaisia väkivallan muotoja, kuten seksuaalisen väkivallan ja häirinnän, naiskaupan, yhteisöllisen tai miehisen kunnian nimissä tehdyn väkivallan, haitalliset perinteet eli esim. tyttöjen sukuelinten silvonnan ja pari- ja lähisuhdeväkivallan. Lähikäsite, jota lausunnossa käytetään, on sukupuolittunut väkivalta (gender based violence). Tämä käsite on yleistynyt akateemisessa tutkimuksessa kuvaamaan väkivaltailmiöitä, joissa on sukupuolittunut ulottuvuus. Käsite soveltuu kuvaamaan myös väkivallan muotoja jotka eivät spesifisti kohdistu naisiin, mutta joilla esimerkiksi korostetaan väkivaltaisen normiston määrittelemää (hetero)mieheyttä, kuten vaikkapa viharikoksissa joissa uhri on homoseksuaali.

listy näiden taattujen oikeuksien loukkaamiseen. Tämä ns. suojelevollisuus (engl. "due diligence" -periaate) sisältää velvollisuuden estää yksityishenkilöiden tekemät loukkaukset, tutkia ne, rangaista niihin syyllistyneitä ja tarjota loukkausten uhreille asianmukainen korvaus.

Työryhmä viittaa mietinnössään kaikkiin keskeisiin kansainvälisiin sopimuksiin ja myös esim. YK:n naisten oikeuksien komitean 1992 antamaan yleissuositukseen (General Recommendation No. 19), jossa todetaan naisiin kohdistuvan väkivallan olevan sopimuksen 1 artiklaan sisältyvää syrjintää. Samainen komitea on toistuvasti kiinnittänyt huomiota Suomessa esiintyvään naisiin kohdistuvaan väkivallan laajuuteen ja kehottanut Suomen hallitusta tehostamaan toimia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Myös Amnesty International toteaa 28.5.2009 ilmestyneen vuosiraporttinsa Suomea koskevassa osuudessa naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten toimien olevan riittämättömiä.

Lievän pahoinpitelyn syyteoikeuden muutos on hyvä ja tarpeellinen kaikille väkivallan uhreille - sukupuolesta riippumatta. Sukupuolineutraalius kysymyksissä, jotka ovat selkeästi sukupuolittuneita, on silmien ummistamista syrjinnältä ja siten yksi syrjinnän muoto. Vaikka on selvää, että parisuhdeväkivallan aikuisuhrien enemmistö koostuu naisista, toteutuessaan *työryhmän ehdottama lakimuutos palvelee kaikkia lähisuh-teissaan väkivaltaa kokevia.*

Oikeusministeriön työryhmän esitys on oikeansuuntainen askel tiellä, jonka päätepisteessä on väkivallan torjunnan tehostamisen tulos, eli väkivallan selkeä väheneminen.

On positiivista, että säännösehdoituksessa selkeästi tuodaan esille lievänkin lähisuhdeväkivallan vakavuus. Lähisuhdeväkivalta on usein prosessi, jonka pysäyttämiseen teko-rikosoikeus on koettu tehottomaksi. Koska täysi-ikäisiin kohdistuva lievä pahoinpitely kohdistuu useimmiten naisiin, on tehottomuudessa kyse myös yhdestä syrjinnän muodosta, johon nyt tartutaan. Näin ollen on erinomaista, että ehdotuksessa etsitään keinoja tämän prosessin katkaisemiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Toinen seikka, joka perustelee syyteoikeuden muutostarvetta, on perusmuotoisen ja lievän pahoinpitelyn erottelun vaikeus kotihälytystilanteessa. Käytännössä on ilmennyt, että poliisi voi pitää toisinaan perusmuotoisiakin tekoja lievinä pahoinpitelyinä ja jos asianomistaja ei vaadi syytetylle rangaistusta nämä rikokset jäävät ilmoittamatta syyttäjälle.

Toinen syyteoikeuden muutosta puoltava seikka on lääketieteellinen. Väkivallan aiheuttamalla traumalla on suora yhteys kognitiivisiin toimintoihin: toistuva väkivalta ja väkivallan uhan alla eläminen heikentää kykyä tehdä päätöksiä ja pysyä niissä, sekä kykyä ratkaista ongelmia. Rikosprosessin aloittaminen tai lopettaminen ei pidä olla uhrin vaan yhteiskunnan vastuulla.

Vaikka rikoslainuudituksessa 1995 yksityisen ja julkisen paikan erottelu poistui, Suomessa asianomistajarikokset yhä privatisoivat väkivaltaa. YK:n yleiskokouksen päätöksessä 52/86 todetaan, että päävastuu syytteen nostamisesta naisiin kohdistuvan väkivallan ollessa kyseessä tulee olla syyttäjällä. Täten voidaan sanoa, että onnistuessaan työ-

ryhmän ehdotus murentaa privaatin ja julkisen rajaa entisestään, ja muokkaa rikoslakiamme ihmisoikeusmyönteisempään suuntaan.

Läheissuhteen laaja määrittely on myös sekä välttämätön edellytys uudistuksen onnistumiselle että osoittaa työryhmän ymmärtävän läheissuhteet myös muina kuin perinteisinä avioliitto- tai muina perhesuhteina. Tämä on huomio pistetään merkille myönteisenä seikkana työryhmän ehdotuksessa.

Myös työpaikkaväkivallan torjunnan osalta ehdotus on osittain kannatettava.

Ehdotuksessa otetaan yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä esille esityksen sukupuolivaikutukset. Tämä on erittäin positiivinen asia. Kun ehdotus etenee kohti Eduskunnan hyväksyntää siitä toivottavasti saadaan vielä kattavampi sukupuolivaikutusten arviointi.

Uudistuksen toimeenpanovaiheessa on taattava riittävä koulutus lähisuhdeväkivallan uhreja kohtaaville poliiseille.

Rikoslainuudistuksessa vuonna 1995 muutettiin pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistöjä sekä niihin soveltuvia syyteoikeuksia. Vuosien 1995–1999 välillä kirjattujen rikosilmoitusten lievien pahoinpitelyjen tekotavat ja niistä aiheutuvat vammat ovat lainmuutoksen jälkeen vakavampia kuin ennen. On myös katsottu, että sekä julkisella että yksityisellä paikalla tapahtuneita lieviä pahoinpitelyjä etenee liian harvoin poliisilta syyttäjälle ja tuomioistuimeen. Tapausten etenemiseen on vaikuttanut merkittäväällä tavalla lievän pahoinpitelyn asianomistajarikosluonne; useissa tapauksissa rikoksen uhri ei vaadi rangaistusta tai peruuttaa rangaistusvaatimuksen.

Esitetty syyteoikeuden muutos on tässä valossa tervetullut, koska se mahdollistaa edellä kuvatun kehityksen katkaisemisen. Jotta säädösehdotus tuottaisi niitä ihmisoikeusvaikutuksia joita sen toivotaan tuovan, on erityisen tärkeää että poliisiympäristössä toteutetaan perusteellinen ja käytännönläheinen koulutus kun syyteoikeuden muutos astuu voimaan.

Amnestyn Suomen osaston Joku raja! –työvaliokunta tapasi sisäministeri Holmlundin sekä ministeriön poliisijohtoa kesäkuussa 2009. Poliisin roolia koskevassa keskustelussa sisäministeriön viranomaiset tukivat ehdotusta siitä, että jokaisella poliisiasemalla tulisi olla väkivaltarikosyksikössä henkilö tai henkilöitä, jotka erikoistuvat pari- ja lähisuhdeväkivaltaan. Tämä erikoistuminen on osa prosessia, jossa lähisuhdeväkivaltaan puututaan entistä varhemmin. Väylä erikoistumiseen on syventävä koulutus. Tästä huolimatta peruskoulutus on taattava kaikille lähisuhdeväkivallan uhreja työssään kohtaaville poliiseille.

Toistuva pahoinpitely lähi- ja parisuhteessa: Halutessaan työryhmällä olisi ollut toimeksiannon puitteissa mieltä myös toistuvuutta ns. perusmuotoisten pahoinpitelyjen osalta, etenkin siinä miten toistuvuus otetaan rangaistusta mitattaessa huomioon. Tähän asiaan työryhmä ei ole ehdotuksessaan paneutunut.

Uudistettaessa rikoslain pahoinpitelyä koskevia säännöksiä törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä kiristettiin niin merkittävästi, että useat aiemman tunnusmerkistön mu-

kaan törkeiksi luokiteltavat pahoinpitelyt katsotaan nykyisin normaalitasoisiksi pahoinpitelyiksi (esimerkiksi kuristaminen ja potkiminen, jopa maassa makaavan potkiminen kengät jalassa). Amnestyn Suomen osasto ja Joku raja! –työvaliokunta ovat todenneet eri yhteyksissä, että törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä tulisi tarkastaa. Rangaistusasteikkoon liittyen olennainen kysymys on vastaako käytetty rangaistustaso teon törkeyttä. Työryhmä olisi voinut pohtia myös törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä annetun toimeksiannon puitteissa.

Työryhmä olisi myös tahtoessaan voinut pohtia tarkemmin sitä, millaisia kysymyksiä parisuhdeväkivalta tuottaa rikosoikeuden yksiköintioppien näkökulmasta: milloin toistuvat osateot vanhentuvat, milloin muodostavat yhden rikoksen, tulisiko myös hätävarjelusäännöksiä uudistaa jne.

Työryhmän näkemys siitä, mikä on lievä, mutta uuden rajoitussäännöksen piiriin kuuluva pahoinpitely, jää epäselväksi. Tällaisena kuin työryhmä nyt asian esittää luodaan kaksi lievän pahoinpitelyn kriteeriä: lievä ja toistuva läheiseen henkilöön kohdistuva pahoinpitely joka on yleisen syytteen alainen, ja toinen erittäin lievä pahoinpitely joka pysyy asianomistajarikoksena vaikka uhrin ja tekijän suhde olisi läheinen. Työryhmä esittää, että kokonaisarvostelulle jää edelleen merkitystä myös läheiseen kohdistuneen pahoinpitelyn yhteydessä arvioitaessa teon lievyyttä ja vähäisyyttä. Työryhmän esitys mahdollistaa siten läheissuhteissa toistuvan lievän väkivallan tulkitsemisen edelleen ”alakanttiin”.

Tämä on merkittävä puute, koska työryhmän toimeksiannon taustana on juuri niiden vaikeuksien tunnistaminen, joihin kotihälytykselle lähetetty poliisi törmää - päivittäin. Uudistuksen astuessa voimaan poliisi joutuu kotihälytystilanteessa edelleenkin pohtimaan seuraavia kysymyksiä: Onko uhrin ja tekijän suhde läheinen? Onko pahoinpitely ollut toistuvaa? Onko kyse lievästä vai erittäin lievästä pahoinpitelystä, eli onko rikos asianomistajarikos vai ei? Vaatiiko rikoksen luokitteluun ja syyteoikeuden selvittäminen esitutkintaa?

Oikeusjärjestelmän tehostamisen rinnalla myös rikostutkintaprosessia tulee parantaa ja nopeuttaa. Tämä tavoite on vaikea toteuttaa jos poliisin tulee kotihälytystilanteessa pystyä erottelemaan annettujen kriteerien perusteella lievä pahoinpitely joka on virallisen syytteen alainen ja lievä pahoinpitely joka ei sitä ole.

Koska työryhmä päätyy lievän väkivallan kaksoisstandardisointiin viesti siitä, että lieväkin väkivalta on vakava fyysisen koskemattomuuden loukkaus, menettää olennaisesti ponttaan.

Amnestyn Suomen osasto katsoo, että toistuvan väkivallan ollessa kyseessä poliisin on aina tehtävä esitutkinta riippumatta siitä vaatiiko asianomistaja syytteen nostamista tai rangaistusta tekijälle. Näin yhteiskunta viestii lähi- ja parisuhdeväkivallan olevan selkeästi tuomittavaa ja vakava rikos.

Työpaikalla kohdattu ja työtehtäviin liittyvä lievä pahoinpitely. Mietinnössä ehdotetaan, että asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi kohdistettu lievä pahoinpitely säädetään virallisen syytteen alaiseksi

paitsi jos tekijä on nuori (alle 18 tai alle 15, jolloin tekijä ei muutenkaan ole rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan), tai jos henkilö on joko pysyvästi tai hetkellisesti syynta-keettomassa tilassa. Ehdotus on näiltä osin tarkoituksenmukainen. Kuitenkin jää epäselväksi miksi henkilöt, joihin on ”kohdistettu sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä” rajautuisivat tekijöinä pois rikosvastuusta (s. 45). Sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä on hyvin monenlaisia, ja useissa tapauksissa rikosilmoitus on paikallaan vaikka väkivallan tekijä olisikin ollut erilaisten toimenpiteiden kohteena.

Toisaalta asiakaspalvelussa toimivia työntekijöitä suojataan ehdotuksessa enemmän kuin asiakkaita, mikä on puute. Ihmisoikeusnäkökulmasta niin työntekijän kuin asiakkaan fyysisen ja henkisen loukkaamattomuuden suoja tulisi olla oikeudellisesti katsottuna yhdenvertainen.

Kuten työryhmän mietintöön eriävän mielipiteen jättänyt Tuula Andersin toteaa, on työryhmän ehdotus koskien työpaikkaväkivaltaa soveltamisalaltaan liian suppea. Ehdotus rajaa ulkopuolelleen sellaisia toimialoja ja työtehtäviä, joiden tulisi kuulua uudistuksen piiriin. Amnestyn Suomen osasto yhtyy näiltä osin Andersinin näkemykseen.

Amnestyn Suomen osasto esittää, että selkeä ja tasa-arvoinen ratkaisu olisi jos lievistä pahoinpitelystä ja laittomasta uhkauksesta tehtäisiin virallisen syytteen alaisia rikoksia. Etenkin liittyen asiakaspalvelualoihin on laiton uhkaus toisinaan helpompi todistaa kuin lievä väkivalta.

Työryhmämietinnön ja toimeksiannon ulkopuolelle jääneitä oikeudellisia kehittämistarpeita. Tässä esitetyt oikeudelliset kehittämistarpeet ovat osittain samat kuin Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoiman Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen ohjausryhmän hyväksymät ehdotukset. Ohjausryhmä asetti työryhmän pohtimaan oikeudellisia uudistustarpeita naisiin kohdistuvan väkivallan ranskalaisemattomuuden lopettamiseksi ja ehkäisyn tehostamiseksi.

Työryhmämietinnön ulkopuolelle on jäänyt lainsäädännön kokonaistarkastelu. Rikoslainsäädännön tulisi entistä paremmin tunnistaa uhria kontrolloivan ja alistavan parisuhde- tai muun läheissuhdeväkivallan erityisluonne. Pahoinpitelyjen lisäksi tulisi arvioida muut toistuvat teot ja rikosoikeudelliset välineet varhaiseen interventioon. Toistuvat, uhria traumatisoivat teot voivat olla laittomia uhkauksia, kotirauhan rikkomisia, kunnianloukkauksia (huorittelua) ja muita rikoksia sekä muuta kontrollointia kuten jatkuvaa häirintää eri viestimien kautta (viestintärauhan rikkominen).

Erityisen suojelun tarpeessa olevien naisten asemaan olisi pitänyt mietinnössä kiinnittää huomiota. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi avioliittomuuttajat joilla ei vielä ole pysyvää oleskelulupaa. Maastakarkoituksen uhka estää monia naisia jättämästä väkivaltaista aviomiestä, koska heidän oleskelunsa on riippuvainen avioliiton jatkamisesta. Lain mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään 4 maassaolovuoden vuoden jälkeen. Jotta myös maahanmuuttajanaiset väkivallan uhreina ja uhan alla elävinä nauttivat samoja oikeuk-

sia kuin suomalaisnaiset tarvitaan selvitystä oleskelulupakäytännöistä, väkivallan huomioimisesta luvista päätettäessä sekä lainsäädännön kehittämisen tarpeesta².

Sisäasiainministeriössä tehdyn kotouttamisraportin mukaan Suomessa elää perheväkivallan uhreina satojen thainaisten joukko. Useat heistä ovat avioliittomuuttajia. Raportin mukaan he ovat pudonneet yhteiskunnan tukiverkkojen ulkopuolelle. Myös parisuhdeväkivaltaa kokeneiden venäläisnaisten tilanne erityisesti Pohjois-Suomessa, minne venäjältä tulevat avioliittomuuttajat tyypillisimmin sijoittuvat, on Suomessa selvästi huonompi kuin Ruotsissa tai Norjassa.

Tutkimuksen mukaan muissa Pohjoismaissa valtion ihmisoikeuspolitiikka mahdollistaa naisten auttamisen akuutissa tilanteessa ja pitkäjänteisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa että oleskeluluvan myöntämistä arvioitaessa parisuhdeväkivaltahistoria otetaan huomioon. Esimerkiksi Ruotsissa YK:n ihmisoikeustulkintojen mukainen periaate (lähisuhdeväkivaltatapauksissa muuttaja ei menetä oleskelulupaansa) kirjattiin vuonna 2005 osaksi ulkomaalaislakia. Vuonna 2008 sama muutos tehtiin Norjassa. Suomessa asia sivuutettiin viimeisimmän ulkomaalaislain uudistuksen yhteydessä.

Myös esimerkiksi uhrien oikeuksista tiedottamisesta tulisi tehdä lakisääteinen velvollisuus. Ongelma on tällä hetkellä se, että uhrin ei tiedetä, että uhrin varallisuudesta riippumatta hänellä on mahdollisuus saada oikeudellinen avustaja/tukihenkilö valtion kustantamana jos kyseessä on seksuaalirikos tai läheisen henkilön tekemä väkivalta. Informointivelvollisuus olisi asetettava sääntelyn piiriin. Tässä yhteydessä olisi tutkittava millainen lakimuutos parhaiten palvelee uhrin oikeuksien toteutumista³.

Lähisuhdeväkivallan (ja seksuaalirikosten) sovittelusta tulisi luopua. Sovitteluideologia perustuu ajatukselle osapuolten tasavertaisuudesta ja sovittelun vapaaehtoisuudesta. Lähisuhdeväkivalta on kuitenkin usein *luonteeltaan toistuvaa ja siihen voi liittyä vallan ja kontrollin käyttöä*. On todennäköistä, että väkivallantekijä hallitsee myös sovittelutilannetta. Väkivallan uhrin oikeusturva ei toteudu, jos on olemassa riski, että häntä painostetaan suostumaan sovitteluratkaisuun. Jos syyttäjä tekee rikoksesta syyttämättä jättämispäätöksen sovittelussa saavutetun sovun perusteella, väkivallan tekijä pystyy pahimmassa tapauksessa manipuloimaan koko oikeusjärjestelmää. Lähisuhdeväkivaltatilanteissa on vaikea saada varmuus siitä, että uhri osallistuu sovitteluun vapaaehtoisesti ja siitä, että osapuolet kokevat olonsa tasavertaisiksi ja turvallisiksi. Myöskään uhrin turvallisuutta sovittelun jälkeen ei kyetä takaamaan. Esitutkinnassa tulee aina selvittää myös onko väkivalta ollut toistuvaa, mikä on ratkaiseva tieto harkittaessa tapauksen soveltuvuutta sovitteluun. Lain mukaan vain sellaisia lähisuhdeväkivaltatapauksia saa sovitella, joissa väkivallanteko on ensimmäinen.

Amnestyn Suomen osaston kanta on, ettei seksuaalirikoksia, lähisuhdeväkivaltaa tai aikuisten lapsiin kohdistamaa väkivaltaa ei tule missään tapauksessa sovitella. Väkivalta on aina rikos, josta on seurattava asianmukainen rangaistus.

2 Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Neljän vuoden määräaika lasketaan maahantulopäivästä, jos ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ollut oleskelulupa jatkuvaa maassa oleskelua varten.

3 On ehdotettu myös, että informointivelvollisuus tulisi oikeusapua tarjoavan tahon ja/tai poliisin virkavelvollisuuteen sisältyväksi.

Väkivallan kohteille, väkivallalle altistuneille ja väkivallan tekijöille suunnatuista palveluista ei tällä hetkellä ole lakia. Väkivallan eri osapuolille tarkoitettujen palveluiden varmistamiseksi olisi syytä harkita palveluiden säätelyä lailla, jolla väkivaltatyön palveluiden koordinointi säädettäisiin selkeästi jonkin tahon vastuulle.

Kansainvälinen kehitys rikoslainsäädännön tehostamiseksi sukupuolittuneen väkivallan torjunnassa. YK on julkistanut useita raportteja ja koosteita rikosentorjunnan ja oikeusjärjestelmien näkökulmasta naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisessa⁴. Viimeisin julkaisu on vuodelta (2008)⁵. Julkaisussa esitellään hyväksi koetut käytännöt lainsäädännön kehittämiseksi.

Kuten työryhmän mietinnössä todetaan, ei Euroopan neuvoston puitteissa ole hyväksyty oikeudellisesti sitovaa sopimusta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, mutta sen viime vuosien toiminta on suuntautunut eurooppalaisten normien vahvistamiseen tällä alueella⁶.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on tehnyt useita päätöksiä, joissa painotetaan valtion suojeluvollisuutta ja valtion velvollisuutta syyttää ja rangaista tehokkaasti kaikissa tapauksissa, joissa on kyse tyypillisesti naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Kesällä 2009 tehdyn EIT:n tuomion (Opuz vs Turkki) perusteluissa painotetaan, että mikäli viranomaiset toistuvasti laiminlyövät pari- ja lähisuhdeväkivallan uhreja koskevan suojeluvoitteensa valtio syyllistyy syrjintään sukupuolen perusteella.

Euroopan unionin viisivuotisstrategiassa eli ns. Tukholman ohjelmassa ja Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategiassa naisiin kohdistuva väkivalta otettaneen yhdeksi toimenpidealueeksi. Väkivallan kohteeksi joutuneet naiset mainitaan Tukholman ohjelmassa muita heikommassa asemassa olevien suojelun ja oikeusturvan vahvistamisen yhteydessä.

Euroopan unionin puitteissa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä on pyritty yhtenäistämään erilaisin ohjelmin, suosituksin ja julkistamalla hyviä käytäntöjä. Vuonna 2005 Euroopan parlamentti julkisti päätöslauselman (2004/2220(INI)) naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan nykytilanteesta ja mahdollisista tulevista toimista. Päätöslauselmassa kehoitetaan EU:n jäsenvaltioita tuomitsemaan naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeusloukkauksena ja toimeenpanemaan lainsäädännöllisiä ja muita toimia naisten suojelemiseksi väkivallalta. Tällä hetkellä Euroopan unionissa on käynnistetty valmisteleva tutkimus kansallisten rikoslainsäädäntöjen standardoimiseksi sekä sukupuolittuneen väkivallan että lapsiin kohdistuvan väkivallan osalta.⁷

4 Ks. esim. YK, Compendium (1999): Model strategies and practical measures on the elimination of violence against women in the field of crime prevention and criminal justice

5 YK:n expert group meeting: Good practices in legislation on violence against women (2008)

6 Vuonna 2002 järjestön ministerikomitea hyväksyi naisten suojelemista väkivallalta koskevan suosituksen, joka muodostaa kansainvälisesti ensimmäisen kokonaisvaltaisen strategian naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja sisältää yksityiskohtaisia toimenpidesuosituksia hallituksille. Suosituksen toimeenpanoon liittyy myös raportointimekanismi, jonka kautta Euroopan neuvosto kerää tietoa määrävuosittain jäsenvaltioiden toimista naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja julkaisee tiedoista raportit. Council of Europe Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protection of women against violence adopted on 30 April 2002 and Explanatory Memorandum.

7 Preparatory Action - Standardization of national legislation on gender violence and violence against children (2008): "The European Parliament has asked the Commission to implement this preparatory action to embody the efforts which the EU has been making to promote preventive measures to combat violence against children and adolescents of both sexes and against women, with a view to standardizing national legislation in this area. Through this Preparatory Action, the European Parliament would like the

Suomen valtion kanta on Tukholman ohjelmaan liittyen, että rikosoikeudellisten järjestelmien harmonisointi voi tulla kyseeseen lähinnä rajat ylittävän vakavan rikollisuuden, kuten ihmiskaupan, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja tietoverkkorikollisuuden osalta. Amnesty International Suomen osasto ry katsoo, että myös muiden naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotojen suhteen rikosoikeudellisen järjestelmän harmonisointi Euroopan alueella on tarpeen.

2.32 Kriminaalihuollon tukisäätiö

Oikeusministeriön työryhmä on saanut tehtäväkseen rakentaa esityksen liittyen kahteen vakavaan yhteiskunnassa esiintyvään ilmiöön: työpaikalla esiintyvä väkivalta ja fyysisiltä seurauksiltaan lievä läheissuhdeväkivalta, joka ei välttämättä tule kovin helposti ilmi mutta johon usein liittyy uhrin alistettu asema. Työpaikkaväkivaltaa koskevaan esitykseen on helppo yhtyä. Läheissuhdeväkivaltaa koskeva esitys on haastavampi koskien erityisesti tilanteita, jossa esitutkinnan aloittaminen saattaa aiheuttaa tekijän toteuttaman väkivallan eskaloitumisen.

Työpaikkaväkivalta: Ehdotus syyteoikeuden laajentamisesta työntekijään kohdistuvan lievän pahoinpitelyn johdosta on perusteltu. Uudistuksella korjattaisiin lain keskeiset epäkohdat, joita ovat mm.

- esitutkinnan käynnistäminen on usein liian työlästä
- lisäksi voi käydä niin, että työntekijä käynnistää esitutkinnan, mutta käyttää nykyisen lain mukaista oikeutta keskeyttää tutkinta.
- menettely voi johtua koston tms. pelosta
- lisäksi oikeuskäsittelyn lopputulos saattaa olla epävarma.

Koskien syyteoikeuden laajentamisen aluetta Kriminaalihuollon tukisäätiö kuitenkin yhtyy eriävään mielipiteeseen, jonka muotoilu on yksinkertaisuudessaan elegantti ja kestää paremmin aikaa. Työelämän rakenne tulee tulevaisuudessa muuttumaan niin, että palveluammattien tai asiakaspalveluelementtejä sisältävien ammattien määrä kasvaa koko ajan. Eriävän mielipiteen muotoilu jättää vähemmän spekulointitilaa sille, oliko kyseessä asiakaspalvelusuhde. Voidaan kysyä, onko jako asiakaspalvelutehtäviin ja muihin työtehtäviin oikeastaan relevantti, koska kenellä tahansa on oikeus tehdä työtään pelkäämättä väkivaltaa. Voidaan miettiä tilanteita, jossa vaikkapa kerrostalon siivooja tulee tönityksi ja uhkailluksi humalaisen kotiintulijan toimesta. Tai vaikkapa asfalttirakentaja tulee uhkailluksi ja tönityksi kiivastuneen kiireisen autoilijan taholta. Kumpaa-kin työntekijää koskee se perustelu, että he eivät voi poistua työpaikaltaan. Näitä esimerkkejä ja monia muita töitä koskee myös asetelma, jossa väkivallan tekijä pystyy helposti palaamaan takaisin vastaavaan tilanteeseen mutta kohde työnsä vuoksi ei voi

Commission to start a process of European-level harmonization of legislation against gender violence by proposing provisions to combat and reduce gender violence within the European Union. The Commission / DG JLS will use the available budget of €1.500.000 to carry out a feasibility study to assess the possibilities, opportunities and needs to respond to the objectives of the preparatory action. The study will include a desk review and a mapping of analysis of all available descriptions/analyses of violence, a gap analysis of what kinds of laws are missing and where and recommendations on whether this gap could be filled with a specific EU-level instrument to standardize national legislation and, if so, how. An open call for tenders has been launched in April 2009 to undertake the study (deadline was end of August 2009)."

mitenkään tehdä muuta kuin olla paikalla. Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa työryhmän ehdotusta eriävän mielipiteen muotoilun mukaisesti.

Läheissuhdeväkivalta: Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa sitä, että ehdotuksen mukaisesti läheissuhteessa tapahtuva lieväkin pahoinpitely säädetään perustunnusmerkistön mukaisesti prosessoitavaksi ja rangaistavaksi.

Vaikutukset perheväkivaltatapauksissa olisivat selkeät

- poliisi joutuisi tutkimaan tapaukset nykyistä tarkemmin
- nykyistä useampi pahoinpitely tulisi yleisen syytteen alaiseksi, eikä olisi enää riippuvainen asianomistajan esittämästä rangaistusvaatimuksesta; toisin sanoen uhrin ei olisi enää alttiina painostukselle
- pahoinpitelystä seuraava rangaistus olisi nykyistä ankarampi
- alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat pahoinpitelyt olisivat aina pahoinpitelyitä.

Tämä kuitenkin tarkoittaa lisääntyviä haasteita mm. poliisien koulutukselle, poliisin ja kuntien sosiaalitoimen, erityisesti sosiaalipäivystyksen yhteistyölle, turvakotiverkoston kattavuudelle, perheväkivallan ehkäisyn ja hoidon kehittämiseksi, lastensuojelulle sekä mielenterveys- ja päihdehuollolle.

Työryhmä tavoittelee mietinnössään tilanteita, jossa väkivallantekijän/alistajan/hyväksikäyttäjän menettelytapa on hienovaraista mutta samaan aikaan vähintään yhtä traumatisoivaa kuin esim. raju fyysinen väkivalta. Työryhmä pohdinnan mukaan joillekin ihmisille yhteiskunnan väliintulo on tässä tilanteessa helpotus, jos uhrin omat voimavarat eivät enää riitä avun hakemiseen. Näin varmasti joidenkin kohdalla on. Mutta mitä yhteiskunnan väliintulo merkitsee tilanteissa, joissa pari- tai muun suhteen väkivaltainen osapuoli on kokonaan kyennyt tukahduttamaan uhrin omat turvaverkot esim. eristämällä hänet ystävistä tai sukulaisista tai asettamalla hänet taloudellisesti täysin riippuvaiseen asemaan ja on ennakoitavissa, että tilanteen eteneminen esitutkitaan aiheuttaa tekijän väkivallan eskaloitumisen?

Kaoottisessa kotihälytystilanteessa (jossa lisäksi varsin usein vähintään yksi osapuolista on päihtynyt) poliisille muodostuu melkoiseksi haasteeksi arvioida, miten vakavasta, pitkään jatkuneesta ja monimuotoisesta väkivallasta on kysymys. Tällöin yhteistyön kotikunnan sosiaalitoimen ja erityisesti sen sosiaalipäivystyksen kanssa pitäisi olla saatavilla ja kynnys kutsua sosiaalipäivystys paikalle mahdollisimman nopeasti tulisi olla matala.

Kuntien panostus sosiaalitoimeen ja kuntalaisten psykososiaaliseen tukeen tunnetusti vaihtelee. Mikäli työryhmän ehdottama säädösmuutos toteutuu, valtiovallan tulisi samalla myös varmistaa, että eri kuntien asukkaat eivät ole eriarvoisessa asemassa esim. sosiaalipäivystyksen resurssien tai turvakotiin pääsymahdollisuuksien suhteen.

Toinen tärkeä alue on läheissuhdeväkivallan ehkäisyn ja hoidon kehittäminen sekä uhrin että tekijöiden osalta. Erityisesti tekijöiden osalta kuntoutusmahdollisuuksia on hyvin rajatusti tarjolla. Metodeja on olemassa mutta niiden tehokas kansallinen käyttöönotto on toistaiseksi jäänyt toteutumatta – liekö sitä vielä edes kovin ponnekaasti vaadittu. Kun nyt ehdotettu säädösmuutos hyvin todennäköisesti lisää läheissuhdeväkivallasta

rangaistukseen tuomittujen määrää, olisi sekä yleisen yhteiskuntarauhan että ennen kaikkea uhrien kannalta tärkeää, että tekijöiden kuntoutusmahdollisuuksia määrätietoisesti lisättäisiin.

2.33 Naisasialiitto Unioni ry

Naisasialiitto Unioni ry toteaa että esitetyt lainmuutokset ovat sinänsä tervetulleita uudistuksia. Lähisuhdeväkivallan luonteen tähden olisi tärkeää, että tähän saakka lievinä pahoinpitelyinä käsitellyjä tekoja voitaisiin tästedes käsitellä pahoinpitelyinä mietinnössä esitetyllä tavalla. Erityisen painavana perusteluna Naisasialiitto Unioni pitää sitä, että samalla syytteet tulevat virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi. Tämä on erityisen tärkeää, koska lähisuhdeväkivaltaan liittyy usein fyysisiä ja psyykkisiä alistus- ja riippuvuus-suhteita, jotka voivat vaikuttaa väkivallan uhrin harkintakykyyn ja päätöksentekokykyyn.

Naisasialiitto Unioni yhtyy hallitussihteeri Tuula Andersinin eriävään mielipiteeseen sillä lisäyksellä, että koko opetustoimi tulisi ottaa mainittujen alojen ohella uudistuksen piiriin. Juuri opetustoimesta tulee hälyttäviä viestejä opettajantyön muutoksista uhkailujen ja väkivaltakokemusten vuoksi.

Koska uudistuksen soveltamiseen liittyy erityistä hankaluutta, Naisasialiitto Unioni haluaa lisätä, että uudistusten tehokkain toteuttaminen olisi koko lievän pahoinpitelyrikoksen asettaminen yleisen syytteen alaiseksi.

Toistuvuus lähisuhdeväkivallassa: Työryhmän toimeksiannossa työryhmälle asetettiin tehtäväksi käsitellä parisuhdeväkivallan toistuvuutta. Työryhmä päätyi kuitenkin rajamaan käsittelynsä vain lievään pahoinpitelyyn, vaikka väkivallan toistuvuudessa on muita keskeisiä kysymyksiä. Työryhmän olisi suonut tarkastelevan esimerkiksi sitä kuinka viimeksi pahoinpitelyrikosten säännöksiä muutettaessa kategorioiden sisällöt muuttuivat. Törkeän pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistön muutoksen myötä nykyisin pahoinpitelyksi voidaan katsoa hyvinkin vakavat väkivallanteot, kuten kuristaminen tai maassa makaavan potkiminen kengät jalassa.

Mietinnössä nykytilan arvioinnin yhteydessä (s. 32–33) esitetään, että nykyinen lainsäädäntö mahdollistaisi pahoinpitelyn tai törkeän pahoinpitelyn uusimisen tai toistamisen huomioon ottamisen rangaistuksen koventamisperusteena. Naisasialiitto Unioni katsoo kuitenkin, että ei ole otettu riittävästi huomioon lähisuhdeväkivallan erityisenä piirteenä fyysisen väkivallan niveltymistä taloudelliseen, henkiseen ja seksuaalisen vallankäyttöön. Ruotsin lainsäädäntöä uudistettaessa näin kuitenkin tehtiin.

Mietinnössä sivuutetaan täysin tehtävänannossa mainittu osa koskien parisuhteissa tapahtuvaa toistuvaa väkivaltaa ja sen parempaa huomioimista rangaistuskäytännöissä. Mietinnön kohdalla on tehty valinta keskittyä läheisissä suhteissa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen erityiseen moitittavuuteen rikostunnusmerkistössä. Mietinnössä ei esitetty erityistä perustelua sille, miksi toistuva väkivalta ja sen erityinen merkitys pahoinpitelyrikoksissa on päätetty sivuuttaa. Naisasialiitto Unioni on erityisen pettynyt tähän ratkaisuun, sillä tutkimusten mukaan uhka, toistuvuus ja väkivallan eri muotojen yhteen

kietoutuminen ovat erityisen tunnusomaisia parisuhdeväkivallalle. Toistuva väkivalta luo alituisen kontrollin ja pelon ilmapiirin. Esimerkiksi Ruotsin lainsäädännössä on erityisesti kiinnitetty huomiota väkivallan toistuvuuteen lähisuhteissa. Mietinnössä myös todetaan, että säännös, jossa useita eri aikoina tehtyjä ja yksittäisiä itsenäisiä rikostunnusmerkistöjä täyttäviä tekoja arvioidaan yhtenä törkeänä rauhanloukkauksena, on rikosoikeudellisesti hyvin erikoislaatuinen eikä sitä ole mahdollista sovittaa suomalaiseseen oikeusjärjestelmään. Toteamusta ei mietinnössä avata lainkaan, eikä siinä esitetä väitteelle minkäänlaisia perusteita.

Mietinnössä olisi tullut käsitellä hyvin ongelmallista lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan sovittelua. Tarvittaessa olisi ollut kutsuttavissa asiantuntijoita aiheesta kuultaviksi työryhmään. Esimerkiksi Tasa-arvoasiain neuvottelukunta suhtautuu kielteisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan sovitteluun.

Soveltaminen: Kuten mietinnössäkin todetaan tutkimusten mukaan poliisi saattaa rajatapauksissa määritellä teon lieväksi pahoinpitelyksi säilyttääkseen asianomistajalla mahdollisuuden päättää asian jatkokäsittelystä. Nyt ehdotettu lainmuutos herättää kysymyksiä siitä, kuinka poliisi tulee arvioimaan esimerkiksi kotihälytyksen aikana toistuvuutta. Mietintökin toteaa että oikeastaan vasta esitutkinta alkaa antaa kuvaa kokonaistilanteesta. Jos poliisi määrittelee että kyseessä on asianomistajarikos, esitutkintavaiheeseen ei luultavasti monissa tapauksissa päästä, kun henkilö ei sitä osaa tai jaksa vaatia.

Jos lievä pahoinpitely kokonaisuudessaan ei olisi asianomistajarikos, tällaista ongelmaa ei ilmenisi. Lievän pahoinpitelyn asettaminen virallisen syytteen alaiseksi olisi myös yhteiskunnallinen, väkivallan vastainen viesti. Väkivalta ei ole hyväksyttävää.

2.34 Naisjärjestöjen Keskusliitto - Kvinnoorganisationernas Centralförbund r.y

Työpaikkaväkivallan osalta Naisjärjestöjen Keskusliitto yhtyy mietinnössä esitettyyn eriävään mielipiteeseen. Naisjärjestöjen Keskusliiton toimenpide-ehdotukset ovat tummennetulla osin lausunnon tekstin sisällä sekä lausunnon lopussa.

Yleistä. Kansallisessa ohjelmassa väkivallan vähentämiseksi (OM julkaisu 2005:2) suositusten joukossa oli *naisiin kohdistuvan väkivallan* vähentämisen osalta ehdotettu luvussa 13.2 (s.74) useita toimenpiteitä. Perusteluina olivat esim. se että eräissä tapauksissa poliisi on nimennyt lieviksi pahoinpitelyiksi tekoja, joita lakimuutoksella ei ilmeisesti ollut tarkoitus näin käsitellä. Lisäksi eräissä oikeustapauksissa on käynyt ilmi, että pahoinpitelysäädökset eivät nykyisellään näytä ottavan riittävästi huomioon eräitä naisiin kohdistuvassa väkivallassa tyypillisiä ja yleisesti vakavina pidettyjä piirteitä.

Ratkaisukeinoina suositeltiin:

- On annettava ohjeistusta, muuta informaatio-ohjausta tai tarvittaessa harkittava lainmuutosta, jotta esimerkiksi vammoja aiheuttavaa toistuvaa nyrkillä lyömistä ei rikosilmoitusvaiheessa luokiteltaisi lieväksi pahoinpitelyksi ja ratkaisu syytteen nostamisessa tällaisissa tapauksissa pysyisi virallisella syyttäjällä; sekä

- Selvitetään mahdollisuuksia korjata lainsäädäntöä tavalla, joka nykyistä paremmin tunnistaa ja tunnustaa naisiin kohdistuvassa väkivallassa usein esiintyvät yleisesti paheksuttavat piirteet: läheiseen ihmiseen kohdistuvan väkivallan toistuvuuden ja alistavuuden.
- Tämän toteuttamiseksi selvitetään esimerkiksi mahdollisuudet ottaa törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöön tätä tarkoittava kohta sekä kokemukset Ruotsin laista törkeästä rauhan – ja naisrauhanloukkauksesta, Espanjan edustajahuoneen vastikään hyväksymästä pahoinpitelyrikosten kvalifiointiperusteita ja muut ulkomaiset mallit ja kokemukset.

Lisäksi työväkivallan vähentämisen osalta 13.3 suositeltiin seuraavaa (s.75)

- Selvitetään yhteisölähestymiskieltoa
- Lisätään väkivalta tilanteen jälkihoito lakiin.
- Ehdotetaan selvitettäväksi rikoslain pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön ja eri kvalifiointiperusteiden (lievä, tavallinen, törkeä) täsmentämistä siten, että työpaikkaväkivallassa huomioitaisiin väkivallan erityisluonne esimerkiksi niin, että fyysisiin vammoihin johtava aseellinen väkivalta asiakaspalvelutilanteessa luokiteltaisiin entistä useammin törkeäksi.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannatti ja kannattaa näitä suosituksia ja odotti innolla oikeusministeriön asiaan liittyviä toimenpiteitä toivoen, että 17.10.2008 työryhmässä olisi ollut myös naisjärjestöedustus tai että naisjärjestöjä olisi kuultu lain valmistelussa. Näin ehkä väkivallan sukupuolittuneisuus olisi tullut paremmin ymmärretyksi. Valitettavasti on jouduttu pettymään näissä odotuksissa samoin kuin toimeksiannon ja mietinnön ehdotusten suhteen.

Tahtotila ja terminologia: Vuoden 2005 tahtotilaa ei selvästi vuonna 2008 enää ollut. Sen osoittaa jo uuden terminologiankin kehittäminen, on syntynyt uusi termi läheissuhdeväkivalta, joka määritellään sivulla 14. Naisiin kohdistuva väkivalta -termin alle sisältyy paljon erilaista väkivaltaa, yleisintä niistä on parisuhdeväkivalta. Parisuhdeväkivallan eri muotoja ovat mm. henkinen, taloudellinen, seksuaalinen ja fyysinen väkivalta, jotka usein vuorottelevat ja limittyvät. Nämä eri muodot tulevat hyvin selville sekä suomalaisista ja kansainvälisistä uhritutkimuksista samoin kuin toistuvan ja usein raistuvan väkivallan traumatisoivat seuraukset uhreille, joista pääosa on naisia.

Oikeusministeriön mietinnön henki näyttäytyy valitettavasti naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteitä ja yleisyyttä vähättelevänä. Päämääränä tuntuu olevan yritys häivyttää väkivallan sukupuolittuneisuus ja siihen uusi yleistermi sopii hyvin. Tuomioistuintilastot eivät nykyäänkään erittele pahoinpitelyrikosten uhria tai tekopaikkaa, joten läheissuhdeväkivallan ja työpaikkaväkivallan määrää ei voida tilastoida tarkasti. Uuden termin luominenkaan ei tätä tilastoinnin tarkkuutta helpota.

Jotta tilastointi olisi tarkempaa, tulisi tilastoissa mainita uhrin ja tekijän sukupuoli sekä heidän välinen suhteensa.

Tilastojen tulkinta: Työryhmän esityksessä viitataan niin useisiin tutkimuksiin kuin poliisin tilastoihin. Numerotiedot esitetään sekavasti lähinnä prosentteina ja väkivaltaa kokeneiden naisten lukumäärää verrataan hämäävästi kaikkiin naisiin. Vaikka miehiin

kohdistuu määrällisesti enemmän väkivaltaa kuin naisiin, ongelmana on yhtäältä se, että valtaosa naisiin kohdistuvasta väkivallasta on nimenomaan parisuhdeväkivaltaa ja toisaalta se, että parisuhdeväkivallan uhrit ovat yleensä naisia. Toisin sanoen naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa on äärimmäisen tärkeää tuoda esille se, että yleensä väkivaltaa kokenut nainen on ollut nimenomaan parisuhdeväkivallan uhri. Prosenttien sijaan tulisi käyttää ennen kaikkea uhrien lukumäärää. Mietinnössä todetaan sivulla 21, että suuri osa läheissuhdeväkivallasta jää piilorikollisuudeksi tai sitä koskevat toimenpiteet loppuvat ennen kuin rikosilmoitusta on kirjattu. Toimenpiteitä tulisi myös suunnata siihen, miten piilorikollisuus vähenisi.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä pitää kehittää ja lisätä poliisien, syyttäjien ja tuomareiden koulutusta parisuhdeväkivallan osalta ml. seksuaalinen väkivalta, jotta naiset kokisivat saavansa apua ja oikeutta näiltä tahoilta ja ilmoittaisivat parisuhdeväkivallasta useammin viranomaisille ja pääsisivät myös auttamisjärjestelmän piiriin.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää tilastojen asianmukaiseen esittämiseen.

Toimeksianto ja esitys: Mietinnössä päädyttiin kuitenkin käsittelemään suppeasti vain tietyissä läheissuhteissa tapahtuneita lieviä pahoinpitelyjä luomalla lievän pahoinpitelyn soveltamiseen poikkeussääntö. Esitys sivuuttaa normaalimuotoisen ja törkeän pahoinpitelyn, sekä muuttaa itse rikostunnusmerkistöä, ei yleisiä oppeja rangaistuksen määräämisestä ja mittaamisesta. Harkinta ja tilanteen arviointi siirtyy tällöin ensi kädessä jo esitutkintaa suorittavalle poliisille.

Naisiin kohdistuva väkivalta on monimuotoista, useita rikostunnusmerkistöjä kattavaa, ei vain pahoinpitelyä eri tekemuodoissaan, varsinkaan aina lievää. Toistuvuus on ongelma muissakin rikoksissa, **joten erilaisten väkivaltatekojen toistuvuuden pitää olla yleinen rangaistuksen koventamisperuste kaikissa läheissuhteissa.** Harkinnan tulee tapahtua tuomioistuimessa ja tuomioistuimen on voitava tuomita rikoksen tekijälle keskimääräistä kovempi rangaistus rikosnimikkeestä välittämättä. Toisin sanoen sillä ei saa olla väliä, onko kyseessä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos (esimerkiksi tappo tai pahoinpitely), vapautta ja rauhaa koskeva rikos (esimerkiksi vapauden riisto) vai seksuaalirikos (esimerkiksi raiskaus).

Naisjärjestöjen Keskusliiton ehdotukset: Suomi on kansainvälisten sopimusten raportoinnin yhteydessä saanut useita huomautuksia naisiin kohdistuvan väkivallan huonosta ehkäisystä. Viimeisin on Naisten oikeuksien komitean antamat loppupäätelmät 18.7.2008 CEDAW/C/FIN/CO/6. 16. Komitea kehottaa sopimusvaltiota tehostamaan pyrkimyksiään kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan, mukaan lukien perheväkivallan, estämiseksi ja käsittelemiseksi komitean yleisluontoisen suosituksen nro 19 ja sopimusvaltion ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun yhteydessä antaman lupauksen (A/HRC/WG.6/1/FIN/4, 50. kohta) mukaisesti. Lisäksi komitea kehottaa sopimusvaltiota kiireellisesti saamaan aikaan kokonaisvaltaisen strategian tai toimintasuunnitelman ja kampanjan kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan estämiseksi ja poistamiseksi sekä luomaan tehokkaan institutionaalisen ministeritasoisen järjestelmän koordinoimaan, seuraamaan ja arvioimaan toteutettujen toimenpiteiden tehokkuutta. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio tekee selvi-

tyksiä ja seuraa tiiviisti sovittelusta annetun uuden lain täytäntöönpanoa varmistaakseen, että sovittelumenettelyn toteuttamisessa kunnioitetaan ja edistetään naisten ihmisoikeuksia ja ettei se johda rikoksentekijöiden välttymiseen syytteeltä. Komitea kehottaa sopimusvaltiota varmistamaan, että väkivallan uhreiksi joutuneille naisille on tarjolla riittävä määrä turvakoteja, joissa on asiantunteva henkilöstö ja joita varten on osoitettu asianmukaiset taloudelliset voimavarat. Lisäksi komitea suosittelee, että turvakodeissa noudatetaan tiukkoja salassapitomenettelyjä uhrin henkilöllisyyden ja turvakotien sijainnin salaamiseksi. Komitea kehottaa sopimusvaltiota ryhtymään toimenpiteisiin seksuaalisen häirinnän säätämiseksi rangaistavaksi lainsäädännössään.

Jotta CEDAW komitean suositukset toteutuisivat jollain aikavälillä Naisjärjestöjen Keskusliitto ehdottaa seuraavia toimenpiteitä:

Rikoslaisissa on tunnistettava ja tunnustettava nimenomaisesti parisuhdeväkivallan vahingollisuus. Rikoksen tekijälle pitää voida mitata kovempi rangaistus, kun uhri on kärsinyt toistuvasti kaikenmuotoisesta väkivallasta.

Lievä pahoinpitely parisuhteessa on oltava aina virallisen syytteen alainen.

Esityksen viimeinen säännös teon kokonaisuusarvostelusta vesittää jo alun perinkin heikon esityksen.

Sosiaali- ja terveystalvveluja koskevassa lainsäädännössä on huomioitava uhrin tarpeet saada apua ja hoitoa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen toimintaohjelma konkreettisine tavoitteineen ja riittävine voimavaroineen tarvitaan ensi tilassa.

Tehokkaan ministeritason järjestelmän pitää koordinoida, seurata ja arvioida toteutettuja toimenpiteitä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto haluaa erityisesti painottaa, että kaikkinaisen väkivallan ehkäisy ja uhrien ja tekijöiden auttaminen vaatii koordinoitua ja saumatonta yhteistyötä niin lainsäätäjien, eri viranomaisten kuin muiden palveluntarjoajien kanssa. Kaiken lainsäädännön ja auttamisjärjestelmien päämäärä tulee olla uhrien turvallisuuden takaaminen.

2.35 Naisten Linja Suomessa ry

Yhdistyksen mielestä on erittäin positiivista, että oikeusministeriössä on kiinnitetty huomiota läheisissä suhteissa tapahtuvan väkivallan erityispiirteisiin ja tällaiseen väkivaltaan puuttumiseen.

Naisten Linja Suomessa ry kannattaa ehdotusta, ja toteaa ehdotuksen olevan merkittävä parannus sillä uhrin ei jatkossa tarvitsisi itse vaatia rangaistusta eikä näin olleen altistua väkivallan tekijän painostukselle ja uhkailulle. Näin valtio toteuttaisi paremmin velvollisuuttaan suojella kansalaisiaan.

Esityksessä on kuitenkin ongelmallisia rajoituksia. Nykyisin poliisi joutuu tekemään päätöksen, onko kyseessä lievä vai perusmuotoinen pahoinpitely esimerkiksi kotihälytystilanteessa, jolloin asiaa ei vielä ole tutkittu. Ehdotettu lakimuutos tarkoittaisi sitä, että poliisi joutuisi jatkossa tekemään samanlaisen päätöksen sen osalta, millainen suhde epäillyn ja uhrin välillä on ja onko uhrilla perusteltu syy kokea ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta. Tämän syyn pitäisi vielä olla ”objektiivisesti todennettavissa” (s. 56) eli uhrilla pitäisi olla näyttönä esim. edellisestä pahoinpitelystä tehty rikosilmoitus tai naapurin todistus uhkailusta ennen kuin poliisi tutkisi rikosta ilman asianomistajan vaatimusta. Lisäksi poliisi arvioisi tapahtuneen rikoksen kokonaisuutta eli rikos ei saisi olla kokonaisuutena arvioiden vähäinen. Vasta näiden ehtojen täytyttyä poliisi tutkisi tapausta pahoinpitelynä, joka ei edellytä uhrin esittämää vaatimusta. Poliisin pitäisi kyetä suorittamaan kaikki tämä ennen kuin varsinainen tutkinta on edes aloitettu. Mietinnössä ei turhaan todeta, että esitys edellyttäisi poliisin koulutusta (s. 49).

Ehdotettu lakimuutos kuulostaa hyvin monimutkaiselta. Lievät pahoinpitelyt ovat asianomistajarikoksia, paitsi tietyissä läheissuhdetapauksissa ne ovat virallisen syytteen alaisia, paitsi jos rikos on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tämän avaaminen vaikka neuvonta- ja tukipuhelin Naisten Linjan soittajille ei liene kovin yksinkertaista.

Mietinnössä on käsitelty läheisissä suhteissa tapahtuvalle väkivallalle ominaisia piirteitä. Väkivalta on yleensä jatkunut pitkään enne kuin se tulee viranomaisten tietoon. Parisuhdeväkivalta voi aiheuttaa uhrille kriisin ja trauman, mikä voi tehdä hänet kykenevämmäksi tekemään omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja. Parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneiden naisten kynnys kääntyä poliisin puoleen on todella korkea. Kansainvälisessä vertailussa erikoista on myös suomalaisten naisten korkea kynnys hakea apua. Tämä seikka näkyy valitettavan hyvin Naisten linjan toiminnassa. Naisten Linja pyrkii edustamaan matalan kynnyksen palvelua, jonne soittaminen on maksutonta, nimetöntä ja turvallista. Tästä huolimatta joka viides (21 %) Naisten Linjalle yhteyttä ottaneista naisista on kärsinyt väkivallasta yli kymmenen vuotta. Monet naiset ovat kokeneet parisuhteessaan hyvin rajuakin fyysistä pahoinpitelemistä, mutta he eivät ole koskaan ilmoittaneet näistä vakavistakaan teoista poliisille. Naisten Linja Suomessa ry:n mielestä rikosilmoitusten tekemisalttiutta olisi pyrittävä madaltamaan. Tästä syystä voi kysyä, eivätkö nämä mietinnössäkin todetut seikat olisi riittävä peruste sille, että kaikki lievät pahoinpitelyt olisi aina tutkittava mahdollisimman hyvin ja että vastuu tutkinnan aloittamisesta olisi aina poliisilla.

Naisten Linja Suomessa ry:n kanta onkin, että kaikki lievät pahoinpitelyt tulisi säätää virallisen syytteen alaisiksi. Näin välttyttäisiin monimutkaisilta ehtolauseilta ja tulkinta-ongelmilta eikä tarvetta olisi erilliselle säädökselle lievän pahoinpitelyn syyteoikeuden muuttamisesta virallisen syytteen alaiseksi asiakaspalvelutehtävissä. Lisäksi yhteiskunnan osoittama viesti olisi selvä – suomalaisessa yhteiskunnassa ei suvaita minkäänlaista väkivaltaa.

Lievien pahoinpitelyjen muuttaminen (edes osittain) virallisen syytteen alaisiksi on oikeasuuntainen toimenpide, mutta se ei ole yksin riittävä. Yhdistys on pettynyt siihen, että mietinnössä on pitäyditty vain lievän pahoinpitelyn tarkastelussa, vaikka työryh-

män tehtävänannossa puhuttiin pahoinpitelyjen toistuvuuden huomioimisesta rangaistusta mitattaessa – ei pelkästään lievien pahoinpitelyiden.

Mietinnössä todetaan monisanaisesti, miten poikkeuksellisesta väkivallan muodosta läheissuhteissa tapahtuvassa väkivallassa on kysymys (s. 39) ja että tämä on syytä huomioida läheisissä suhteissa tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen arvioinnissa. Naisten Linja Suomessa ry ihmettelee, miksi näiden samojen erityispiirteiden vaikutusta ei ole pohdittu perusmuotoisten pahoinpitelyjen ja törkeiden pahoinpitelyiden yhteydessä. Mietinnössä on esitetty ns. Ruotsin malli, mutta sen todetaan olevan huonosti sovitettavissa suomalaisen rikosoikeudelliseen järjestelmään. Naisten Linja Suomessa ry olisi kuitenkin toivonut systemaattisempaa pohdiskelua asiasta. Mietinnössä olisi myös täytynyt pohtia, mitä muita muutoksia rikoslakiin pitäisi tehdä, jotta parisuhdeväkivallan erityispiirteet olisivat nykyistä paremmin tunnistettavissa. Naisten Linja Suomessa ry huomauttaa, että esimerkiksi rikoksen uhrin ja tekijän välinen läheinen suhde tai väkivallan toistuvuus olisi mahdollista säätää osaksi törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä.

2.36 NYTKIS ry Naisjärjestöt Yhteistyössä

Työryhmän tehtävänä oli suunnitella, miten parisuhteissa tapahtuvien toistuvien pahoinpitelyjen toistuvuus voitaisiin ottaa rikosoikeudellisessa järjestelmässä nykyistä paremmin rangaistuksen mittaamisessa huomioon rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja perusperiaatteita kunnioittaen. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli myös selvittää, tulisiko parisuhteessa tapahtuvat lievät pahoinpitelyt saattaa virallisen syytteen alaisiksi ja mitä vaikutuksia tällä muutoksella olisi. Työryhmän tehtävänä oli myös selvittää, tulisiko työtehtäviin liittyvät lievät pahoinpitelyt saattaa virallisen syytteen alaisiksi ja mitä vaikutuksia tällä muutoksella olisi.

Työryhmä käsittelee mietinnössään vain kahta viimeistä annettua tehtävää. NYTKIS ry katsookin, että työryhmä on jättänyt käsittelemättä suuren osan tehtäväksiantoa. Syitä tähän rajaukseen ei kuitenkaan ole eritelty. Kuitenkin myös pahoinpitelyjen ja törkeiden pahoinpitelyjen oikeuskäsittelyssä uhrin oikeudet saattavat olla vaarassa, jos tuomioistuin ei ota huomioon väkivallan toistuvuutta kokonaisarvostelussa.

Työryhmä esittää, että läheissuhteessa tapahtuva nykyisessä lainsäädännössä lieväksi pahoinpitelyksi tulkittava voitaisiin jatkossa arvioida perusmuotoiseksi pahoinpitelyksi ja näin saattaa teko virallisen syytteen alle. NYTKIS ry kannattaa ehdotettua muutosta. Kuitenkin kaiken kaikkiaan väkivaltaa tarkasteltaessa olisi toivottavaa, että kaikki lievät väkivallanteot olisivat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Tämä helpottaisi viranomais-ten työtä ja toisaalta viestittäisi yhteiskunnalle, että mikään väkivalta ei ole hyväksyttävää.

Ehdotettu lakimuutos asettaa sekä taloudellisia että ammatillisia paineita poliisityölle. Poliisi joutuu arvioimaan kotihälytystilanteessa tai rikosilmoituksen jättötilanteessa uhrin ja tekijän välisen suhteen luonteen lisäksi tekijän mahdolliset aikaisemmat väkivallan teot. Poliisin pitäisi myös pystyä todentamaan objektiivisesti, aiheuttaako väkivallan teot. Poliisin pitäisi myös pystyä todentamaan objektiivisesti, aiheuttaako väkivallan uhrille ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta. Uusi lainsäädäntö vaatii huomattavia resursseja poliisihenkilöstön kouluttamiseen heti lain

voimaanastumisen alkuvaiheessa. Sen sijaan pitkällä tähtäimellä lainsäädäntö voi laskea läheissuhteissa tapahtuvasta väkivallasta johtuvia suoria ja välillisiä kustannuksia.

Syyteoikeuden muutoksen osalta ei ole oikeudenmukaista, jos asiakaspalvelua tekeviä henkilöitä suojataan enemmän kuin asiakkaita. Sen lisäksi syyteoikeuden muutos tulisi ulottaa myös laajemmin eri aloille, mm. oppilaitoksiin. Koulumaailmassa väkivalta on valitettavan yleistä. Lakimuutos asettaisi paineita myös koulutoimen tiedottamiseen ja kouluttamiseen väkivaltakysymyksessä, joka voi myös toimia ennaltaehkäisyä kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvaan väkivaltaan.

Työryhmän mietinnössä ei ole lainkaan pohdittu rikosasioiden sovittelun roolia läheissuhteissa tapahtuvassa väkivallassa. Vuodesta 2006 voimassa ollut sovittelua koskeva laki ei rajaa em. väkivaltaa sovittelun ulkopuolelle. Läheissuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa sovitellaankin Suomessa aika aktiivisesti. Onko työryhmä pohtinut nouseeko sovittelutapausten määrä uuden lainsäädännön myötä? NYTKIS ry huomauttaa, että läheissuhteissa tapahtuvan väkivallan käsittely kuuluu aina oikeusjärjestelmälle eikä sovittelusta saa luoda uutta porsaanreikää oikeuskäsittelyn kiertämiselle. Nykyistä useampien väkivaltatapausten saamiseksi tuomioistuinkäsittelyyn asti on parannettava viranomaisten valmiuksia tunnistaa lähisuhdeväkivaltaan liittyviä mekanismeja, kuten pitkään jatkuvaa alistamista, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa, väkivallan toistumista "parannuksetekolupauksista huolimatta", uhkailua ja kiristämistä.

Työryhmän mietinnössä ei ole syvällisesti analysoitu erilaisten väkivaltamuotojen liittymistä toisiinsa. Fyysistä väkivaltaa on harvoin ilman muita väkivallan muotoja, kuten henkistä, seksuaalista ja taloudellista vallankäyttöä. Läheissuhteissa tapahtuvasta väkivallasta puhuttaessa jää toistuvasti piiloon erityisesti seksuaalinen väkivalta, joka pitäisi saada virallisen syytteen alaisiksi. Työryhmämietinnössä olisi pitänyt ottaa huomioon myös tämä näkökulma.

Vaikka työryhmän tehtävänä onkin miettiä tehtävänantoaan lainopillisesta näkökulmasta, mietinnössä olisi pitänyt ottaa huomioon enemmän huomioon käytännön viranomaisytyö. Mitä mahdollisuuksia esimerkiksi poliisilla on kotihälytystilanteissa huolehtia uhrin turvallisuudesta? Väkivaltaan puuttumistilanteet ovat vaarallisia, siksi myös lainsäädäntötyössä pitää ottaa huomioon uhrien turvaamiskysymykset.

2.37 Raiskauskeskus Tukinainen

On myönteistä, että työryhmä toteaa lähisuhdeväkivallan olevan vakavaa. Lainsäädäntöä ei kuitenkaan ole ehdotettu muutettavaksi siten, että tämä vakavuus näkyisi myös oikeuskäytännössä ja rangaistuksissa. Väkivallan uhrin asemaan, väkivallan varhaiseen puuttumiseen ja pitkään jatkuneen väkivallan rangaistuksiin työryhmän mietinnössään esittämät "uudistukset" eivät näyttäisi tuovan muutoksia "Suomen oikeusjärjestelmästä johtuen".

Työryhmä ei ole pitänyt myöskään väkivallan toistuvuutta lähisuhteessa niin vakavana rikoksena, että se olisi ehdottanut mietinnössään sitä esimerkiksi rangaistuksen koven-tamisperusteeksi rikoslain 6 luvun 5 pykälään.

Pahoinpitelyjen toistuvuuden huomioiminen Suomen rikosoikeusjärjestelmässä:

On ikävää todeta, että työryhmä näkee Suomen oikeusjärjestelmän esteeksi toteuttaa työryhmälle annettua tehtävää suunnitella, ”miten parisuhteessa tapahtuvien pahoinpitelyjen toistuvuus voitaisiin ottaa rikosoikeudellisessa järjestelmässä nykyistä paremmin rangaistuksen mittaamisessa huomioon...”.

Nyt työryhmän tehtävänä ollut väkivallan jatkuvuuden huomioiminen rangaistuksen mittaamisessa olisi ollut työryhmän tehtävistä tärkeimpiä. Toimeksianto ei ole kuitenkaan tämän tärkeän tehtävän osalta toteutunut, vaan pahoinpitelyjen toistuvuuden huomioimiselle työryhmä on löytänyt monia oikeusjärjestelmästä johtuvia esteitä. Työryhmä toteaa, että toistuvien pahoinpitelyjen huomioiminen rangaistuksen mittaamisessa on kaiken kaikkiaan vieras elementti suomalaisessa oikeusjärjestelmässä. Läheisuhteessa tapahtuvaa toistuvaa väkivaltaa ei ole harkittu myöskään rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoslain 6 lukuun, mikä on valitettavaa.

On totta, että tähän päivään asti lainsäädäntömme on ollut sellainen, että oikeuslaitoksessa ei ole voitu ottaa huomioon pitkään jatkunutta, samaan uhriin kohdistunutta väkivaltaa rangaistuksen mittaamisessa. Työryhmälle annetun toimeksiannon myötä olisi ollut odotettavaa, että läheissuhteissa tapahtuva väkivallan jatkuvuus vihdoinkin olisi haluttu ymmärtää oikein, ja ehdotettu lainsäädäntöä muutettavaksi tältä osin. Työryhmän mietinnössäänkin mainitsevat kansainväliset ihmisoikeussopimukset on tarkoitettu vakavasti otettaviksi myös Suomen oikeusjärjestelmässä. Vetoaminen toistuvasti järjestelmällemme vieraisiin elementteihin ei ole hyväksyttävä syy jatkuvasti kiertää näitä kansainvälisiä sitoumuksiamme. Muutoksia ei synny, jos muutoksia ei haluta tehdä.

Läheissuhdeväkivalta on suurimmaksi osaksi sukupuolittunutta väkivaltaa kuten työryhmän mietinnöstäkin ilmenee. Lainsäädännön muutoksen myötä uhrin asemaa voitaisiin parantaa siten, että myös uhri kokee oikeuksiensa toteutuvan. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on arvioitu oikeuskäytännössä työryhmän mietinnössään esittämin argumentein. Monimutkainen esitys siitä, miten läheissuhteessa lievä pahoinpitely joskus katsottaisiin perustunnusmerkistön mukaiseksi pahoinpitelyksi ja joskus nimensä mukaisesti lieväksi pahoinpitelyksi, on täysin turha. Tämä arviointi on kuulunut oikeuslaitokselle tähänkin asti. Suurin ongelma eli väkivallan jatkuvuuden huomioiminen rangaistuksen mittaamisessa jää edelleen ratkaisematta. Se on erittäin valitettavaa sellaisten väkivallan uhreillekin kuuluvien ihmis- ja perusoikeuksien kannalta kuin oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, syrjintäkielto ja yhdenvertaisuus sekä yksityiselämän suoja. Vaikka läheissuhdeväkivallan uhrit ovat tottuneet kaltoin kohteluun, suomalaisen lainsäädännön ja oikeusjärjestelmän ei tulisi sitä tehdä heille enää uudelleen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useissa ratkaisuissaan valaissut valtion positiivisia velvollisuuksia kuten velvollisuutta antaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 ja 8 artiklan mukaista yksityiselämän suojaa ja suojaa kaikkea kaltoin kohtelua vastaan. Valtion on huolehdittava siitä, etteivät sen kansalaiset joudu kaltoin kohtelun kohteeksi yksityiselämässään eivätkä suhteessa viranomaiseen. Valtion velvollisuutena siis on turvata henkilön fyysistä koskemattomuutta. Tämä edellyttää myös tehokkaita rikosoikeudellisia sääntöjä, tehokasta rikostutkintaa, syyttämistä ja rankaisemista.

Syyteoikeus: Kaikki läheissuhteissa ja oppilaitoksissa tapahtuvat pahoinpitelyt tulisi olla virallisen syytteen alaisia rikoksia ilman rajoituksia. Lievä pahoinpitely ja laiton uhkaus olisivat siis rikoksia, jotka eivät edellyttäisi uhrin syytepyyntöä. Jos lähisuhdeväkivaltaan halutaan puuttua aiempaa vakavammin, se edellyttää myös lievän pahoinpitelyn lähisuhteessa säätämistä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Jos taas valvonta oppilaitoksissa pettää, sen seurauksena mahdollisesti tapahtuvat väkivallanteot ja niiden rankaiseminen eivät saa jäädä uhrin vastuulle, etenkin oppilaan tai hänen vanhempiensa vastuulle. Viestin tulee olla selkeä siitä, että viranomaisen puuttuu asiaan ainakin silloin, jos oppilaisiin tai opiskelijoihin kohdistetaan väkivaltaa. Erityisen moitittavaa väkivalta on tietenkin silloin, jos väkivaltaan syyllistyy uhriin auktoriteettiasemassa oleva henkilö.

Asiakaspalvelussa olevien henkilöiden suojaaminen väkivallalta on ymmärrettävästi perusteltua, mutta yhtä tärkeää on suojella hoidettavia, suojeltavia ja apua tarvitsevia henkilöitä. Yhteiskunnan tulee turvata henkilön fyysisistä koskemattomuutta myös erityisesti heikompiensa kohdalla, jotta perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla. Tämän näkökannan tulisi selkeämmin näkyä lainsäädännössä. Lievä pahoinpitely tällaisissa tapauksissa tulisi olla virallisen syytteen alainen rikos kaikissa tapauksissa.

2.38 Seksuaalinen tasavertaisuus - Sexuellt likaberättigande - SETA ry

Seta ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja ilmaisee tyytyväisyytensä työryhmän linjaukseen, jonka mukaan säännös soveltuu läheisiin suhteisiin seksuaaliseen suuntautumiseen (tai osapuolten sukupuoleen) katsomatta. Seta on tyytyväinen myös työryhmän ehdotukseen tuoda virallisen syytteen alaiseksi lievä pahoinpitely, joka kohdistuu asiakasta palvelleeseen henkilöön.

2.39 Suomen Miestutkimuksen Seura - Sällskapet för Mansforskning i Finland ry

Suomen Miestutkimuksen Seura (SUMS) kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä. SUMS pitää esityksessä ehdotettuja muutoksia tarpeellisina. SUMS kiittää sukupuolinäkökulman huomioimista mietinnössä sekä ehdotetun lainsäädännön sukupuolineutraaliutta. SUMS kiittää myös sitä, että niin naisiin kuin lapsiin kohdistuvan väkivallan yhteyttä lähisuhteen valta-asetelmiin korostetaan.

Myös sellaisia ”väkivallan uhkaan perustuvia alistussuhteita” (s. 33) on olemassa, joissa nainen on väkivallan harjoittaja ja mies on alistettu ja/tai uhrin asemassa. Naisiin kohdistuva läheissuhdeväkivalta ansaitsee tehtyjen tutkimusten valossa edelleen erityishuomiota, mutta myös miesten uhrina olemista on aina syytä pitää mahdollisena.

2.40 Elinkeinoelämän keskusliitto ry

Väkivallan lisääntyminen yhteiskunnassa näkyy väistämättä myös sellaisilla työpaikoilla, joihin yleisöllä on vapaa pääsy. Avoimessa yhteiskunnassa asiakaskontakteja on vaikea tai jopa mahdoton rajoittaa.

Työturvallisuuslain mukaan työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tämä velvollisuus kattaa kaikki torjuntatoimet myös työntekijöihin kohdistuvan väkivallan osalta.

Väkivalta on kuitenkin yhteiskunnallinen, ei työstä johtuva ilmiö. Siihen tulee puuttua tekemällä väkivaltarikollisuudesta entistä tuomittavampaa. Väkivallan seurauksia voidaan pyrkiä ehkäisemään työturvallisuuslainsäädännöllä, mutta itse ilmiöön eli väkivaltaiseen käytökseen ei voida vaikuttaa työturvallisuusnormeilla.

EK pitää näin ollen perusteltuna työryhmän esitystä työtehtävien yhteydessä tapahtuvien lievienkin pahoinpitelyiden saattamista virallisen syytteen alaiseksi teoksi. Työntekijöiden ja työpaikkojen tasapuolisen kohtelun näkökulmasta on edelleen perusteltua, että työryhmä esittää asiakaspalvelulle ja henkilön asian käsittelylle laajaa käsitettä.

Työryhmän toimeksiantoon ei kuulunut selvittää syyteoikeutta laitonta uhkausta ja pakottamista koskien. Virallisen syytteen ulottaminen myös näihin tekemuotoihin olisi perusteltua silloin, kun teko tapahtuu työryhmän määrittelemissä yhteyksissä työhön.

EK on kiinnittänyt huomiota vain seikkoihin, jotka koskevat suoranaisesti yrityksiä ja työelämää.

2.41 Kunnallinen työmarkkinalaitos

Työryhmämuistiossa todetaan s. 44 toisessa kappaleessa, että ”Asiakaspalvelu ja toisen henkilön asian käsittely on ymmärrettävä laajasti.” Näiden käsitteiden piiriin katsotaan kuuluvan muun muassa sosiaalialan asiakastyöstä sosiaalitoimen asiakaspalvelu. Jäljempänä samalla sivulla todetaan, että ”Opetustehtäviä ei yleensä mielletä asiakaspalveluksi yleiskielen merkityksessä. Säännöksessä tarkoitettu asiakaspalveluksi ei sen vuoksi olisi katsottava esimerkiksi varhaiskasvatus- ja perusopetustehtäviä”.

Opetustoimen lainsäädännössä käytetään annettavan koulutuksen muodoista nimitystä palvelut, esimerkiksi perusopetuslain (628/1998) 4.1 §:n mukaan ”Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä”. Myös eri kuntien opetustoimen Internet-sivustoilla yleisesti käytetään sanaa ”opetuspalvelut” kuvaamaan kaikkia kyseisen kunnan tarjoamia koulutusmuotoja (esiopetus, peruskoulu, lukio ym.).

Näin ollen yleiskielen mukaista merkitystä ei voitane pitää ratkaisevana ehdotetun säännöksen soveltamisalan rajauksessa, vaan päähuomio tulisi kiinnittää suoritettavan (asiakas)palvelutoiminnan luonteeseen. Kun muistion mukaan asiakaspalvelun käsite on

ymmärrettävä laajasti, voidaan pitää epäloogisena opetustoimen palvelujen rajaamista kokonaisuudessaan säännöksen ulkopuolelle, kun ehdotuksen mukaan uusisäännös koskisi sosiaalitoimen asiakaspalvelua ja tällöin muun muassa lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n mukaisia palveluita, joita ei myöskään pidettäne asiakaspalveluna yleisessä kienkäytössä.

Vaikka opetustoimi sisällytettäisiin muistiossa tarkoitettun asiakaspalvelun käsitteen piiriin, voitaisiin esimerkiksi perusopetustehtävät ja muut ala-ikäisiin kohdistetut opetuspalvelut rajata työryhmän muistion sivulla 45 esittämien perusteiden vuoksi soveltamisalan ulkopuolelle. Vastaavin perustein säännöksen ulkopuolelle voitaisiin jättää nuorisotyö. Sen sijaan olisi vaikeampaa mieltää, millä perusteilla voitaisiin jättää ehdotetun säännöksen ulkopuolelle 18 vuotta täyttäneet opiskelijat tai alaikäisten oppilaiden vanhemmat, kun säännöstä kuitenkin ehdotetaan sovellettavaksi muiden (kunnallisten) peruspalvelujen piirissä.

Ehdotetun RL 21 luvun 16 §:n 1 momentin perustelujen mukaan säännöstä sovellettaessa merkitystä ei olisi henkilön työ- tai virkamiesoikeudellinen asemalla, vaan pykälä soveltuisi työ-, sopimus- sekä virkasuhteessa oleviin henkilöihin. Tämän perusteella tätä säännöstä voitaneen soveltaa myös perhehoitajalain (312/1992) mukaisiin perhehoitajiin ja omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettuihin omaishoitajiin, jotka toimivat toimeksiantosopimuksen perusteella itsenäisinä ammattinharjoittajina. Mikäli ehdotettua säännöstä on tarkoitus soveltaa näihin kahteen ammattiryhmään, olisi tämä tarpeen mainita säännöksen perusteluissa.

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan 1998:159, että nimenomaisen säännöksen puuttuessa ravintolassa sen järjestysmieheen kohdistettu väkivalta ei ollut RL16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista, sillä mainituissa pykälässä on lueteltu henkilöt, joihin kohdistuva teko on rangaistava virkamiehen väkivaltaisena vastustamisena. Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 10 §:n 2 momentin nojalla määrätty ravintolan järjestysmies ei kuulu näihin henkilöihin. RL 16 luvun 1 §:ään ei myöskään sisälly valtuutussäännöstä, jonka nojalla olisi voitu katsoa sanotussa asetuksessa tarkoitettuun henkilöön kohdistuvan väkivallan olevan rangaistava mainitun 16 luvun 1 §:n nojalla. Oikeuskirjallisuudessa (Perusoikeudet; 4. luku Rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate, s. 293) mainittu korkeimman oikeuden ratkaisu on nähty rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen osaperiaatteen praeter legem -kiellon sovelluksena siten, että yksi RL 16:1:n mukaisen rikoksen tunnusmerkistökäytäjä oli niiden henkilöiden määrittely, joihin kohdistuvana teko oli rangaistava virkamiehen väkivaltaisena vastustamisena.

Edellisen perusteella voitaneen legaliteettiperiaatteen edellyttävän ehdotetun RL 21:16:1:n muutoksen osalta, että yksi sen ”tunnusmerkistökäytäjä” eli eri aloilla asiakaspalvelua suorittavat henkilöt määritellään yksiselitteisesti ja riittävän tarkasti uuden säännöksen perusteluissa. Tämä on sitäkin tärkeämpää, kun ehdotuksen mukaan asiakaspalvelun käsite ja toisen henkilön asian käsittely on ymmärrettävä laajasti.

2.42 Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja Akava ry (yhteinen lausunto)

Palkansaajakeskusjärjestöt kiinnittävät lausunnossaan huomiota erityisesti pahoinpitelyyn työelämässä.

Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät oikean suuntaisena ja kannatettavana ehdotuksessa omaksuttua periaatetta, jonka mukaan jatkossa ei enää edellytettäisi asianomistajan suostumusta esitutinnan käynnistämiseksi ja syytteen nostamiseksi, jos henkilö joutuu työtehtävissään lievänkin pahoinpitelyn kohteeksi. Muutos olisi omiaan edistämään työtehtävissä lievänkin väkivallan uhriksi joutuneiden henkilöiden työturvallisuutta ja luomaan edellytyksiä asenteelliselle nollatoleranssille työpaikoilla häiriköimistä kohtaan.

Myös ehdotuksen tavoite parantaa työssään tai työnsä vuoksi pahoinpitelyn uhriksi joutuneen asemaa on kannatettava. Esityksen mukaan vastuuta lievänkin pahoinpitelyn aiheuttamista oikeudellisista jatkotoimista ja niitä koskevista päätöksistä ei jätettäisi enää yksittäisen työntekijän kannettavaksi. Tämä tavoite on merkittävä kaikille työntekijöille riippumatta toimialasta tai pahoinpitelyyn syyllistyneen henkilöstä.

Palkansaajakeskusjärjestöt katsovat kuitenkin, että lausunnolla oleva esitys perustuu suppeaan tulkintaan työpaikkaväkivallasta ja että ehdotus on jäänyt liian suppeaksi. Lieviä pahoinpitelyjä esitetään virallisen syytteen alaiseksi ainoastaan niissä tapauksissa, joissa teko on kohdistunut asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen työtehtävän vuoksi. Lisäksi soveltamisala on rajattu kohonneen väkivaltariskin tehtäviin tai aloihin eikä suojattu henkilöpiiri ole kattava, vaan osa työn tekemisen muodoista rajautuu suojan ulkopuolelle.

Ehdotettu muotoilu ”asiakasta palvelleeseen tai tämän asiaa käsitelleeseen henkilöön kyseisen tehtävän vuoksi” kohdistettu väkivalta on omiaan aiheuttamaan tulkintaongelmia ja rajaamaan osan pahoinpitelyistä ehdotetun muutoksen ulkopuolelle siinäkin tapauksessa, että määritelmää ”asiakasta palvellut tai hänen asiaa käsiteltyt” tulkittaisiin laajasti. Tämä johtaa siihen, että osa suojan tarpeessa olevia työn-tekijöitä jäisi suojan ulkopuolelle riippuen siitä mitä taho pahoinpitelyyn syyllistynyt henkilö edustaa.

Palkansaajakeskusjärjestöt vaativat, että työssä tai työn vuoksi lievänkin pahoinpitelyn kohteeksi joutuneen suoja on yhdenvertainen riippumatta siitä, mitä taho rikoksen tekijä edustaa ja suoja tulee ulottaa kaikkiin työntekijöihin, jotka joutuvat työssään tai työnsä vuoksi väkivallan uhriksi. Lieviä pahoinpitelyjä tulee kohdella samalla tavalla riippumatta siitä, onko tekoon syyllistynyt työyhteisön jäsen kuten työnantaja tai työtoveri tai kolmas taho, kuten asiakas, potilas, oppilas tai näiden omainen, muu läheinen taikka muu henkilö. Muukin kuin asiakasta palvellut tai hänen asiaansa käsitellyt työntekijä voi olla pahoinpitelyn uhri.

Soveltamisala ulkopuolelle tai tulkintakäytännön varaan ei siten voida jättää esimerkiksi kaupan alan työntekijää, joka asiakasta palvelematta auttaa rauhoittelemaan tätä ja joutuu siinä yhteydessä lievän pahoinpitelyn uhriksi. Vastaavia tilanteita syntyy sosiaali- ja terveydenhuollossa ja opetus- ja varhaiskasvatusalalla, missä pahoinpitelyn kohteeksi

valikoituminen on usein täysin sattumanvaraista ja tekoon voi syyllistyä hoidettava tai hänen omainen tai saattaja taikka muu henkilö.

Opetus- ja varhaiskasvatusalaa ei voi jättää soveltamisalan ulkopuolelle. Opetus-alalla on paljon tehtäviä, joissa kohdataan väkivaltaa 15 vuotta täyttäneiden ja siten rikosoikeudellisessa vastuussa olevien taholta. Esimerkiksi toisen asteen koulutuksen osalta ollaan jo tekemisissä täysikäisten kanssa. Olisi kovin outoa, että samalla kun mietinnössä todetaan, että asiakaspalvelusuhteen syntymiseen riittäisi vähäinenkin kontakti, esim. vesilasillisen tuominen henkilölle, opetustehtäviä tai muita opetus- ja varhaiskasvatusalan tehtäviä, joissa ei voi valita oppilaita ja joiden kanssa työskennellään jopa useita vuosia, rajattaisiin ulkopuolelle.

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen tehtävissä toimivat eivät voi olla rikosoikeudellisesti heikommin suojattuja kuin muissa sellaisissa ammateissa, joissa ollaan tekemisissä ihmisten kanssa. Se, että opettajaan kohdistuneet väkivallanteot selvitetään rikosoikeudellisin keinoin, ei "rajoita mahdollisuuksia" asioiden käsittelyyn, kuten mietinnössä väitetään. Kysymys on siitä, että opettajaan tai muihin opetus- ja varhaiskasvatuksen alan työntekijöihin kohdistuva väkivalta ei ole hyväksyttävää, ja väkivallanteot on selvitettävä rikosoikeudellisin keinoin.

Asiakaspalvelusuhteen käsite tai kohonnut väkivaltariski ei siten voi olla ehdotetuin tavoin määräävä tekijä. Oppilaiden ikään ja elämäntilanteeseen liittyvät seikat voidaan paremmin ottaa huomioon syyteharkinnassa ja rangaistusta mitattaessa. Tuomioistuimilla on myös oikeus olla tuomitsematta rangaistusta. Lisäksi on huomattava, että merkittävä osa opetus- ja varhaiskasvatushenkilökunnan kokemasta uhkailusta tulee lasten ja nuorten sijaan heidän huoltajiltaan. Opetus- ja varhaiskasvatushenkilöstön sulkeminen ehdotetun rikoslain 21 luvun 16 §:n ulkopuolelle ei siten ole millään tavoilla perusteltavissa.

Työryhmän ehdotuksen mukaan säännöstä sovellettaisiin työ-, sopimus- ja virkasuhteissa oleviin henkilöihin. Palkansaajakeskusjärjestöt korostavat, että työtä tehdään nykyisin muodoissa, jotka eivät mahdu perinteisen palvelussuhteen käsitteeseen. Työryhmän ehdotus kattanee erilaiset toimeksiantosuhteissa itsensä työllistävät. Soveltamisalan ulkopuolelle näyttäisivät kuitenkin jäävän apurahatutkijat, työharjoittelijat tai työelämävalmennettavat, jotka kuitenkin työskentelevät samoissa tehtävissä kuin palvelussuhteessa olevat työntekijät. Heidän asemaansa ei turvaa palvelussuhteen käsite eikä sopimussuhdekonstruktio. Uudistuksessa on huolehdittava siitä, että työntekejärjestelyjen väliin ei jää sellaisia katvealueita, että jossakin muodossa työtä tekevät henkilöt jäävät suojan ulkopuolelle.

Palkansaajakeskusjärjestöt toteavat, että soveltamisalan rajaaminen nyt ehdotetulla tavalla on ongelmallinen edellä todettujen tulkintaongelmien vuoksi. Lisäksi palkansaajakeskusjärjestöt toteavat, että ehdotuksessa ei ole esitetty hyväksyttävää perustetta asettaa eri aloilla työskenteleviä työntekijöitä eriarvoiseen asemaan. Perusteita ei ole myöskään esitetty sille, miten työtoverin syyllistyminen pahoinpitelyyn olisi vähemmän moitittavaa kuin kolmannen tahon pahoinpitely.

Pahoinpitely on traumaattinen kokemus riippumatta millä alalla tai missä tehtävissä henkilö uhri työskentelee tai mitä tahoaa pahoinpitelyyn syyllistynyt edustaa. Palkansaajakeskusjärjestöt katsovat, että yhdenvertaisuuden periaate perusoikeutena edellyttää kaikkia työntekijöitä kohdeltavan yhdenvertaisesti. Väkiälyä työpaikalla tai työtehtävien vuoksi ei voida hyväksyä millään alalla eikä miltään taholta.

Terveydenhuollon näkökulmasta palkansaajakeskusjärjestöt kiinnittävät huomiota 21 luvun 7 §:n muutosehdotukseen. Läheissuhteissa tapahtuvan lievän pahoinpitelyn ”raskauttaminen” lienee pääasiassa oikeusopillinen kysymys. Kuitenkin lääkäri terveydenhuollon ammattihenkilönä joutuu usein poliisin tai tuomioistuimen pyynnöstä antamaan tällaisista tapauksista lausunnon, jonka terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 23 § rinnastaa määrämuotoisena valaehtoiseen todistamiseen oikeudessa. Todistaja on velvollinen puolueettomuuteen ja todenmukaisuuteen, ja perhelääkärillä saattaa näissä tapauksissa olla hoitosuhde paitsi teon uhriin, myös siitä epäiltyyn. Salassapidon ja todistamisvelvoitteen rajapinta voi siis olla lääkärin etiikan kannalta ongelmallinen, kun lievistä pahoinpitelystä säädetyt rangaistukset eivät riitä ammattihenkilölain 17 § salassapitovelvoitteen murtamiseen. Alle 18-vuotiaan kohdalla lastensuojelulaki (40§) taas asettaa lääkärillekin yksiselitteisen ilmoitusvelvollisuuden.

Edelleen tulisi arvioida myös sosiaali- ja terveydenhuoltoalan sekä opetusalan osin muista poikkeavia työväkivaltilanteita. Asian jatkovalmistelussa tulee selvittää usein syyntakeettoman tai muutoin rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolella olevien henkilöiden, kuten potilaiden, asiakkaiden tai oppilaiden pahoinpitelyn kohteeksi joutuneiden työntekijöiden oikeutta saada korvausta teon aiheuttamista vahingoista ilman raskasta tuomioistuinprosessia.

Lopuksi palkansaajakeskusjärjestöt katsovat, että ehdotusta tulee kehittää edelleen työryhmämietintöön jätetyn eriävän mielipiteen viitoittamaan suuntaan ja laajentaa ehdotuksen soveltamisalaa edellä lausunnossa esitetyllä tavalla.

Lisäksi palkansaajakeskusjärjestöt katsovat, että mietinnössä ehdotetun syyteoikeuden lisäksi työntekijöiden suoja pahoinpitelyn uhrina tulee parantaa säätämällä rikosilmoituksen tekeminen työnantajan velvollisuudeksi. Menettely toteuttaisi työryhmän tavoitteen siitä, ettei oikeudellisia jatkotoimia ja niihin liittyviä päätöksiä tulisi jättää työntekijöiden kannettavaksi. Pahoinpitelyt voidaan rinnastaa työtaturmiin, joiden kohdalla ilmoittamisvelvollisuus on jo työnantajalla. Työnantajan ilmoitusvelvollisuutta perustellee myös tekojen tapahtuminen työnantajan johdon ja valvonnan alaisessa toiminnassa tai työtehtävien vuoksi. Lisäksi työnantajan ilmoitusvelvollisuus olisi omiaan vähentämään ilmoituksen personoimista työntekijään, joka voi edelleen joutua päivittäin tekemisiin väkivaltarikokseen syyllistyneen henkilön kanssa.

Asian jatkovalmistelun osalta palkansaajakeskusjärjestöt pitävät tärkeänä mahdollisuutta päästä osallistumaan lainvalmisteluun.

2.43 Terveys- ja sosiaalialan koulutetun henkilöstön ammattijärjestö Tehy

Läheissuhdeväkivaltaa voidaan ja tulee ehkäistä lakiehdotukseen kirjatulla menettelyllä.

Koulutustarve: Mietinnössä on otettu esiin poliisien kouluttamisen tarpeellisuus. Tehyn mielestä jatkokoulutuksen tarpeessa ovat myös sosiaali- ja terveydenhuollon oppilaitosten opettajat, jotka ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaa työvoimaa kohtaamaan läheissuhdeväkivaltatilanteita.

Työpaikkaväkivalta ja sen uhka: Työryhmän toisena tehtävänä oli arvioida myös työsuhteessa tapahtuvan väkivallan ja sen uhan saattamista virallisen syytteen alaiseksi. Tehy on jo 2000-luvun alussa tehnyt selvityksen työpaikkaväkivallasta ja sen kokemisesta ja ottanut esille rikoslain kehittämistarpeet. Valtiontilintarkastajien muistossa 13.3.2007 nostettiin esiin huoli henkilöstön oikeusturvasta väkivaltatilanteissa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Muistiossa on todettu, että esim. hoitajien kynnyksellä rikosilmoitus on korkea. Tärkeänä henkilöstön oikeusturvaa parantavana ehdotuksena nähtiin muistiossa, että lainsäädäntöä kehitettäisiin, koska työntekijä toimii väkivalta- ja sen uhkatilanteissa työtehtävissä. Oikeusministeri Tuija Braxin pyynnöstä TEHY kävi eduskunnassa 20.5.2008 keskustelemassa hoitohenkilökuntaan kohdistuvasta väkivallasta ja sen uhan kokemuksista. Asiaan se liittyy myös sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikkojen vetovoimaisuuteen ja alalla pysymiseen.

Työryhmän esittämät rikoslain muutosesitykset ovat kannatettavia. Tehy haluaa kiinnittää kuitenkin muutamaan kohtaan huomiota. Asiakaspalvelutehtävissä tapahtuvien lievien pahoinpitelyjen saattaminen virallisen syytteen alaiseksi tukee ja parantaa uhriksi joutuneen työntekijän asemaa.

1) Ehdotus tulevan lain soveltamisalan tarkennuksesta: Työryhmä on esittänyt laajaa lain soveltamisalaa, jota voidaan pitää hyvänä. Epäselväksi kuitenkin jää seuraava asia: Osa kunnista on siirtänyt päivähoidon sivistystoimen alaisuuteen. Työryhmän ehdotuksessa (s.44) on kuitenkin esitetty, että opetustehtävät eivät ole asiakaspalvelua ja näin ollen jäisivät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tehy ei kuitenkaan pidä perusteltuina sivistystoimessa toimivien jättämistä lakiuudistuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Työryhmän muistiossa on (s.57) otettu kantaa siihen, että rikoslain muutettavaa pykälää sovellettaisiin työ-, sopimus- ja virkasuhteessa oleviin. Sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikoilla on työharjoittelussa paljon alan opiskelijoita, jotka jäisivät tällä tulkinnalla kokonaan lain soveltamisen ulkopuolelle.

Edellä mainittuihin päivähoiton työntekijöihin ja työharjoittelussa oleviin opiskelijoihin kohdistuva lievä väkivalta edellyttäisi siis jatkossakin asianomistajan syyttämispyyntöä.

2) Ehdotus väkivaltaan ja sen uhkaan liittyvän traumaperäisen stressireaktion sisällyttämisestä tapaturmavakuutuslakiin

Työryhmä on nostanut esille muistion sivulla 39 työpaikkaväkivallan aiheuttaman vamman tai sairauden osalta tapaturmavakuutuslain soveltamisen. Työntekijän oikeusturvan

kannalta on ongelmallista, että kaikkia työpaikkaväkivaltilanteita ei edelleenkään ilmoiteta työnantajalle. Erityisesti väkivaltauhkatilanteet jäävät jäseniltä ja henkilöstön edustajilta saatujen tietojen mukaan useimmiten vaille ilmoitusta työnantajalle tai vakuutusyhtiöön. Vaikka työryhmä ei olekaan ehdottamassa tapaturmavakuutuslain muutosta, Tehy haluaa nostaa esille kyseisen asian.

Tapaturmavakuutus- ja ammattitautilainsäädännön uudistamista pohtinut työryhmä (Stm, Selvityksiä 2008:46) esitti muistiossaan (kohta 6.7 Traumaperäinen stressireaktio, sivut 52–53), että oikeutta tapaturmakorvaukseen tulisi tarkentaa. Korvattavia nyky-lainsäädännöllä ovat olleet esim. vakavan väkivallan aiheuttamat pankkiryöstöt. Aina ei väkivallasta tai sen uhan kokemisesta aiheudu kuitenkaan fyysistä vammaa tai sairautta, mutta työntekijä kokee väkivaltilanteeseen liittyvän järkytyksen, mikä aiheuttaa traumaperäisen stressireaktion ja se voi johtaa pidempäänkin sairausloman tarpeeseen.

2.44 Uudenmaan työsuojelupiiri

Uudenmaan työsuojelupiiri pitää muutosesitystä tarpeellisena ja perusteltuna, mutta esittää sen johdosta eräitä huomioita.

Työsuojelupiirin tietoon on tullut tilanteita, että työntekijä ei ole uskaltanut tehdä rikosilmoitusta jouduttuaan väkivallan kohteeksi työtehtävässään tai hänellä ei ole ollut riittäviä voimavaroja rikosilmoituksen tekemiseen. Asianomistajan rikosilmoituksen puuttuessa nämä tapaukset eivät ole voineet johtaa syytteen nostamiseen nyky-lainsäädännön mukaan.

Ehdotuksessa opetustehtävät rajataan asiakaspalvelutehtävien ulkopuolelle. Suurin osa opettajien kokemista pahoinpitelyistä on mietinnön mukaan alle 18-vuotiaiden oppilaiden tai opiskelijoiden tekemiä, jolloin lastensuojelun ja sosiaalitoimen toimenpiteet ovat väkivaltilanteiden käsittelyssä ensisijaisia. Kuitenkin yli 15-vuotiaat ovat teoistaan rikosoikeudellisessa vastuussa, ja opettajat saattavat kohdata väkivaltaa myös oppilaiden vanhempien taholta. Yleisen aikuisopiskelun vuoksi opettajat voivat joutua myös täysi-ikäisten opiskelijoiden väkivallan kohteeksi.

Mietinnön mukaan runsas kaksi prosenttia kaikista työntekijöistä kokee asiakasväkivaltaa (fyysistä väkivaltaa tai uhkauksia). Opettajista todetaan 7 prosentin kokevan uhkaa ja 4 prosentin väkivaltaa. Työsuojelupiirin tietoon on tullut hyvinkin vakavia opettajien pahoinpitelyjä.

Vaikka mietinnössä todetaan, että väkivaltilanteet ovat yleisimpiä asiakaspalvelutyössä ja yleisperustelujen mukaan asiakkaan palvelutyö käsitetään lakimuutoksen soveltamisalassa laajasti, väkivallan kohteeksi joutuminen on kuitenkin mahdollista myös muissa työtehtävissä.

Uudenmaan työsuojelupiirin mukaan tulisi harkita, että lakimuutoksen piiriin tulisivat kaikki työtehtävät ja tilanteet, joissa työntekijä joutuu ulkoisen väkivallan kohteeksi.

Työnantajalta edellytetään työsopimuslain (55/2001) ja yhdenvertaisuuslain (21/2004) nojalla työntekijöiden tasapuolista kohtelua. Työpaikkaväkivallan aiheuttamat vammat tai sairaudet korvataan kaikille työntekijöille työtapaturmana tapaturmavakuutuslain (608/1948) perusteella. Nykyisten säännösten mukaan työnantaja voi tehdä työpaikkaväkivallasta rikosilmoituksen kaikkien työntekijöiden osalta.

Samassa työpaikassa voi työskennellä hyvinkin erilaisissa työtehtävissä toimivia työntekijöitä (esimerkiksi säätiöt, yhdistykset). Toinen työntekijä voi toimia asiakaspalvelussa, toinen työtehtävissä, joihin ei liity asiakaspalvelua. Jos tällaisessa työpaikassa tapahtuisi vakava asiakasväkivaltatilanne, joka koskettaisi molempia työntekijöitä, olisi kohtuutonta, että toisen työntekijän tulisi tehdä itse rikosilmoitus, jotta asia voisi mennä syytteen, kun taas toisen työntekijän asia olisi virallisen syytteen alainen.

Uudenmaan työsuojelupiirin mukaan olisi ristiriitaista, että työntekijän työtehtävä ratkaisisi, onko työssä kohdattu lievä pahoinpitely virallisen syytteen alainen vai ei. Lakimuutoksen soveltaminen kaikkiin työtehtäviin ja työtilanteisiin on siten perusteltua myös työntekijöiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Erimielisyys väkivaltatilanteen kuulumisesta lakimuutoksen soveltamisalaan voi jopa viedä huomiota pois pääasiasta eli asiakasväkivallan uhan hallinnalta.

2.45 Valtion työmarkkinalaitos

Valtion työmarkkinalaitos suhtautuu työryhmän esitykseen myönteisesti ja pitää sitä oikeansuuntaisena, mutta riittämättömänä.

Työryhmämietinnössä tuodaan esille rikoslain jo nykyisellään virkamiehille antama suoja heidän suorittaessaan virkatehtäviään. Valtiolla työskentelee myös työsuhteista henkilöstöä, joiden kohdalla lakimuutos parantaisi nykyistä tilannetta ja siten työntekijöiden yhdenvertaisuutta palvelussuhteen laadusta huolimatta.

Työryhmä on esityksessään kuitenkin rajannut lain soveltamisalan koskemaan asiakaspalvelua ja toisen henkilön asian käsittelyä, jotka tulisi työryhmän mukaan ymmärtää laajasti. Valtion työmarkkinalaitoksen näkemyksen mukaan työtehtävien luonteeseen liittyvä rajaus saattaa kuitenkin aiheuttaa ongelmallisia tulkintatilanteita ja voi saattaa saman organisaation työntekijät keskenään eriarvoiseen asemaan. Tämä heikentää osaltaan ehdotuksen muuten myönteistä vaikutusta työntekijöiden keskinäiseen yhdenvertaisuuteen.

Toinen soveltamisalan rajaukseen liittyvä ongelma on opetusalan rajaaminen sen ulkopuolelle. Opetusalan kohdalla mietinnössä nostetaan erikseen esille varhaiskasvatus ja perusopetus, joiden piiriin kuuluvat alaikäiset ja heidän rikosoikeudellinen vastuunsa on yksi rajauksen taustalla oleva peruste. Opetusalaan sisältyy myös suuri joukko muita oppilaitoksia, kuten ammatilliset oppilaitokset, erilaiset aikuisopiskelijoille suunnatut oppilaitokset sekä yliopistot ja korkeakoulut, joiden opetus kohdistuu täysi-ikäisiin. Varsinkaan näiden oppilaitosten kohdalla oppilaiden ikään liittyvä rajausperuste ei ole relevantti, eikä opetusala siten tulisi kategorisesti rajata soveltamisalan ulkopuolelle.

Valtion työmarkkinalaitoksen näkemyksen mukaan työryhmän nykyisen ehdotuksen mukainen soveltamisalan rajausta jättää ulkopuolelle sellaisia toimialoja ja työtehtäviä, joiden sisällyttäminen soveltamisalaan olisi perusteltua.

2.46 Professori Jussi Tapani

Professori Jussi Tapani pitää kokonaisuutena kannatettavina ja ehdotusten kielellisiä muotoiluja onnistuneina, mutta kiinnittää huomiota neljään seikkaan, joista kaksi ensimmäistä ovat luonteeltaan periaatteellisia.

1. Ehdotus lievän pahoinpitelyn soveltamisalaa koskevasta rajoituksesta johtaa uudensuolaan tulkintaongelmiin. Pahoinpitelyteot jakautuisivat kokonaisarvostelun perusteella ensin lieviin pahoinpitelyihin, joista osa ei kuitenkaan olisi lieviä tekoja, koska tiettyjen, ehdotukseen sisältyvien kriteerien perusteella niitä ei voitaisi pitää lievinä. Esitutkinnaa, syyteharkinnassa ja lainkäytössä muodostuisi varmasti vähitellen tietyt kriteerit, jotka turvaavat ennakoitavaa ja johdonmukaista ratkaisukäytäntöä. Pahoinpitelyn kaltaisiin ”massarikoksiin” ei kuitenkaan sovellettu kovinkaan luontevasti liian monimutkainen arviointikriteeristö, koska se saattaa johtaa ratkaisukäytännön eriytymiseen eri puolilla maata.

2. Lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta koskevan ehdotuksen rajaaminen ainoastaan asiakkaan tekemiin lieviin pahoinpitelyihin ei vaikuta kaikilta osin perustellulta. Miksi asiakkaan menettelyä pidetään yhteiskunnallisesti vakavampana tekona kuin esimerkiksi asiakaspalvelijan asiakkaaseen kohdistamaa tekoa tai kahden asiakkaan välistä nahisteluä? Pahoinpitelyä koskevalla säännöksellä suojataan henkeä ja terveyttä sekä ruumiillista koskemattomuutta (integriteettiä). Tällöin vaaditaan painavia perusteluita sen tueksi, että lisäsuojaa tarjotaan myös tietyssä asemassa olevalle henkilölle. Esimerkiksi virkamiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 16:1) on viranomaiseen kohdistuva rikos, jota koskeva syyteoikeus kuuluu viralliselle syyttäjälle. Virkamiehestä itseään ei pidetä rikoksen asianomistajana. Mutta jos virkamies vaatii rikoksen perusteella vahingonkorvausta tai jos virkamiehen väkivaltainen vastustaminen täyttää jonkin toisen, virkamiehen henkilönä kohdistuvan rikoksen tunnusmerkistön, virkamies voi esiintyä asianomistajana myös virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevassa teossa (ks. KKO 1978 II 32 ja KKO 1999:54). Yhdenvertaisuuden ja johdonmukaisuuden periaate puoltaisi lievän pahoinpitelyn säättämistä kokonaisuudessaan virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi, mutta tämä ei ole käytettävissä olevien voimavarojen näkökulmasta realistinen vaihtoehto.

3. Mietinnössä (s. 55) todetaan, että muutokset eivät yleensä soveltuisi nuorten keskinäisiin pahoinpitelyihin. Tämä pitää varmasti paikkansa, koska tekijän ja uhrin välillä ei tällöin ole erityistä riippuvuussuhdetta. Täysin poikkeuksetonta tämä ei kuitenkaan ole. Esimerkkinä voidaan käyttää tilannetta, jossa perheen vanhemmat tai yksinhuoltaja on pahasti alkoholisoitunut. Tällaisessa tilanteessa alaikäinen, mutta rikosoikeudellinen vastuukärajän täyttynyt vanhempi sisarus voi joutua ottamaan todellisen huoltajan roolin nuoremista sisaruksistaan. Ei ole harvinaista, että tällöin sisarusten välille syntyy erityinen riippuvuussuhde huolenpidon seurauksena. Jos vanhempi sisaruksista tekee ruumiillista väkivaltaa, tekoa voitaisiin näkemykseni mukaan arvioida ehdotetun sää-

nöksen perusteella myös tavallisena pahoinpitelynä. Toinen asia on, että tällaisessa tilanteessa voi olla hyviä perusteita jättää jopa vanhempi sisarus rangaistukseen tuomitsematta RL 6 luvun säännösten nojalla. Erityinen riippuvuussuhde ei tietenkään automaattisesti vaikuta tunnusmerkistön valikoinnissa Ankaroitakaan suuntaan.

4. Mietinnön sivulla 58 on käsitelty rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen tulkintaa. Ehdotuksen mukaan laillisuusperiaatteesta, taannehtivuuskiellosta ja rikoslain ajallista soveltamista koskevasta RL 3 luvun 2 §:stä seuraa, että ehdotettua RL 21 luvun 7 §:n 2 momentin 2 kohtaa voidaan soveltaa vain sellaisissa tilanteissa, joissa myös säännöksessä viitattu tekijän aikaisempi toiminta on ajoittunut lain voimaantulon jälkeiseen aikaan. Utta, ankarampaa sääntelyä voitaisiin siis soveltaa vain sellaisiin tekoihin ja tapahtumiin, joiden osalta kaikki mainitut (RL 21:7.2,2) tunnusmerkistökäsitteet täyttyvät lain voimaantulon jälkeen.

Laillisuusperiaatteen edellytyksistä voidaan kuitenkin esittää myös toisenlainen tulkinta. Viitataan erityisesti ratkaisuun KKO 2005:132. Kyseisessä tapauksessa A oli syyllistynyt törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen 4.4.2005 eli uuden lain 1.3.2005 tapahtuneen voimaantulon jälkeen. Korkein oikeus katsoi, että uusimisvaikutusta arvioitaessa voitiin ottaa huomioon A:n vuonna 2002 tekemä teko. Perustelujen mukaan A oli teon tehdessään (uuden lain aikana) voinut ottaa huomioon, että määrättäessä teon perusteella ajokieltoa asiaan vaikuttaa hänen vuonna 2002 tekemänsä teko. Korkein oikeus painotti, että kyse on vain uuden teon perusteella määrättävästä ajokiellosta siten, että aikaisempi teko otetaan ajokieltoa ankaroittavana tekijänä huomioon, eikä siitä, että aikaisemmasta teosta määrättäisiin uusi seuraamus.

Laillisuusperiaate (RL 3:1) edellyttää tietenkin sitä, että tunnusmerkistössä tarkoitettu ruumiillisen koskemattomuuden loukkaaminen ajoittuu uuden lain voimaantulojen jälkeiseen aikaan. Rikoksenteijällä on kuitenkin tällöin mahdollisuus ennakoita, että teon törkeyttä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon tunnusmerkistössä tarkoitettu ”tekijän aikaisempi toiminta”, joka ajoittuu lain voimaantuloa edeltävään aikaan. Tämän tulkinnan hyväksyminen edellyttää tosin sitä, että ajokieltoa koskeva uusimisvaikutus rinnastetaan tunnusmerkistöä koskevaan ankaroittamisvaikutukseen. Väittäisin silti, että ajokieltoa koskevassa sääntelyssä on asetettu soveltamiselle ehdotusta tiukemmat edellytykset, koska uusimisvaikutuksen syntyminen edellyttää rikokseen syyllistymistä. Sen sijaan ”tekijän aikaisempi toiminta” viittaa yleensä rikoksen tunnusmerkistön täyttyvään menettelyyn, mutta tämä ei ole soveltamisen ehdoton edellytys.

Arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että KKO:n mukaan jo vanhan lain aikana aikaisempi liikennesrikos ankaroitti tosiasiallisesti uudesta teosta määrättävää ajokieltoa. Kyse oli kuitenkin harkinnanvaraisesta uusimisvaikutuksesta, mikä johti nykyisin voimassa olevan lain mukaisia vähimmäisaikoja lyhyempiin ajokieltoihin. Jos arvioidaan voimassa olevaa lievää pahoinpitelyn tunnusmerkistöä ja ehdotettua säännöstä, voidaan havaita, että monia läheissuhteissa tapahtuneita pahoinpitelyä pidetään jo nykyisin tavallisina pahoinpitelyinä kokonaisarviointin perusteella.

2.47 Professori Pekka Koskinen

Mietinnössä esitetyin perustein on aihetta tarkistaa säännöksiä lievän pahoinpitelyn ja pahoinpitelyn rajanvedosta sekä syytevallan järjestelystä. Yleisesti ottaen pidän ehdotuksen peruslinjaa hyvin valittuna, verrattuna esillä olleisiin vaihtoehtoihin. Ehdotuksen julkilausuttua sukupuolineutraalisuutta pidän hyvänä, olkoonkin että uusi sääntely käytännössä suojaisi ennen muuta naisia. Täysin ongelmaton ehdotus ei kuitenkaan ole.

RL 21 luvun 7 §, 2 momentin 1 kohta

Tähän lainkohtaan en näe liittyvän erityisiä ongelmia. Mahdollisuus katsoa teko pahoinpitelyksi lievän asemesta näissä tilanteissa on perusteltu, etenkin kun myös lievässä pysyminen jää kokonaisarvostelun perusteella mahdolliseksi. ”Erityisen riippuvainen asema” on entuudestaan rikoslaissa käytetty ilmaisu, joka kohtuudella täyttää laillisuusperiaatteeseen kuuluvan täsmällisyysvaatimuksen.

RL 21 luvun 7 §, 2 momentin 2 kohta

Tämä lainkohta on olennaisesti ongelmallisempi. Suomen rikosoikeutta luonnehditaan tekorikosoikeudeksi. Rangaistavuus kytketään yleensä yksittäisiin, konkreettisiin rikollisiin tekoihin. Uusiminen rangaistuksen mittaamisperusteena on erikseen säännelty. On myös ns. kollektiivirikoksia, joissa useat samanlaiset rikokset katsotaan yhdeksi rikoskokonaisuudeksi. Aikaisemmin RL 7 luvussa oli säännös jatketusta rikoksesta, jossa niin ikään useat rikosteot katsottiin yhdeksi rikoskokonaisuudeksi. Konkurensisäännösten muuttamisen jälkeenkin oikeuskäytännössä on voitu katsoa useat samanlaiset rikokset yhdeksi rikokseksi (jatketun rikoksen paluu). Tässä tuotaisiin esiin uudenlainen malli aikaisempien rikosten tai vastaavan käyttäytymisen vaikutuksesta uuden rikoksen luonnehdintaan.

En pidä ratkaisua sinänsä huonona, etenkin vaihtoehtoihin malleihin verrattuna. Lainkohdan muotoilu aiheuttaa kuitenkin vakavia ongelmia laillisuusperiaatteeseen sisältyvän täsmällisyysvaatimuksen näkökulmasta. Jos ehdotetun 1 kohdan ”erityisen riippuvainen asema” on entuudestaan tunnettu ja kohtuullisen selkeä kriteeri, tämän 2 kohdan ”läheinen suhde” on kovin epämääräinen – etenkin kun riittää, että tällainen suhde on tai ”on ollut”.

Myös ”tekijän aiempi toiminta” saattaa aiheuttaa tulkintavaikeuksia. Lähinnä on varmaan ajateltu tapauksia, joissa aiempi toiminta – suorastaan rikollinen tai siihen verrattava – on kohdistunut nyt puheena olevan rikoksen kohteeseen. Mutta aiempaa toimintaa voi olla vaikka osallistuminen uusnatsien toimintaan tai huumebisnekseen. Mitä kaikkea muuta se voisi olla, on vaikea etukäteen kuvitella. Etenkin tekorikosoikeuden perusajatuksen kannalta, jonka mukaan rangaistavuus liittyy yksittäiseen rikolliseen tekoon, tällainen rangaistavuuden edellytysten hämärtäminen vaikuttaa epäilyttävältä.

”Ruumiilliseen koskemattomuuteensa kohdistuvaa uhkaa tai turvattomuutta”. Alkuosa on selkeä eikä kaipa kommentteja. Sen sijaan ”turvattomuuden” kokeminen näyttäisi jäävän täysin avoimeksi. Turvattomuutta voi olla kovin monenlaista. Sanamuodosta ei

voi päätellä, koskisiko ”turvattomuuskin” ruumiillista koskemattomuutta vai myös jotain muuta. Jos se koskisi vain ruumiillista koskemattomuutta, ”uhka” kai jo kattaisi sen. Siten ”turvattomuudella” tarkoitettaneen jotain muuta. Mutta siis mitä? Täsmällisyysvaatimuksen kannalta pidän ilmaisua liian epämääräisenä, enkä sen takia voi arvioida sitäkään, onko tunnusmerkistön koventaminen tästä syystä ylipäänsä perusteltua.

Kaiken kaikkiaan pidän ehdotettua RL 21:7:n 2 momentin 2 kohtaa liian epätasällisena. Ymmärrän ehdotuksen taustalla olevan perusajatuksen, ja pidän sitä hyväksyttävänä. Lakiteknisesti ehdotus ei kuitenkaan ole tältä osin tyydyttävä, vaan sitä olisi vielä täsmennettävä. Olen itsekin valmis miettimään vaihtoehtoisia muotoiluja ja tarjoamaan niitä, vaikka juuri nyt en pysty sellaisia ehdottamaan.

Perustelujen mukaan 2 kohdan soveltaminen edellyttää, että myös aikaisempi toiminta on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen. Tätä pidän erinomaisena ratkaisuna. Taañnehtivan rikoslain kielto on otettava vakavasti ja sovellettava sitä pikemmin ylivarovaisesti kuin siitä tinkien.

RL 21:16

Syyteoikeuden järjestelyä koskevasta uudistuksesta minulla ei ole huomautettavaa. Perustelujen mukaisesti muutos voi olla tarpeen.

2.48 Miesten tasa-arvo ry ja Vihreä miesliike ry⁸

Työryhmän toimeksiantoa on edeltänyt toukokuussa 2007 oikeusministerin esittämä pohdiskelu siitä, tulisiko lähinnä tekijän ja uhrin fyysisen voimakkuuden ero ottaa pahoinpitelyjen rangaistusten ankaroitamisperusteeksi. Pohdiskelu ei johtanut toimiin oikeusministeriössä, koska työryhmä katsoi asian ilmeisesti oikeusteoreettisesti hankalaksi.

Aiemmin jo vuonna 2004 Sosiaali- ja terveysministeriön perheosasto ehdotti naisiin kohdistuvien pahoinpitelyjen rangaistusten koventamista. Oikeusministeriö ja STAKES torjuivat ehdotuksen oikeusjärjestelmäämme ja yksilöiden yhdenveroisuuden periaatteen sopimattomana.

Esitetyn lakimuutoksen ongelmat yleisellä tasolla. Esitetty lakimuutos näyttää lakitekstin tasolla päällisin puolin hyväksyttävältä. On syytä tuoda kuitenkin esiin, että myös sellaiset lait ja viranomaismenettelyt, jotka näyttävät päällisin puolin rationaalisilta, neutraaleilta ja hyväksyttäviltä, saattavat olla epäsuoraa sukupuolisyryntää, mikäli ne tosiasiallisesti saattavat toisen sukupuolen toista huonompaan asemaan (Tasa-arvolaki, 7 §).

Esitetty lakimuutos saattaa johtaa miehiä syrjiviin viranomaiskäytäntöihin, jos
1) lakimuutos lisää jo ennestään ylikuormitettujen poliisiresurssien kuormitusta, kuten se nyt näyttäisi tekevän, ja jos

⁸ Lausunnot saapuivat erillisinä, mutta olivat sisällöltään lähes identtiset.

2)lakitekstin perusteluosaan kirjoitetaan 'rivien väliin' ajatus siitä, että lain tarkoituksena on erityisesti "suojella naisia miehiltä" ja että naiset tulevat todennäköisesti hyötymään laista enemmän kuin miehet

On yleistä, että sukupuolineutraalilta vaikuttava lakiteksti johtaa jompaakumpaa sukupuolta syrjiviin käytäntöihin, mikäli lain perusteluosa tukeutuu jompaakumpaa sukupuolta suosiviin teorioihin, paradigmoihin tai diskursseihin. Liitteessä 1 on esitetty tästä muutamia esimerkkejä.

On periaatteessa mahdollista, että lakiuudistus johtaa miehiä syrjivään lopputulokseen siten, että poliisi jättää helpommin tutkimatta miehiin kohdistuneet parisuhteessa tai seurustelusuhteessa tehdyt lievät pahoinpitelyt, ellei mies ole tehnyt rikosilmoitusta, mutta toisaalta kuitenkin tutkii melko systemaattisesti kaikki naisiin kohdistuvat lievätkin pahoinpitelyt – etenkin, jos lain perusteluihin kirjataan 'rivien väliin' ajatus siitä, että lakimuutos on tehty naisten suojelemiseksi. Tämä uhkakuva on realistinen, koska työryhmämietinnössä annetaan useissa kohdin ymmärtää, että parisuhdeväkivalta on olemukseltaan vahvemman osapuolen (miehen) heikompaan osapuoleen (naiseen) kohdistamaa väkivaltaa. Työryhmämietinnöstä paistaa liiaksi läpi naistutkimuksen piirissä tuotettu teoria niin sanotusta "sukupuolittuneesta väkivallasta". Kyseinen teoria on kuitenkin tieteellisesti kiistanalainen ja on ristiriidassa useiden viimeaikaisten tutkimusten ja tilastojen kanssa.

Huolestumista lisää merkittävästi se, että poliisilla ja muilla viranomaisilla on jo nykyisin vakava resurssipula ja suuri tarve löytää erilaisia kustannustehokkuutta lisääviä toimintatapoja, jotka tosiasiallisesti saattavat jopa vaarantaa yksilöiden tasavertaisen kohtelun. Esimerkiksi Espoon poliisilla on Helsingin Sanomien mukaan tällä hetkellä tutkimatta noin 500 lievää rikosta ja on vaarana se, että suurta osaa näistä ei koskaan edes aleta tutkia. Tällaiseen tilanteeseen ei erityisen hyvin sovi ajatus siitä, että jatkossa kaikki läheisten ihmisten välillä tehdyt lievät pahoinpitelyt tutkittaisiin – ja vieläpä siten, että parisuhdeväkivallan tutkimuksen yhteydessä selvittäisiin parisuhteen historiaa sen arvioimiseksi, onko parisuhteessa vallalla jonkinlainen kontrolli- tai alistussuhde.

Tämänkaltaisessa tilanteessa on varsin mahdollista, että poliisi ryhtyisi soveltamaan jonkinlaisia kustannustehokkuuden lisäämiseen tähtääviä peukalosääntöjä, kuten esimerkiksi ajatusta siitä, että mieheen (vahvempaan osapuoleen) kohdistuneita lieviä pahoinpitelyjä käsiteltäisiin aina asianomistajarikoksena, kun taas naiseen (heikompaan osapuoleen) kohdistunut lievä väkivalta katsottaisiin sellaiseksi teoksi, jonka osalta on aina suoritettava esitutkinta.

Sukupuolittuneen väkivallan teorian kriisi. Sukupuolittuneen väkivallan teorian yksipuolisuutta ja yksipuolisia tulkintoja on viime vuosina voimakkaasti kritisoitu. (ks. Sepponen 2007 sekä Malmi 2009). Monipuolista tutkimusta ovat ryhtyneet viime aikoina vaatimaan myös monet asiantuntijat sekä tutkijat. Niinpä Euroopan kriminaalipoliittisen instituutin johtaja Kauko Aromaa ehdottaa, että olisi tutkittava, ovatko parisuhde- ja perheväkivalta Suomessa 2000-luvulla sukupuolittuneita ilmiöitä (Aromaa 2009). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija Venla Salmi esittää, että sukupuolittuneen väkivallan teoriasta siirryttäisiin monipuoliseen tarkastelutapaan, jossa lähisuhde- ja

parisuhdeväkivaltaa ei yksioikoisesti tulkittaisi naisiin kohdistuvaksi ilmiöksi, josta miehet ovat vastuussa (Salmi 2009a).

Miestutkija Anders Ahlbeck on käyttänyt julkisuudessa puheenvuoron siitä, että perhe- ja parisuhdeväkivallan tutkimuksessa ja aiheesta käytävässä julkisessa keskustelussa tulisi huomioida nykyistä selvemmin myös miehiin kohdistuva parisuhdeväkivalta (Ahlbeck 2009). Myös Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan piirissä pohditaan parhaillaan, kuinka uusi kotimainen tutkimustieto vaikuttaa aiheen käsittelyyn tasa-arvopolitiikassa.

Monet tilastot sekä uudet suomalaiset tutkimustulokset ovat ristiriidassa sukupuolittuneen väkivallan paradigman kanssa. Huomiota herättää tilastotieto yli kymmenen vuoden ajalta, että parisuhteessa tehtyjen törkeiden pahoinpitelyjen tekijöistä 40 prosenttia on naisia (Poliisitilasto, ks. Lättilä 2001)

Poliisiammattikorkeakoulun ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuottaman kyselytutkimuksen mukaan lähes 40 % lasten näkemästä parisuhdeväkivallasta kohdistuu miehiin (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan parisuhdeväkivaltaa pelkäävistä 40 prosenttia on miehiä (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2003). STM:n teettämän tasa-arvobarometritutkimuksen mukaan 4 % miehistä ja 2 % naisista pelkää joskus joutuvansa parisuhdeväkivallan uhriksi (Nieminen 2008).

Kansallisen uhritutkimuksen mukaan näyttää siltä, että 68 % läheissuhdeväkivallasta kohdistuu miehiin. Läheissuhdeväkivalta on kyseisessä tutkimuksessa määritelty siten, että se kattaa seurustelukumppanien sekä ystävien välisen väkivallan (Siren ym. 2007, sivu 4).

Euroopan Unionin rahoittamassa laajassa tutkimuksessa todettiin, että tutkimukseen vastanneista suomalaisista varusmiehistä 14–17 % oli joutunut tyttö- tai naisystävänsä lyönnin kohteeksi, samalla kun vain 1 % varusmiehistä kertoi lyöneensä tyttö- tai naisystäväänsä (Nieminen, Heloma & Pihlajamäki 2008).

Nuorten seurustelusuhteissa kokemaa väkivaltaa kartoittaneessa tutkimuksessa todettiin, että useimmissa väkivallan muodoissa teini-ikäisten tyttöjen väkivalta poikia kohtaan on noin 2-4 kertaa yleisempää kuin päinvastoin. (Salmi 2009 b)

Nämä tulokset eivät ole saaneet julkisuutta siinä määrin, kuin ne ansaitisivat. Lausunnonantajat toivovat kuitenkin, että oikeusministeriössä karsitaan lain perusteluista senkaltainen 'rivien väliin' kirjoitettu viesti, jonka mukaan parisuhdeväkivalta on useimmiten vahvemman osapuolen (miehen) väkivaltaa heikompaa osapuolta (naisista) kohtaan.

Myös ajatus siitä, että parisuhdeväkivaltaan liittyy olennaisella tavalla vahvemman osapuolen kontrollointi ja alistaminen heikompaa osapuolta kohtaan, on kyseenalainen ja miehiä potentiaalisesti syrjivä. Tieteellisen tutkimuksen valossa näyttää siltä, että alistaminen ja kontrolli eivät parisuhteessa mitenkään itsestään selvästi liity fyysiseen voimaan. Näyttää siltä, että suuri osa kontrollista ja alistamisesta liittyy parisuhteessa muihin valtaresursseihin (ks. Malmi 2009, luku 6.3) tai narsistiseen persoonallisuushäiriöön. Kyseisen persoonallisuushäiriön omaavat miehet ja naiset kykenevät omien psyko-

logisten ja sosiaalisten ihmissuhdetaitojensa avulla manipuloimaan ja alistamaan omaa partneriaan. On siis täysin mahdollista, että parisuhdeväkivallan taustalla on – muiden mielenterveyteen liittyvien ongelmien lisäksi - osaltaan myös narsistisen luonnehäiriön omaavien naisten pyrkimys alistaa ja kontrolloida puolisoaan, tarvittaessa lievää väkivaltaa käyttäen. Narsismiin ja alistamiseen liittyvien diagnoosien tekeminen olisi poliisille kuitenkin esitutkinnan aikana vaikeaa.

Kriittistä tarkastelua vaativat työryhmämietinnön kohdat. Seuraavassa on esitetty kohta kohdalta ne työryhmämietinnön kohdat, joihin on kirjoitettu 'rivien väliin' ajatus siitä, että lakiesityksen tarkoituksena on suojella naisia miehiltä.

- ”Pahoinpitelyihin sisältyy usein vahvemman osapuolen harjoittamaa henkistä ja fyysistä kontrollia ja alistamista.” (s.32). Tässä kohdassa oletetaan, että kontrolli ja alistaminen perustuvat yleensä tai lähes aina nimenomaan *fyysiseen voimaan*. Tämä sisältää ajatuksen siitä, että kontrolli ja alistaminen ovat toimintaa, jota yleensä vain miehet harjoittavat naisia kohtaan. Tämä näkökulma sulkee pois mielenterveydeltään ongelmaiten tai narsistisen persoonallisuushäiriön omaavien henkilöiden harjoittaman kontrollin ja alistamisen. Jotta työryhmän esitykseen sisältyvä ongelma poistuisi, tulisi teksti muuttaa muotoon ”Pahoinpitelyihin sisältyy usein *toisen* osapuolen harjoittamaa henkistä ja fyysistä kontrollia ja alistamista.”

- ”Väkivaltaan liittyy usein vahvemman osapuolen harjoittamaan kontrollia ja alistamista. (s.39)” Tässä toistuu sama ongelma kuin aiemminkin. Lausunnonantajat esittävät ilmaisuun samaa korjausta kuin edellä, eli ”Väkivaltaan liittyy usein toisen osapuolen harjoittamaan kontrollia ja alistamista.”

- ”Uhri on usein haavoittuva ja tekijästä riippuvainen” (s.39)” Tältä osin on syytä tuoda esiin se, että usein myös miehet ovat haavoittuvia sekä monilla tavoin naispuolisesta partneristaan riippuvaisia.

- Työryhmän tekstissä puhutaan ”heikommassa asemassa” olevasta perheenjäsenestä, joka ”puolustustarkoituksessa” syyllistyy läheisen henkilön pahoinpitelyyn. (s. 56) Tältä osin olisi selkeämmin kirjoitettava auki se, että heikommassa asemassa oleva perheenjäsen voi olla myös mies, joka pyrkii pitämään raivon vallassa olevaa naista aloillaan itsensä puolustamiseksi. Tämän kaltainen tilanne saattaa olla hyvinkin yleinen, koska esimerkiksi Usko, toivo, hakkaus –tutkimuksen mukaan yleisin naisiin kohdistuvan väkivallan muoto on nimenomaan kiinni pitäminen ja kulun estäminen (Piispa & Heiskanen 1998).

Miesten heikko asema parisuhdeväkivallan kontekstissa käy ilmi myös siitä, että jopa 20 % miehistä nuorista miehistä hyväksyy itseensä kohdistuvan parisuhdeväkivallan, mutta vain pari prosenttia heistä hyväksyy naiseen kohdistuvan väkivallan (Nieminen, Heloma & Pihlajamäki 2008). Tämä johtunee siitä, että kulttuurimme ja yhteiskuntamme määrittelee naisiin kohdistuvan lievänkin väkivallan miltei rikokseksi ihmisyyttä vastaan – siinä missä miehiin kohdistuva lievä väkivalta määritellään tilanteeksi, joka miehekkään miehen on vain kestettävä (Malmi 2009).

- ”Sukupuolittunut väkivalta” (s. 33). Sivulla 33 esiintyy kappale, jossa lähtökohdaksi otetaan selkeästi sukupuolittuneen väkivallan teoria. Tämä ilmenee siitä, että tekstissä luetellaan ja kuvataan monia väkivallan uhkaan perustuvia alistussuhteita, mutta yksikään esimerkkitapauksista ei kuvasta naisten miehiin kohdistamaa alistussuhdetta tai väkivallan uhkaa.

- ”Tasaväkisten osapuolten tappelunomaisia tilanteita” (s. 35). Tämä kappale alleviivaa sitä, että olisi olemassa toisaalta miesten naisiin kohdistamaa ”sukupuolittunutta väkivaltaa” (jossa vahvempi pahoinpitelee heikompaa) sekä toisaalta tasaväkisten osapuolten tappeluita (kuten miesten väliset tappelut). Siinä missä työryhmä näkee tarpeelliseksi saattaa lievätkin parisuhteessa tehdyt pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi, esittää työryhmä ainakin rivien välissä ajatusta, että miesten väliset pahoinpitelyt voitaisiin jopa nykyistä useammin kuitata osapuolten välisin sopimuksin ja sovitteluin.

- ”Läheissuhteisiin liittyy usein fyysisiä ja psyykkisiä alistussuhteita, jotka vaikuttavat asianomistajan harkintakykyyn...valtasuhteet voivat olla sellaiset että tekijä painostaa pahoinpitelyn uhrin luopumaan vaatimasta rangaistusta..” (s. 35) Tässä yhteydessä olisi syytä tuoda selvemmin esiin se, että myös miehet voivat olla alistussuhteessa naiseen siksi, että naisilla voi olla sellaisia psyykkisiä ja fyysisiä resursseja, jotka voivat saattaa miehen alisteiseen asemaan (ks. Malmi 2009, luku 6.3).

On myös huomattava se, että henkisen väkivallan osalta ei ole osoitettu, että se olisi yleensä luonteeltaan miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa. Asiasta ei ole tehty juuri lainkaan tutkimuksia ja siksi olisi asenteellista ja ideologisesti tarkoitushakuista olettaa, että lieviä pahoinpitelyjä edeltää usein juuri miehen harjoittama henkinen kontrolli tai henkinen väkivalta heikompaa osapuolta kohtaan.

Lapsiin kohdistuva väkivalta. Kuten työryhmä toteaa, lapsen kohdistuva läheissuhdeväkivalta on viimeaikaisten tutkimuksen perusteella yleisin perheväkivallan alue (ks. Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008). Tämä havainto on ristiriidassa sen kanssa, että toisaalla työryhmän mietinnössä esitetään suurimman osan läheissuhdeväkivallasta olevan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Työryhmäesityksessä tulisikin selvästi tuoda esiin se, että suurin turvaa tarvitseva osapuoli ovat tilastojen valossa lapset, eivät naiset.

Samanaikaisesti tiedetään, että äidit ovat isää useammin vastuussa lasten pahoinpitelystä. Äitien suhteellinen osuus on painottunut, kun erityisesti isienväkivaltaisuus on vähentynyt kotimaisten tutkimusten aineistossa 20 vuodessa. Siksi lausunnonantajat pitävät hieman epäloogisena sitä, että työryhmä puhuu ”naisiin ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta” etenkin kun viimeksi mainittuihin kohdistuva väkivalta on yleensä edellä mainittujen toteuttamaa.

Lausunnonantajat esittävät, että lakitekstin perusteluissa ei missään kohden käytetä ilmaisua ”naisiin ja lapsiin kohdistuva väkivalta”, joka viittaa siihen suuntaan, että perheväkivallassa syyllisiä ovat yleensä nimenomaan miehet.

Yhteenveto. Lausunnonantajat pyytävät oikeusministeriötä varmistamaan sen, ettei lakiesityksen perusteluosaan sisällytetä sellaisia mainintoja tai tilastotulkintoja, joihin sisältyy olettaimus siitä, että läheisissä ihmissuhteissa tehty väkivalta on tyypillisesti tai

käytännössä katsottuna lähes aina naisiin kohdistuvaa tai miesten tekemää väkivaltaa. Kyseiset maininnat olisivat selkeästi ristiriidassa useiden luotettavien tahojen toteuttamien tutkimusten ja tilastojen kanssa.

On myös tärkeää, että oikeusministeriö ei esitä lakitekstin perusteluissa ajatusta siitä, että laki tulee parantamaan nimenomaan naisten asemaa. Jos tällainen ajatus perusteluihin sisällytetään, on vaarana, että siitä tulee itsensä toteuttava profetia – eli lakimuutos hyödyttää tällöin vain naisia. Lakimuutoksella tulee tähdätä yleensä uhrin aseman parantamiseen. Se tarkoittaa Suomen oloissa myös, että erityisesti lapsia ja miehiä kohtaan tapahtuvan ja helpommin piiloon jäävän läheissuhdeväkivallan tutkimiseen panostetaan, samalla kuin asian piirissä toimivan ammattihenkilökunnan koulutusta kohennetaan.

2.49 Lausuntoa eivät antaneet seuraavat tahot

Espoon käräjäoikeus
Oulun käräjäoikeus
Turun hovioikeus
Lapin syyttäjänvirasto
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Vantaan sovittelutoimisto
Ihmisoikeusliitto ry
Miessakit ry
Monika-Naiset liitto ry
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
Professori Raimo Lahti

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-466-972-6 (nid.)
ISBN 978-952-466-973-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.om.fi